

ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

**PROBLEMS ON BOOKKEEPING OF THE
COOPERATIVES IN ANG THONG**

ชุตติกาญจน์ เกิดประกอบ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการบัญชี

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ชุดิกาณจน์ เกิดประกอบ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการบัญชี

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ

ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ชื่อ - นามสกุล

Problems on Bookkeeping of the Cooperatives in Ang Thong

นางชุตติกาญจน์ เกิดประกอบ

วิชาเอก

การบัญชี

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ สองเมือง

ปีการศึกษา

2554

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

กิติมา อม

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา ตูลยาเดชานนท์)

ไพฑมน์ฉัตร อรุณรัตน์

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไพฑมน์ฉัตร อรุณรัตน์)

อ. ชนงกรณ์

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ สองเมือง)

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี อนุมัติการค้นคว้าอิสระฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

๐๗-

..... คณบดีคณะบริหารธุรกิจ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนงกรณ์ คุณทลบุตร)

วันที่ 18 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2555

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง
ชื่อ-นามสกุล	นางชุตติกาญจน์ เกิดประกอบ
วิชาเอก	การบัญชี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ สองเมือง
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองและเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้จัดการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่บัญชี จำนวน 67 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติงาน พบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยมากที่สุดคือ ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบุคคล พบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีดังนี้ 1. จัดให้มีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่บัญชี โดยเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ 2. ควรพิจารณาในด้านค่าตอบแทนให้กับเจ้าหน้าที่บัญชีให้มากขึ้นเพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

Independent Study Title	Problems on Bookkeeping of the Cooperatives in Ang Thong
Name-Surname	Mrs. Chutikan Kerdprakob
Major Subject	Accounting
Independent Study Advisor	Assistant Professor Chutatip Songmuang
Academic Year	2011

ABSTRACT

The purpose of this independent study was to study the problems on bookkeeping of the cooperatives in Ang Thong and to find the solutions for solving these problems on bookkeeping. The samples consisted of 67 participants who were cooperative managers and accounting officers at the cooperatives located in Ang Thong. Descriptive statistics used for data analysis were Percentage, Mean, and Standard Deviation.

The results of the independent study showed that the level of education of the majority of participants to the questionnaire was Bachelor's degree with the average working experience more than five years. The overall problem and the problems on bookkeeping in each aspect were at medium level. Regarding the operation aspect, the highest problem level was that the accounting system of the cooperatives was complex and hard to understand, whose overall problem was at medium level. The other follow-on problem from this aspect, indicating the medium level of problem, was that the cooperatives lacked of officers who could consult and recommend about the bookkeeping. Due to the personnel aspect, the highest problem level was that the accounting officers had inadequate knowledge and understanding about finance and accounting, and this problem level was at medium level. Also, the accounting officers lacked of work motivation because they obtained low compensations, which indicated the medium problem level. The recommendations for the executives of the cooperatives in Ang Thong in order to enhance their work efficiency included 1) to organize training for the accounting officers which would be trained by the officers of Cooperative Auditing Department, and 2) to consider increasing the compensations for the accounting officers to create work motivation.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ด้วยดี ผู้ทำงานค้นคว้าอิสระ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา ตูลยาเดชานนท์ ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัทมน์ฉัตร อนุรักษ์ฐานนท์ กรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ สองเมือง อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำชี้แนะทางการแก้ปัญหา หลักการค้นคว้า การหาข้อมูลเพิ่มเติม อันเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา ตลอดจนแก้ไขตรวจทานข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ ทำให้ผู้ค้นคว้าอิสระได้รับประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยฯ ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้เป็นแหล่งค้นหาข้อมูลที่สำคัญในการทำงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ขอขอบพระคุณผู้จัดการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่บัญชีของสหกรณ์ทุกแห่งในจังหวัดอ่างทอง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ที่ให้ความร่วมมือและความอนุเคราะห์ช่วยเหลือตลอดมา

ผู้ทำงานค้นคว้าอิสระขอกราบของพระคุณและมอบความดีความชอบนี้ให้กับบิดา มารดา ครอบครัว และเพื่อนที่เป็นกำลังใจให้ความดูแลเอาใจใส่และให้การสนับสนุนมาโดยตลอดและช่วยเหลือทำให้ผลงานนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

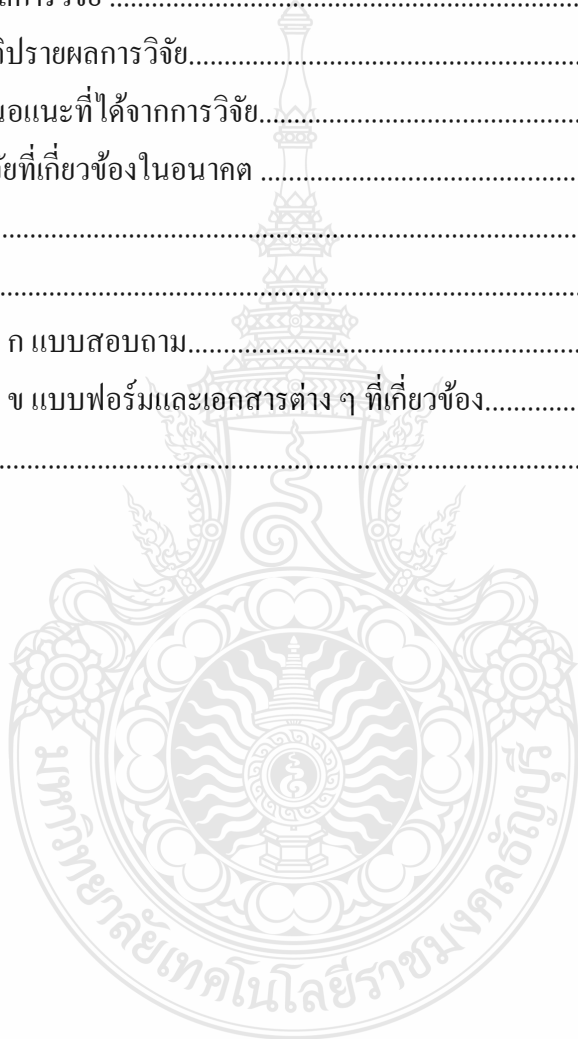
ชุติกานุจน์ เกิดประกอบ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 คำจำกัดความในการวิจัย	3
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ประวัติการสหกรณ์ในประเทศไทย	5
2.2 ความหมาย ประเภทและหลักการสหกรณ์	6
2.3 การดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง	10
2.4 กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์	14
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับระบบบัญชี การจัดทำบัญชีและการปฏิบัติทางบัญชี ของสหกรณ์	17
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
3. วิธีดำเนินการวิจัย	38
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	38
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4.1 ผลการวิเคราะห์.....	41
5. สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	47
5.1 สรุปผลการวิจัย	47
5.2 การอภิปรายผลการวิจัย.....	49
5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย.....	51
5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอนาคต	51
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก.....	54
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม.....	55
ภาคผนวก ข แบบฟอร์มและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	60
ประวัติผู้เขียน	117

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	สถานะสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง.....	11
2.2	ปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2553	11
2.3	ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง	12
2.4	จำนวนสหกรณ์ที่ประสบปัญหาทุจริต/ข้อบกพร่อง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553	12
2.5	สรุปผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์แยกตามจังหวัด	13
2.6	ข้อบกพร่องทางการเงินของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร	13
2.7	สรุปการเพิ่มลดและยอดคงเหลือของบัญชีแต่ละประเภท	28
4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของตำแหน่งปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม	41
4.2	แสดงจำนวนและร้อยละของระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม	42
4.3	แสดงจำนวนและร้อยละระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม ...	42
4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ในจังหวัดอ่างทอง โดยรวมและรายด้าน	43
4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ในจังหวัดอ่างทอง ด้านการปฏิบัติงาน	43
4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ในจังหวัดอ่างทอง ด้านบุคคล	45

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
2.1	ระบบบัญชีของสหกรณ์	19
2.2	ขั้นตอนการจัดการเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี	22

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตกาลสังคมชนบทไทยเป็นสังคมเกษตรกร ส่วนสังคมเมืองของไทยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบเลี้ยงตนเอง สำหรับอาชีพค้าขายคนไทยไม่ถนัด หากมีก็จะเป็นการค้าขายเล็ก ๆ น้อย แบบแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ผลิตเหลือกินเหลือใช้ภายในครอบครัวมากกว่าเป็นการตั้งใจผลิตเพื่อขายโดยตรง โดยที่คนสมัยโบราณผู้คนยังมีจำนวนน้อย ผืนแผ่นดินยังมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองจึงไม่ค่อยมีปัญหา อย่างไรก็ตาม เมื่อเศรษฐกิจไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การค้าขายตามแนวทางเศรษฐกิจโลก ประมาณร้อยปีมานี้ การผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองก็เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขายมากขึ้น โดยเริ่มจากชาวไร่ชาวนาในภาคกลางของประเทศ ซึ่งอยู่ใกล้เมืองหลวงก่อนแล้วค่อย ๆ แพร่ขยายออกไปยังภาคต่าง ๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นสังคมเกษตร ซึ่งประชากรเกษตรเหล่านี้จะมีถิ่นฐานอยู่ในชนบทและเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ แต่พลเมืองเหล่านี้เป็นผู้มีรายได้น้อย ความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมจะเกิดขึ้นในชนบทมากกว่าในเมือง ซึ่งได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับรายได้ต่ำ ปัญหาการทำงานของประชากร ในชนบทไม่เต็มที่และยังมีการว่างงานในระดับสูง ปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนและหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างและการดำเนินงานทางการตลาด ผลผลิตการเกษตรที่มีการเอารัดเอาเปรียบเกษตรกร ปัญหาในด้านความรู้ ความเข้าใจด้านการเกษตรแผนใหม่ ตลอดจนความเข้าใจในธุรกิจการค้า ในการแก้ไขและปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้ดีขึ้นจึงต้องมีการพัฒนาอาชีพและรายได้ พัฒนาความเป็นอยู่ พัฒนาการศึกษา ตลอดจนระบบการบริหาร แต่เกษตรกรเป็นเพียงผู้ประกอบการรายย่อยเล็ก ๆ การที่แต่ละคนจะดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม โดยลำพังตนเองย่อมทำได้ยาก วิธีการอันหนึ่งซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาให้ลุ่ลวงไปด้วยดี คือการรวมพลังกัน โดยการรวมกลุ่มกันในรูปสถาบัน ได้แก่ สหกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีพลังในการดำเนินงานตั้งแต่การผลิต การตลาด ตลอดจนการขนส่ง

การสหกรณ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นโดยมีมูลเหตุสืบเนื่องจากในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวนาส่วนมากมีฐานะยากจนและมีหนี้สินล้นพ้นตัว ทั้งนี้ต้องกู้เงินจากพ่อค้ามาลงทุนในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ทั้งเสียเปรียบเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับวิธีการทำสัญญาเงินกู้เพราะขาด

การศึกษา ประกอบกับการทำนาบางปีชาวนาต้องประสบภัยธรรมชาติได้ข้าวไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ราคาข้าวในขณะนั้นตกต่ำ หนี้สินที่ยืมมาพอกพูนขึ้นจนถูกเจ้าหนี้ยึดกรรมสิทธิ์ในที่ดินไป จนต้องกลายเป็นผู้เช่าที่ดินทำนา รัฐบาลจึงได้พยายามจัดตั้งธนาคารเกษตรขึ้น เพื่อให้ชาวนากู้ยืมเงิน แต่ประสบปัญหาเรื่องเงินทุน หลักประกันเงินกู้ยืมและการชำระหนี้ของชาวนา เพราะไม่สามารถควบคุมชาวนาที่กู้เงินไปจนต้องทอดทิ้งที่นาและหลบหนี ความคิดนี้จึงต้องระงับไป จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้เชิญเซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ หัวหน้าธนาคารแห่งมราชประเทศอินเดียมาสำรวจสภาพการณ์และปัญหาที่มีในประเทศไทย และได้จัดทำรายงานและข้อเสนอแนะสู่ทางแก้ไขโดยจัดตั้งธนาคารแห่งชาติให้ชาวนากู้ยืมเงิน และให้ชาวนาเหล่านั้นรวมตัวกันเป็นสมาคมหรือสหกรณ์ คูแลมีให้ทอดทิ้งที่นาหรือไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญในการนำวิธีสหกรณ์มาใช้ในประเทศไทย

พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้ทรงพิจารณาเลือกแบบของสหกรณ์เครดิตแบบไรไฟไฟเซน สมาชิกรับผิดชอบหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกัน ทรงเป็นนายทะเบียนสหกรณ์พระองค์แรก นับว่าพระองค์ทรงเป็นบิดาการสหกรณ์ไทย หลังจากการสำรวจภาวะหนี้สินและการทำมาหากินของชาวนา เห็นว่าควรจัดตั้งสหกรณ์ที่จังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นจังหวัดที่มีผู้คนไม่หนาแน่น และเป็นผู้ที่เพิ่งอพยพมาจากทางใต้ เพื่อช่วยเหลือผู้อพยพให้ทำการเพาะปลูก เพื่อให้สามารถตั้งตัวได้ โดยตั้งชื่อสหกรณ์ว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” ได้ทำการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2459 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชาวนาผู้ยากจนที่ได้นำที่ดินไปจำนองกับพ่อค้า โดยสหกรณ์จะจัดหาทุนมาไถ่ถอนที่ดินจากพ่อค้าและให้ชาวนาเข้าเป็นสมาชิกทำนา ผ่อนชำระหนี้ให้สหกรณ์ภายในกำหนด 10-15 ปี สมาชิกรับผิดชอบในหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกันและแทนกันโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้สามารถควบคุมการชำระหนี้ได้

จังหวัดอ่างทอง เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก การจัดหาเงินทุนเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ จึงต้องมีการกู้ยืมเงินมาจากสหกรณ์ จังหวัดอ่างทองมีการจัดตั้งสหกรณ์และดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันจำนวน 26 แห่ง ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรจำนวน 15 แห่ง สหกรณ์ประมงจำนวน 1 แห่ง สหกรณ์อ้อมทรัพย์จำนวน 6 แห่ง สหกรณ์บริการจำนวน 3 แห่ง และสหกรณ์เครดิตยูเนียนจำนวน 1 แห่ง ถึงแม้ว่าการดำเนินงานของสหกรณ์จะอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทองและมีการตรวจสอบการดำเนินงานโดยสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง แต่ยังคงพบว่ามีกรณีทุจริตเกิดขึ้นในวงการสหกรณ์ของจังหวัดอ่างทอง ดังจะเห็นได้จากการรายงานผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่พบว่า สหกรณ์มีข้อบกพร่องด้านเงินสดขาดบัญชีจำนวน 2 แห่ง จำนวนเงิน 204,800.65 บาท

ด้านสินค้าขาดบัญชีจำนวน 3 แห่ง จำนวนเงิน 1,024,787.82 บาท และลูกหนี้ปฏิเสธหนี้ จำนวน 1 แห่ง จำนวนเงิน 63,181,585.43 บาท

(สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://angthong.cad.go.th>)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า งานด้านการจัดทำบัญชีถือว่าเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งในการดำเนินงานของสหกรณ์ ถ้าหากผู้มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีมีความรู้ ความสามารถและเข้าใจในหลักการจัดทำบัญชี มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่จะสามารถช่วยป้องกันการทุจริตในสหกรณ์ได้เป็นอย่างมาก จากปัญหาและข้อบกพร่องในการดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ตามที่สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทองได้จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้จะเน้นไปที่ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย ปัญหาด้านการปฏิบัติงานและปัญหาด้านบุคคล โดยสอบถามข้อมูลจากผู้จัดการสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่บัญชีของสหกรณ์จำนวน 26 แห่ง จำนวน 67 คน

1.4 คำจำกัดความในการวิจัย

1. สหกรณ์ หมายถึง องค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมที่สมาชิกร่วมกันจัดตั้งขึ้นด้วยการลงหุ้นร่วมกันและจัดตั้งขึ้นภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของสหกรณ์และอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทองจำนวน 26 แห่ง ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรจำนวน 15 แห่ง สหกรณ์ประมงจำนวน 1 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน 6 แห่ง สหกรณ์บริการจำนวน 3 แห่ง และสหกรณ์เครดิตยูเนียนจำนวน 1 แห่ง

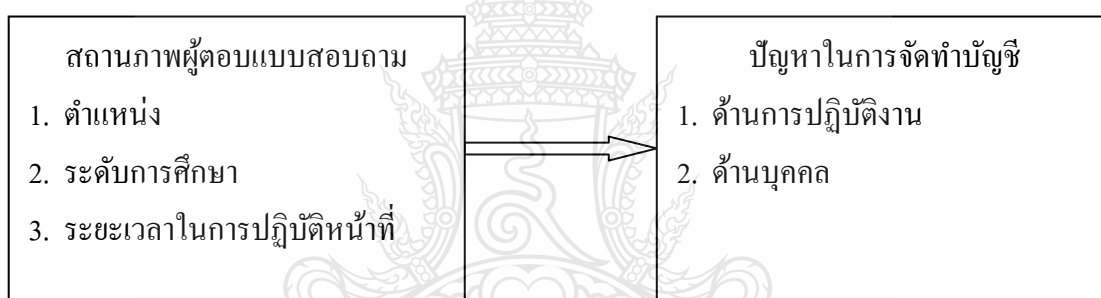
2. การจัดทำบัญชี หมายถึง การจดบันทึกรายการค้าของกิจการ การจัดทำแนกรายการค้า ออกเป็นหมวดหมู่รวมทั้งสรุปผลการดำเนินงาน และฐานะการเงินของกิจการ โดยใช้หน่วยเงินตรา นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงการวิเคราะห์ และแปลความหมายจากข้อมูลทางการบัญชีที่ได้จากการจดบันทึกดังกล่าวด้วย

3. ปัญหา หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการทำงานในความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

4. ปัญหาการปฏิบัติงาน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชี เช่น ระบบบัญชีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน ขาดคู่มือในการปฏิบัติงาน ขาดเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำ และไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษอบรมตามความเหมาะสม

5. ปัญหาด้านบุคคล หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีโดยมีสาเหตุมาจากความสามารถส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติเอง เช่น การขาดความรู้ ความเข้าใจระเบียบ คำสั่ง เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการเงิน การบัญชีของสหกรณ์ การมีวุฒิการศึกษาที่ไม่ตรงกับตำแหน่งงาน และรวมถึงการขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลแก่ฝ่ายบริหารของสหกรณ์ในการพิจารณาปรับปรุงระบบและการจัดทำบัญชีของสหกรณ์
2. เป็นแนวทางในการวางแผน จัดทำ ควบคุม ตรวจสอบงานด้านการจัดทำบัญชีของสหกรณ์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ประวัติการสหกรณ์ในประเทศไทย
2. ความหมาย ประเภทและหลักการสหกรณ์
3. การดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง
4. กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์
5. แนวคิดเกี่ยวกับระบบบัญชี การจัดทำบัญชีและการปฏิบัติทางบัญชีของสหกรณ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติการสหกรณ์ในประเทศไทย

การสหกรณ์ในประเทศไทยเกิดขึ้น โดยมีมูลเหตุสืบเนื่องจากในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวนาส่วนมากมีฐานะยากจนและมีหนี้สินส่วนตัว ทั้งนี้ต้องกู้เงินจากพ่อค้ามาลงทุนในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ทั้งเสียเปรียบเจ้าหนี้เกี่ยวกับวิธีการทำสัญญาเงินกู้เพราะขาดการศึกษา ประกอบกับการทำนาบางปีชาวนาต้องประสบภัยธรรมชาติได้ข้าวไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ราคาข้าวในขณะนั้นตกต่ำ หนี้สินที่ยืมมาพอกพูนขึ้นจนถูกเจ้าหนี้อึดกรรมสิทธิในที่ดิน ไปจนต้องกลายเป็นผู้เช่าที่ดินทำนา รัฐบาลจึงได้พยายามจัดตั้งธนาคารเกษตรขึ้น เพื่อให้ชาวนากู้ยืมเงิน แต่ประสบปัญหาเรื่องเงินทุน หลักประกันเงินกู้ยืมและการชำระหนี้ของชาวนา เพราะไม่สามารถควบคุมชาวนาที่กู้เงินไปจนต้องทอดทิ้งที่นาและหลบหนี ความคิดนี้จึงต้องระงับไป จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้เชิญเซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ หัวหน้าธนาคารแห่งมัคราชประเทศอินเดีย มาสำรวจสภาพการณ์และปัญหาที่มีในประเทศไทย และได้จัดทำรายงานและข้อเสนอแนะสู่ทางแก้ไขโดยจัดตั้งธนาคารแห่งชาติให้ชาวนากู้ยืมเงิน และให้ชาวนาเหล่านั้นรวมตัวกันเป็นสมาคมหรือสหกรณ์ คูแลมิให้ทอดทิ้งที่นาหรือไม่ชำระหนี้ ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญในการนำวิธีสหกรณ์มาใช้ในประเทศไทย

พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้ทรงพิจารณาเลือกแบบของสหกรณ์เครดิตแบบไรฟไฟเซน สมาชิกรับผิดชอบหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกัน ทรงเป็นนายทะเบียนสหกรณ์พระองค์แรก นับว่าพระองค์ทรงเป็นบิดาการสหกรณ์ไทย หลังจากการสำรวจภาวะหนี้สินและการทำมาหากินของ

ชาวนา เห็นว่าควรจัดตั้งสหกรณ์ที่จังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นจังหวัดที่มีผู้คนไม่หนาแน่น และเป็นผู้ที่เพิ่งอพยพมาจากทางใต้ เพื่อช่วยเหลือผู้อพยพให้ทำการเพาะปลูก เพื่อให้สามารถตั้งตัวได้ โดยตั้งชื่อสหกรณ์ว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” ได้ทำการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2459 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือชาวนาผู้ยากจนที่ได้นำที่ดินไปจ้างนากับพ่อค้า โดยสหกรณ์จะจัดหาทุนมาไถ่ถอนที่ดินจากพ่อค้าและให้ชาวนาเข้าเป็นสมาชิกทำนา ผ่อนชำระหนี้ให้สหกรณ์ภายในกำหนด 10-15 ปี สมาชิกรับผิดชอบในหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกันและแทนกันโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้สามารถควบคุมการชำระหนี้ได้

2.2 ความหมาย ประเภทและหลักการสหกรณ์

ความหมายของสหกรณ์

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สหกรณ์” ไว้ว่า หมายถึง คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542

คำจำกัดความตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 สหกรณ์ หมายถึง งานร่วมมือกัน เช่น ทางธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมเพื่อหากำไร หรือผลประโยชน์อื่น ๆ ในงานนั้น ๆ ร่วมกัน

นรินทร์พร จุลมนต์ (2541 : 100) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สหกรณ์ คือ ธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากการรวมคนเพื่อทำให้เกิดพลัง พร้อมทั้งการนำเอาพลังที่เกิดขึ้นทั้งหมดไปใช้ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก โดยวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเพื่อสหกรณ์ไทย ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ ไว้ว่า สหกรณ์ คือ องค์การของคณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สหกรณ์เป็นของสมาชิกบริหารโดยสมาชิก และเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาอาชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและประชาธิปไตยด้วยวิธีการสหกรณ์

เปอร์ซี่ เรดเฟอร์น (Persey Redfern, อ้างถึงใน นรินทร์พร จุลมนต์, 2541 : 101) นักสหกรณ์ชาวอังกฤษให้ความหมายว่า สหกรณ์คือชุมชนซึ่งร่วมงานกันโดยสมัครใจ และโดยยึดวิธีการประชาธิปไตยเป็นหลัก เพื่อเสนอสิ่งของและรับใช้ให้แก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกผลิตสิ่งของไว้ขาย หรือเพื่อขายสิ่งของที่สมาชิกผลิตขึ้นหรือเพื่อจะหาทุนให้สมาชิก หรือเพื่อรวมวัตถุประสงค์ทั้งปวงให้เป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันและในขณะที่เดียวกันนั้นเพื่อเฉลี่ยผลได้ตามวิธีซึ่งสมาชิกได้ตกลงกันไว้ว่าเป็นวิธีที่ยุติธรรมสำหรับแต่ละคนและทุกคน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สหกรณ์ หมายถึง องค์กรของคณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการด้วยความสมัครใจเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ประเภทของสหกรณ์

ราชกิจจานุเบกษา (2548 : 1) กฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดประเภทของสหกรณ์ไว้ 7 ประเภทดังนี้

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์ประมง
3. สหกรณ์นิคม
4. สหกรณ์ร้านค้า
5. สหกรณ์บริการ
6. สหกรณ์ออมทรัพย์
7. สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน

1. สหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มผู้มีอาชีพเกษตรกรรม รวมตัวกันจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

2. สหกรณ์ประมง

สหกรณ์ประมง คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มของชาวประมง เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ซึ่งชาวประมงแต่ละคนไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ตามลำพังบุคคลเหล่านี้จึงได้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นโดยยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. สหกรณ์นิคม

สหกรณ์นิคม คือ สหกรณ์การเกษตรในรูปแบบที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ประชาชน การจัดสร้างปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนิน

การจัดหาสินค้า ปัจจัยการผลิตและสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งกิจการให้บริการสาธารณูปโภคแก่สมาชิก

4. สหกรณ์ร้านค้า

สหกรณ์ร้านค้า คือ สหกรณ์ที่ผู้บริโภครวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป โดยจดทะเบียนตามกฎหมายสหกรณ์ในประเภทสหกรณ์ร้านค้า มีสภาพเป็นนิติบุคคลซึ่งสมาชิกผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นเจ้าของ สมาชิกลงทุนร่วมกันในสหกรณ์ด้วยความสมัครใจเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและเพื่อผุดงฐานะทางเศรษฐกิจของตนและหมู่คณะ

5. สหกรณ์บริการ

สหกรณ์บริการ คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยมีประชาชนไม่น้อยกว่า 10 คน ที่มีอาชีพอย่างเดียวกัน ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันรวมตัวกันโดยยึดหลักการประหยัด การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในอาชีพต่อไป

6. สหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์ คือ สถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคลซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกันหรืออาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์สามารถกู้ยืมเงินได้เมื่อเกิดความจำเป็นตามหลักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือ สหกรณ์เอกชนประเภทที่จัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจของสมาชิกที่อยู่ในช่วงสัมพันธ์เดียวกัน เช่น อาศัยในชุมชนเดียวกัน ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือในสถานที่เดียวกันหรือมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อการรู้จักช่วยเหลือตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกประหยัดและออม เพื่อการรู้จักช่วยตนเองเป็นเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว

หลักการสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ร็อคเคิล (สุริยะ เขียมประชานรากร, 2538 : 16-17) กล่าวว่า ส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานของร้านสหกรณ์ร็อคเคิลบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้เพราะสหกรณ์ได้ยึดหลัก 10 ประการดังนี้

1. เปิดรับสมาชิกทั่วไป
2. การออกเสียงหนึ่งคนหนึ่งเสียง
3. การค้าด้วยเงินสด
4. การให้การศึกษาแก่สมาชิก
5. ความเป็นกลางทางการเมืองและศาสนา
6. ไม่เสี่ยงภัยจนเกินไป
7. จำกัดเงินปันผลแก่หุ้นเรือนหุ้น
8. การขายสินค้าตามราคาตลาด
9. จำกัดจำนวนหุ้นสมาชิก
10. การแบ่งเงินส่วนเกินตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักสหกรณ์สากล ประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1. การเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ
2. การควบคุมตามหลักประชาธิปไตย
3. การจำกัดผลตอบแทนสำหรับหุ้นเรือนหุ้นเพียงไม่เกินอัตราดอกเบี้ยที่กำหนด
4. การจัดสรรรายได้สุทธิ (กำไร) เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และเพื่อความเป็นธรรมในหมู่สมาชิก
5. การส่งเสริมการศึกษาอบรมทางสหกรณ์
6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ทั้งปวง

เฮนรี แบคเคน (Henry Bakken อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534 : 9) ศาสตราจารย์ทางสหกรณ์ที่มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ได้กล่าวถึงหลักการสหกรณ์ไว้ว่า สหกรณ์เป็นองค์การที่ประกอบไปด้วยหลักดังต่อไปนี้

1. รับสมาชิกโดยไม่จำกัดจำนวน
2. มีการคัดเลือกสมาชิกที่มีคุณสมบัติครบถ้วน
3. จะต้องดำเนินงานโดยหลักประชาธิปไตย
4. ดำเนินการค้าโดยไม่หวังผลกำไร แต่หวังในด้านบริการ
5. ดำเนินการค้าหรือบริการเฉพาะแต่สมาชิกที่ประสงค์
6. เงินออมหรือรายได้ต้องคืนแก่สมาชิกตามส่วนแบ่งธุรกิจที่กระทำต่อสหกรณ์
7. จำกัดดอกเบี้ยเงินลงทุนในสหกรณ์
8. เน้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกซึ่งเป็นเจ้าของสหกรณ์กับธุรกิจของสหกรณ์

9. ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ศาสนา และผิว
10. ส่งเสริมการศึกษา

2.3 การดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ในจังหวัดอ่างทองมีสหกรณ์จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และยังคงดำเนินการอยู่จำนวน 26 แห่ง ประกอบด้วย

(สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก <http://webhost.cpd.go.th/angthong>)

1. สหกรณ์การเกษตร	จำนวน	15 แห่ง
2. สหกรณ์ประมง	จำนวน	1 แห่ง
3. สหกรณ์ออมทรัพย์	จำนวน	6 แห่ง
4. สหกรณ์บริการ	จำนวน	3 แห่ง
5. สหกรณ์เครดิตยูเนียน	จำนวน	1 แห่ง

การดำเนินการของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ดำเนินการภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหาที่ดินเพื่อการครองชีพ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. ส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ทุกประเภทและกลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
3. ส่งเสริม เผยแพร่ และให้ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์ให้แก่บุคลากรสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และประชาชนทั่วไป
4. ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ทุกประเภทในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
5. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง (2553 : 11) ได้สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2553 เกี่ยวกับสถานะสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในจังหวัดอ่างทอง ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 สถานะสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ประเภทสหกรณ์	ดำเนิน/ธุรกิจ (แห่ง)	หยุดดำเนินงาน (แห่ง)	เลิก (แห่ง)	รวมทั้งหมด (แห่ง)
1. สหกรณ์การเกษตร	15	1	-	16
2. สหกรณ์ประมง	1	-	-	1
3. สหกรณ์ออมทรัพย์	6	-	-	6
4. สหกรณ์บริการ	3	-	-	3
5. สหกรณ์เครดิตยูเนียน	1	-	-	1
รวม	26	1	-	27

ที่มา : สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง

ด้านการลงทุนของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทองได้สรุปด้านการลงทุนและผลการดำเนินงานไว้ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2553

ประเภทสหกรณ์	ปริมาณธุรกิจ ของสหกรณ์ (แห่ง)	ปริมาณธุรกิจแยกตามประเภทการให้บริการ (ล้านบาท)					รวมทั้งสิ้น
		รับฝากเงิน	ให้กู้เงิน	จัดหาสินค้า มาจำหน่าย	รวบรวม ผลผลิตและ แปรรูป	บริการ อื่น ๆ	
1. สหกรณ์ การเกษตร	15	569.66	843.93	831.68	472.72	4.81	2,722.80
2. สหกรณ์ประมง	1	1.47	2.74	-	-	-	4.21
3. สหกรณ์ ออมทรัพย์	6	1,390.87	6,057.95	-	-	-	7,448.82
4. สหกรณ์บริการ	3	2.71	21.39	0.06	-	0.26	24.42
5. สหกรณ์ เครดิตยูเนียน	1	1.27	6.11	0.12	-	-	7.50
รวม	26	1,965.98	6,932.12	831.86	472.72	5.07	10,207.75

ที่มา : สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง

ตารางที่ 2.3 ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ประเภท สหกรณ์	ผลการดำเนินงานปีล่าสุดที่มีการปิดบัญชีในปีงบประมาณ พ.ศ. 2553							กำไร (ขาดทุน) สุทธิ ใน ภาพรวม
	ผลการดำเนินงานในภาพรวม			การดำเนินงานมีผลกำไร-ขาดทุน				
	จำนวน สหกรณ์ (แห่ง)	รายได้ (ล้านบาท)	ค่าใช้จ่าย (ล้านบาท)	จำนวน สหกรณ์ (แห่ง)	กำไร (ล้านบาท)	จำนวน สหกรณ์ (แห่ง)	ขาดทุน (ล้านบาท)	
1. สหกรณ์ การเกษตร	15	1,971.97	1,919.38	11	30.57	4	-4.27	26.30
2. สหกรณ์ ประมง	1	0.09	0.06	1	0.01	-	-	0.01
3. สหกรณ์ ออมทรัพย์	6	424.79	136.77	6	144.01	-	-	144.01
4. สหกรณ์ บริการ	3	2.99	3.70	2	0.02	1	-0.35	-0.33
5. สหกรณ์ เครดิตยูเนียน	1	0.73	0.62	1	0.05	-	-	0.05
รวม	26	2,400.57	2,060.53	21	174.66	5	-4.62	170.04

ที่มา : สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง

ข้อบกพร่องทางการเงินของสหกรณ์

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2554 : ออนไลน์) ได้นำเสนอข้อมูลของสหกรณ์ที่ประสบปัญหา
ทุจริต/ข้อบกพร่อง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ไว้ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 จำนวนสหกรณ์ที่ประสบปัญหาทุจริต/ข้อบกพร่อง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553

ประเภทข้อบกพร่อง	ปี 2552			ปี 2553		
	สหกรณ์	จำนวนเงิน	ค่าเฉลี่ย	สหกรณ์	จำนวนเงิน	ค่าเฉลี่ย
ทุจริตด้านเงินสดขาดบัญชี	287	285,631,329.26	995,231.11	287	232,005,855.80	808,382.77
ทุจริตด้านสินค้าขาดบัญชี	161	57,786,156.62	358,920.23	160	82,784,235.78	517,401.47
ทุจริตด้านสินค้าและเงินสดขาดบัญชี	119	161,423,796.48	1,356,502.49	133	201,157,009.02	1,512,458.71
ข้อบกพร่องอื่น ๆ	44	-	-	39	-	-
รวม	611	504,841,282.36	826,254.14	619	515,947,100.60	833,517.13

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2554 : ออนไลน์ เข้าถึงได้จาก www.cpd.go.th)

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2554 : ออนไลน์) ได้สรุปผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์แยกตามจังหวัดซึ่งจังหวัดอ่างทองมีผลการประเมินดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 สรุปผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์แยกตามจังหวัด

จังหวัด	สหกรณ์ที่นำมา จัดมาตรฐาน	สหกรณ์ที่ผ่าน มาตรฐาน	สหกรณ์ที่ไม่ผ่าน มาตรฐาน	ร้อยละของ สหกรณ์ที่ผ่าน มาตรฐาน
อ่างทอง	25	16	9	64

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2554 : ออนไลน์ เข้าถึงได้จาก www.cpd.go.th)

หมายเหตุ : สหกรณ์ไม่ได้รับการจัดมาตรฐาน 1 แห่ง เนื่องจากเป็นสหกรณ์จัดตั้งใหม่ยังไม่พร้อมรับการประเมิน

สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง (2554 : ออนไลน์) ได้รายงานข้อบกพร่องทางการเงินของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ดังตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 ข้อบกพร่องทางการเงินของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร

สาเหตุการเกิด ข้อบกพร่องการเงิน	สหกรณ์		กลุ่มเกษตรกร		รวมทั้งสิ้น	
	แห่ง	จำนวนเงิน	แห่ง	จำนวนเงิน	แห่ง	จำนวนเงิน
เงินสดขาดบัญชี	2	204,800.65	2	113,373.84	4	318,174.49
สินค้าขาดบัญชี	3	1,024,787.82			3	1,024,787.82
ลูกหนี้ปฏิเสธหนี้	1	63,181,585.43			1	63,181,585.43
รวม	6	64,411,173.90	2		8	64,524,547.74

ที่มา : สำนักตรวจบัญชีสหกรณ์อ่างทอง

2.5 กฎหมาย ขอบบังคับ ระเบียบและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

กฎหมาย ขอบบังคับ ระเบียบและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ประกอบด้วย

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยสหกรณ์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 10 หมวด คือ

หมวดที่ 1 บททั่วไป

หมวดที่ 2 การกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ แบ่งเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

ส่วนที่ 2 นายทะเบียนสหกรณ์

ส่วนที่ 3 การกำกับดูแลสหกรณ์

ส่วนที่ 4 กองทุนพัฒนาสหกรณ์

หมวดที่ 3 สหกรณ์ แบ่งเป็น 5 ส่วน

ส่วนที่ 1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์

ส่วนที่ 2 ขอบบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม

ส่วนที่ 3 การดำเนินงานของสหกรณ์

ส่วนที่ 4 การสอบบัญชี

ส่วนที่ 5 การเลิกสหกรณ์

หมวดที่ 5 การควบสหกรณ์เข้าด้วยกัน

หมวดที่ 6 การแยกสหกรณ์

หมวดที่ 7 ชุมนุมสหกรณ์

หมวดที่ 8 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

หมวดที่ 9 กลุ่มเกษตรกร

หมวดที่ 10 บทกำหนดโทษ

ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 16 (8) บัญญัติให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ออกระเบียบหรือคำสั่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติสหกรณ์และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์ นอกจากนี้นายทะเบียนสหกรณ์ยังมอบอำนาจให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ได้แก่ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์

พิจารณากำหนดระเบียบและคำแนะนำต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สหกรณ์ถือปฏิบัติ ซึ่งต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์

ข้อบังคับของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 34 (4) บัญญัติให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ดำเนินการร่างข้อบังคับภายใต้บทบัญญัติมาตรา 43 และเสนอต่อที่ประชุมให้ผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพิจารณากำหนดเป็นข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินงานของสหกรณ์ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ รวมถึงระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ แล้วนำข้อบังคับดังกล่าวไปขอจดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์ ทั้งนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับสามารถกระทำได้ โดยข้อบังคับของสหกรณ์ต้องมีรายการ ต่อไปนี้

1. ชื่อสหกรณ์ ต้องมีคำว่า “จำกัด” อยู่ท้ายชื่อ
2. ประเภทของสหกรณ์
3. วัตถุประสงค์
4. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขา
5. ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายคืนค่าหุ้น
6. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบัญชี และการเงินของสหกรณ์
7. คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิก
8. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่
9. การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งและการประชุมของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์
10. การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ

ระเบียบของสหกรณ์

ระเบียบของสหกรณ์ คือ ระเบียบหรือข้อกำหนดที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ รวมถึงข้อบังคับของสหกรณ์ และควรบังคับใช้ระเบียบนั้น ๆ ภายหลังจากวันที่มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีมติ โดยระเบียบของสหกรณ์แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชี
 - ระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน
2. ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ
 - ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิก
 - ระเบียบว่าด้วยการจัดหาสินค้าที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย
 - ระเบียบว่าด้วยการรวบรวมผลิตภัณฑ์ หรือผลิตภัณฑ์ของสมาชิก
 - ระเบียบว่าด้วยการรับฝากเงินจากสมาชิก
3. ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน
 - ระเบียบว่าด้วยทุนของสหกรณ์
 - ระเบียบว่าด้วยสมาชิก
 - ระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการ
 - ระเบียบว่าด้วยอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์

ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 65 มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 ได้บัญญัติเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ไว้ดังนี้

มาตรา 65 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด รายการบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกในสมุดบัญชีภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการนั้นขึ้น และการบันทึกรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน

มาตรา 66 ให้สหกรณ์จัดทำงบดุลอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุกกรอบ 12 เดือน ซึ่งถือว่าเป็นรอบทางบัญชีของสหกรณ์ และงบดุลนั้นต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์ กับบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยงบดุลนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรา 67 ให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล และส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการประชุม

มาตรา 68 ให้สหกรณ์เก็บรักษารายงานประจำปีที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์และงบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับและกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกขอตรวจสอบได้

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับระบบบัญชี การจัดทำบัญชีและการปฏิบัติทางบัญชีของสหกรณ์

แนวคิดเกี่ยวกับระบบบัญชี

การประกอบธุรกิจในปัจจุบันมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง การขยายตัวทางธุรกิจทำให้มีความจำเป็นต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ถูกต้อง และทันเหตุการณ์ เพื่อสามารถที่จะเสนอข้อมูลให้แก่ฝ่ายบริหารสำหรับการใช้ในการตัดสินใจ ปริมาณการค้าที่เพิ่มสูงขึ้นกระจายทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจมากขึ้น ระบบบัญชีที่ดีสามารถช่วยลดความเสี่ยงลงได้และยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้ฝ่ายบริหารมั่นใจได้ว่าการบริหารงานจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ระบบบัญชี คือ ระบบการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการบันทึกบัญชี รายงานทางการเงินบัญชี รวมตลอดถึงนโยบาย วิธีการปฏิบัติงานและเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสามารถเสนอข้อมูลที่จำเป็นแก่ฝ่ายจัดการไว้ใช้ในการตัดสินใจ และเสนอข้อมูลแก่บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง (ชลิตพันธ์ บุญมีสุวรรณ : วารระบบบัญชี, 2547 : 23)

องค์ประกอบของระบบบัญชี

องค์ประกอบที่สำคัญของระบบบัญชีมี 5 ประการ คือ

1. เอกสารแบบพิมพ์ (Business Papers)
2. กระบวนการและวิธีการ (Procedure and Method)
3. สมุดบัญชีและทะเบียน (Records)
4. การสรุปผลและการรายงาน (Summarizing and Reporting)
5. ผู้ปฏิบัติ (Doers)

(ประพันธ์ ศิริรัตน์ธำรง อภิรักษ์ พุ่มกลิ่น และกัญญา ประยูรสุข : การวางระบบบัญชี, 2549 : 13 - 14)

1. เอกสารแบบพิมพ์ หมายถึง บรรดาแบบพิมพ์หรือบันทึก ซึ่งใช้เป็นหลักฐานในการประกอบธุรกิจ เช่น ใบขอซื้อ ใบสั่งซื้อ ใบตรวจรับ ใบส่งผลิต ใบเบิกของ ใบส่งขาย ใบส่งของ ใบทวงหนี้ ใบเสร็จรับเงิน ใบรับรองการจ่ายเงิน ใบโอนบัญชี เป็นต้น แบบเอกสารทุกแบบจะต้องมีข้อมูลและลายมือชื่อผู้รับผิดชอบตามที่กฎหมายหรือข้อบังคับกำหนดไว้อย่างครบถ้วนจำนวนคู่ฉบับหรือสำเนาของเอกสารจะต้องเพียงพอที่จะใช้ประโยชน์ และก่อให้เกิดลักษณะการควบคุมภายในด้วย

2. กระบวนการและวิธีการ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะมีการกำหนดวิธีการไว้อย่างชัดเจน ในลักษณะที่สัมพันธ์กับการเงินและการบัญชี เช่น การจัดซื้อจะเริ่มจากการขอซื้อโดยหน่วยผู้ซื้อหรือหน่วยเก็บพัสดุ การออกไปสั่งซื้อให้ผู้ขายจะต้องสำเนาแจ้งให้หน่วยผู้ซื้อ หน่วยเก็บพัสดุ หน่วยตรวจรับ หน่วยบัญชี เป็นต้น ทราบเพื่อเตรียมการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายหลังจากการได้รับของตามใบสั่งซื้อ หน่วยตรวจรับจะออกไปตรวจรับให้หน่วยบัญชีพร้อมสำเนาแจ้งหน่วยจัดซื้อ หน่วยเก็บพัสดุ หน่วยผู้ซื้อทราบ เมื่อได้รับใบแจ้งหนี้ หน่วยบัญชีจะตรวจสอบกับใบสั่งซื้อและใบตรวจรับ จัดทำใบสำคัญจ่ายขึ้น หน่วยบัญชีจะส่งให้หน่วยการเงินดำเนินการเขียนเช็คเพื่อชำระเจ้าหนี้แล้วนำหลักฐานใบเสร็จรับเงินส่งหน่วยบัญชีเพื่อบันทึกรายการต่อไป

3. สมุดบัญชีและทะเบียน หมายถึง บรรดาสมุดบัญชีและทะเบียนที่ใช้ในการจดบันทึกรายการที่เกิดขึ้น โดยอาศัยเอกสารแบบพิมพ์ดังกล่าวเป็นหลักฐานอ้างอิงประกอบรายการ ประเภทและจำนวนของสมุดบัญชีหรือทะเบียนจะมากหรือน้อยย่อมสุดแต่ความแตกต่างของธุรกิจแต่ละแห่ง ทั้งในด้านสินค้าหรือบริการ ลักษณะการดำเนินงาน จำนวนผู้ปฏิบัติงาน ฯลฯ ทะเบียนบางประเภทนอกจากจะใช้บันทึกช่วยความทรงจำแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเอกสารประกอบรายการบัญชีได้อีกด้วย

4. การสรุปผลและการรายงาน หมายถึง การจัดทำบแสดงการเคลื่อนไหวของเงินสด งบการผลิต งบกำไรขาดทุน งบดุล ตลอดจนรายละเอียดของรายการสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย ที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในระหว่างงวดระยะเวลาหนึ่ง ๆ อาจจะเป็นเดือน ไตรมาส หรือปี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารมีข้อมูลในการวางแผนควบคุม และวินิจฉัยสั่งการ

5. ผู้ปฏิบัติ หมายถึง ผู้มีหน้าที่ต่าง ๆ ในการถือปฏิบัติตามระบบบัญชีที่วางขึ้น บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะระบบบัญชีเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตเคลื่อนไหวไม่ได้เอง ทุกกระบวนการล้วนต้องอาศัยผู้ปฏิบัติ ดังนั้น การคัดเลือกตัวบุคคลเพื่อเข้ารับหน้าที่จึงต้องพิจารณาในด้านความเหมาะสม และควรจัดให้มีการฝึกอบรมแนะนำให้รู้จักวิธีปฏิบัติอันถูกต้อง มีการติดตามวัดผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีส่วนบกพร่อง หรือผิดพลาดเกิดขึ้นน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ในยุคปัจจุบันคอมพิวเตอร์เข้าทำหน้าที่คน จึงถือรวมเป็นส่วนหนึ่งของผู้ปฏิบัติด้วย

ระบบบัญชีของสหกรณ์

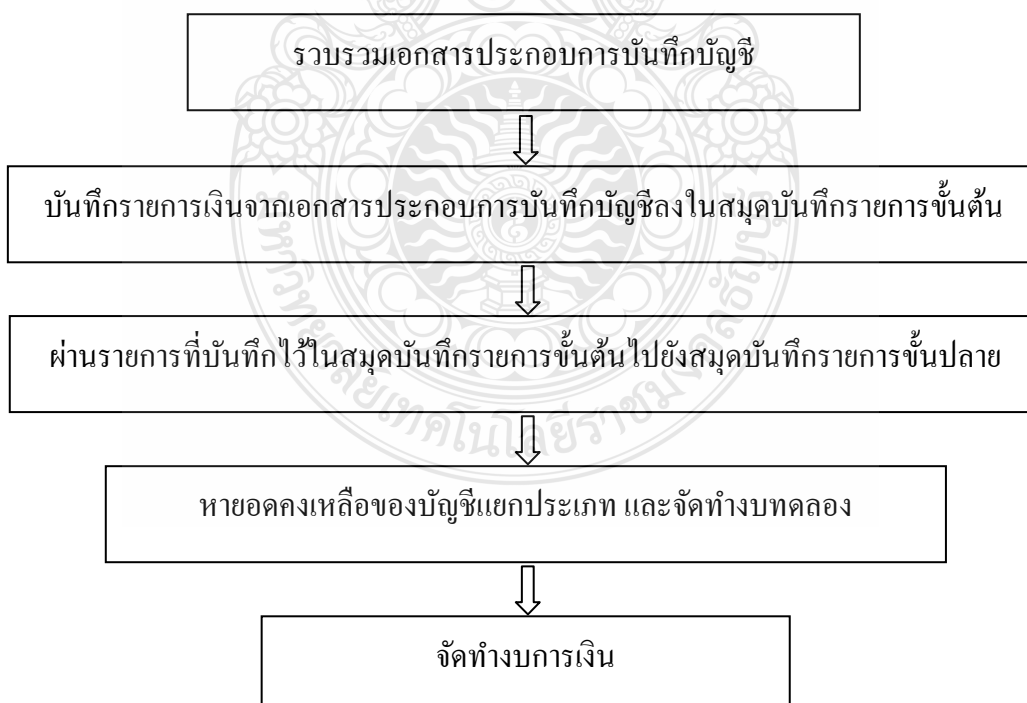
ระบบบัญชีของสหกรณ์ หมายถึง ลำดับงานและการบันทึกที่สหกรณ์ใช้ในการสรุปผลรายการเพื่อจัดทำข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของสหกรณ์

(กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ : คู่มือและสื่อการสอนหลักสูตรการจัดทำบัญชีของสหกรณ์และการจัดทำงบการเงิน, 2554 : 1)

ขั้นตอนในการจัดทำบัญชี มีดังนี้

1. รวบรวมเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ซึ่งได้จากการบันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นในเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี โดยจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น รับเงินค่าหุ้น รับเงินจากการขายสินค้า จ่ายเงินค่าพาหนะ เป็นต้น
2. บันทึกในสมุดบันทึกรายการขั้นต้น โดยนำรายการเงินจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีไปบันทึกในสมุดบันทึกรายการขั้นต้นตามลำดับก่อนหลังของรายการเงินที่เกิดขึ้น
3. ผ่านรายการไปยังสมุดบันทึกรายการขั้นปลาย เป็นการผ่านรายการที่บันทึกไว้ในสมุดบันทึกรายการขั้นต้น ไปยังสมุดบันทึกรายการขั้นปลาย ได้แก่ สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป บัญชีย่อย และทะเบียนต่าง ๆ
4. หายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทและจัดทำบทดลอง โดยหายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทแต่ละบัญชีแล้วนำไปจดทำบทดลองเพื่อพิสูจน์ว่า การบันทึกบัญชีนั้นถูกต้อง
5. จัดทำงบการเงิน เพื่อทราบผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของสหกรณ์ ณ วันที่จัดทำงบการเงิน ซึ่งประกอบด้วย งบแสดงฐานะทางการเงิน งบกำไรขาดทุน งบต้นทุนขาย และงบต้นทุนการผลิต

ระบบบัญชีของสหกรณ์

ภาพที่ 2.1 ระบบบัญชีของสหกรณ์

เอกสารประกอบการบันทึบบัญชี

ในการจัดทำบัญชีจะต้องนำรายการเงินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสหกรณ์โดยมีหลักฐานประกอบมาบันทึบบัญชี ซึ่งอาจเป็นเอกสารที่สหกรณ์จัดทำขึ้นเพื่อใช้ภายในกิจการหรือส่งให้บุคคลภายนอก รวมถึงเอกสารที่สหกรณ์ได้รับจากบุคคลภายนอกด้วย

เอกสารประกอบการบันทึบบัญชี หมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นหลักฐานบันทึกข้อเท็จจริงตามลักษณะของรายการเงินที่เกิดขึ้น เพื่อแสดงว่าเกิดรายการเงินขึ้นจริงตามจำนวนที่ปรากฏในเอกสารนั้น

เอกสารประกอบการบันทึบบัญชีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เอกสารภายใน เป็นเอกสารที่สหกรณ์จัดทำขึ้นเพื่อใช้บันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นภายในกิจการ และเก็บไว้เป็นหลักฐานประกอบการบันทึบบัญชี เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบรับเงินขายสินค้า ใบรับเงินกู้ ใบส่งเงินฝาก ใบถอนเงินฝาก ใบเบิกเงิน เป็นต้น

2. เอกสารภายนอก เป็นเอกสารที่สหกรณ์ได้รับจากบุคคลภายนอก เช่น ใบเสร็จรับเงินจากผู้ขายสินค้าให้สหกรณ์เป็นเงินสด ใบกำกับสินค้าจากผู้ขายสินค้าให้สหกรณ์เป็นเงินเชื่อ เป็นต้น

นอกจากเอกสารภายในที่กล่าวถึงข้างต้น สหกรณ์ที่เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มจำเป็นต้องดำเนินการกับใบกำกับภาษีที่ได้รับจากผู้ขายสินค้า/บริการ ซึ่งถือเป็นเอกสารภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน/ใบกำกับภาษี และใบกำกับสินค้า/ใบกำกับภาษี สหกรณ์ควรเรียงลำดับเลขที่ขึ้นใหม่ทางด้านขวาของใบกำกับภาษีนั้น ๆ ตามที่ได้รับก่อนหลัง โดยไม่คำนึงว่าใบกำกับภาษีนั้นจะลงวันที่ เดือน ปีใด เพื่อประโยชน์ในการควบคุมภายในเกี่ยวกับภาษีซื้อของสหกรณ์แล้วเก็บใส่แฟ้มแยกไว้ต่างหากเพื่อประกอบรายงานภาษีซื้อ

(กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ : คู่มือและสื่อการสอนหลักสูตรการจัดทำบัญชีของสหกรณ์และการจัดทำบัญชีการเงิน, 2554 : 35)

สมุดบันทึกรายการขึ้นต้น

สมุดบันทึกรายการขึ้นต้น คือ สมุดบันทึกรายการที่เกิดขึ้นจากเอกสาร หลักฐานประกอบการลงบัญชีโดยเรียงลำดับก่อนหลัง แล้วบันทึกรายการบัญชีตามหลักบัญชีคู่ผ่านรายการไปสมุดบัญชีแยกประเภท

สมุดบันทึกรายการขึ้นต้นที่ใช้ในสหกรณ์การเกษตร ได้แก่

1. สมุดเงินสด ใช้สำหรับบันทึกรายการรับ-จ่ายเงินสด
2. สมุดซื้อสินค้า ใช้สำหรับบันทึกรายการซื้อสินค้าและซื้อผลิตผลเป็นเงินเชื่อและเงินสด
3. สมุดขายสินค้า ใช้สำหรับบันทึกรายการขายสินค้าและขายผลิตผลเป็นเงินเชื่อและเงินสด
4. สมุดรายได้ค่าบริการ ใช้สำหรับบันทึกรายได้ค่าบริการเป็นเงินเชื่อและเงินสด

5. สมุดรายวันทั่วไป ใช้บันทึกรายการที่ไม่อาจบันทึกในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นเล่มอื่นได้ การแก้ไขข้อผิดพลาดทางบัญชี การปรับปรุงบัญชี เช่น รายการบันทึกดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ค่าธรรมเนียมธนาคารที่โอนหักจากบัญชีเงินฝากธนาคาร โดยตรง

สมุดบัญชีแยกประเภท

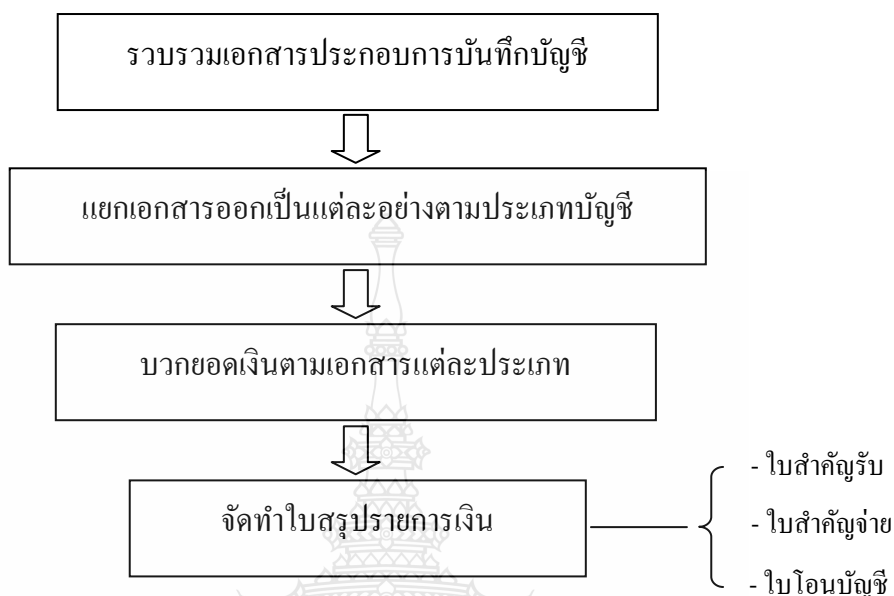
สมุดบัญชีแยกประเภท คือ สมุดบัญชีที่รวบรวมบัญชีประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่ โดยการผ่านรายการจากสมุดบันทึกรายการขึ้นต้น

บัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ

จัดทำขึ้นโดยการบันทึกรายการแยกย่อยแต่ละรายการจากเอกสารประกอบการลงบัญชี เพื่อทราบรายละเอียดประกอบบัญชีแยกประเภทอันจะเป็นประโยชน์ในการควบคุมติดตามและตรวจสอบได้แก่

1. บัญชีย่อยลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้น/ระยะปานกลาง/ระยะยาว
2. บัญชีย่อยลูกหนี้ค่าบริการ
3. บัญชีย่อยลูกหนี้การค้า
4. บัญชีย่อยเจ้าหนี้การค้า
5. บัญชีย่อยเจ้าหนี้เงินฝากออมทรัพย์/ประจำ/สัจจะ
6. ทะเบียนคุมสินค้า
7. ทะเบียนคุมสินทรัพย์ถาวร
8. ทะเบียนสมาชิกและการถือหุ้น

ขั้นตอนการจัดการเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี
ในทุกสิ้นวันให้จัดการเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ตามลำดับดังนี้

ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการจัดการเกี่ยวกับเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี

การบัญชี (Accounting) คือ การจดบันทึกรายการค้าของกิจการ การจัดจำแนกรายการค้าออกเป็นหมวดหมู่รวมทั้งสรุปผลการดำเนินงาน และฐานะการเงินของกิจการ โดยใช้หน่วยเงินตรา นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงการวิเคราะห์ และแปลความหมายจากข้อมูลทางการบัญชีที่ได้จากการจดบันทึกดังกล่าวด้วย ซึ่งบุคคลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบัญชีนั้น เรียกว่า **“นักบัญชี” (Accountant)**

จากคำจำกัดความและความหมายของคำว่า “การบัญชี” ดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของการบัญชีได้ดังนี้ คือ

1. การจดบันทึกรายการค้า (Recording) หมายถึง รายการค้าหรือเหตุการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในแต่ละวันจะถูกนำมาจดบันทึกลงในสมุดบัญชีขึ้นต้นหรือสมุดบันทึกรายการขึ้นต้น ซึ่งเรียกว่า “สมุดรายวัน” โดยในการจดบันทึกจะจดบันทึกรายการค้าหรือเหตุการณ์ทางการเงินทุกรายการที่เกิดขึ้นเรียงตามลำดับก่อนหลังของการเกิดรายการค้า หรือเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งในการจดบันทึกจะต้องอาศัยเอกสารหลักฐานประกอบการบันทึกการค้าด้วย เช่น ใบกำกับสินค้า ใบเสร็จรับเงิน เป็นต้น

2. การจำแนกรายการค้าออกเป็นหมวดหมู่ (Classifying) หมายถึง การนำข้อมูลที่ได้จดบันทึกไว้ในสมุดรายวัน มาทำการจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ในสมุดบัญชีชั้นปลาย ซึ่งเรียกว่า “สมุดบัญชีแยกประเภท”

3. การสรุปผล (Summarizing) หลังจากที่ได้มีการจดบันทึกรายการค้าหรือเหตุการณ์ทางการเงินต่าง ๆ ในสมุดรายวัน รวมทั้งได้ทำการจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ในสมุดบัญชีแยกประเภทแล้วเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง เช่น 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี กิจการอาจจะต้องการทราบว่าในช่วงเวลาดังกล่าวที่ผ่านมากิจการมีผลการดำเนินงานอย่างไร ซึ่งสามารถทราบได้จากการจัดทำ “งบกำไรขาดทุน” และถ้ากิจการต้องการที่จะทราบถึงฐานะทางการเงินว่าในขณะที่มีฐานะการเงินอย่างไร กิจการสามารถทราบได้จากการจัดทำ “งบแสดงฐานะทางการเงิน”

4. การวิเคราะห์และแปลความหมาย (Analysis and Interpreting) ในขั้นนี้เป็นขั้นของการนำข้อมูลทางการเงินบัญชีไปใช้ในการตัดสินใจ เช่น การวิเคราะห์งบการเงิน เป็นต้น ซึ่งในขั้นของการวิเคราะห์นี้นักบัญชีอาจจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินและแปลความหมายออกมาแตกต่างกันทั้ง ๆ ที่เป็นข้อมูลทางการเงินบัญชีชุดเดียวกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การใช้เทคนิคในการวิเคราะห์ ตลอดจนประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ของนักบัญชีแต่ละคนมีไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตามในขั้นของการวิเคราะห์และแปลความหมายนี้มุ่งเน้นที่การนำข้อมูลทางการเงินบัญชีไปใช้เพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารและบุคคลอื่นที่ต้องการใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เหล่านี้ นอกจากนี้ยังมีคำอีกคำหนึ่งซึ่งมักจะมีการใช้และเข้าใจผิด คิดว่าเป็นคำที่มีความหมายอันเดียวกันกับคำว่า การบัญชี (Accounting) ก็คือการทำบัญชี (Book-keeping) การทำบัญชีถือเป็นส่วนหนึ่งของการบัญชี (Accounting) เท่านั้น โดยหมายรวมถึงการจดบันทึกรายการค้าต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นระเบียบแบบแผนเท่านั้น ซึ่งผู้ปฏิบัติงานในขอบเขตดังกล่าวนี้ จะเรียกว่า “ผู้ทำบัญชี” (Bookkeeper)

การปฏิบัติทางบัญชีของสหกรณ์

การบันทึกบัญชีสหกรณ์ ใช้หลักการบัญชีเช่นเดียวกับหลักการบัญชีที่ใช้ในธุรกิจทั่วไป คือ หลักการบัญชีคู่ ซึ่งรายการเงินทุกรายการที่เกิดขึ้นจะต้องบันทึกควบคู่กัน 2 ด้านเสมอโดยเดบิตบัญชีหนึ่งและเครดิตอีกบัญชีหนึ่ง ในจำนวนเงินที่เท่ากันทั้ง 2 ด้าน ดังนั้น ถ้าการบันทึกบัญชีถูกต้อง ผลรวมของยอดบัญชีด้านเดบิตจะต้องเท่ากับผลรวมของยอดบัญชีด้านเครดิต สำหรับการนำรายการเงินไปบันทึกบัญชี มีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. รวบรวมเอกสารหลักฐาน ซึ่งได้จากการบันทึกข้อมูลรายการเงินที่เกิดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชี แล้วจำแนกรายการที่ปรากฏในเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีเป็นประเภทต่าง ๆ ก่อน เช่น รับเงินค่าหุ้น รับเงินค่าขายสินค้า จ่ายค่าพาหนะ เป็นต้น

2. บันทึกรายการเงินในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้น โดยนำข้อมูลรายการเงินจากเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ไปบันทึกในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นตามลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

3. ผ่านรายการบัญชีไปยังสมุดบันทึกรายการขึ้นปลาย เป็นการผ่านรายการที่บันทึกไว้ในสมุดบันทึกรายการขึ้นต้นไปยังสมุดบันทึกรายการขึ้นปลาย ได้แก่ บัญชีแยกประเภท ทะเบียนและบัญชีย่อยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของทะเบียนและบัญชีย่อยดังกล่าว สามารถทำได้โดยการเปรียบเทียบยอดรวมของยอดคงเหลือในทะเบียนและบัญชีย่อยกับยอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภท (บัญชีคุมยอดของบัญชีย่อยและทะเบียน) ซึ่งจะมียอดเท่ากัน

4. หายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทและจัดทำงบทดลอง เป็นการหายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทแต่ละบัญชี แล้วนำยอดคงเหลือของทุกบัญชีไปจัดทำงบทดลองเพื่อพิสูจน์ว่าการบันทึกรายการบัญชีในเบื้องต้นถูกต้อง

5. การจัดทำงบการเงิน เป็นการจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันที่จัดทำงบการเงิน ซึ่งประกอบด้วย งบแสดงฐานะทางการเงิน งบกำไรขาดทุน งบต้นทุนขายและงบต้นทุนการผลิต

การบันทึกบัญชีของสหกรณ์

ในการบันทึกบัญชีของสหกรณ์จะมีรายการเงินเกิดขึ้นทั้งการรับเงินและการจ่ายเงิน จึงจำเป็นต้องจดบันทึกรายการเงินนั้นไว้เป็นหลักฐาน โดยจัดทำบัญชีเพื่อจัดหมวดหมู่ แยกประเภทรายการแล้วสรุปผลในรูปรายงานทางการเงิน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรายการเงินแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. สินทรัพย์
2. หนี้สิน
3. ทุน
4. รายได้
5. ค่าใช้จ่าย

(กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ : คู่มือและสื่อการสอนหลักสูตรการจัดทำบัญชีของสหกรณ์และการจัดทำงบการเงิน, 2544 : 1)

สินทรัพย์ หมายถึง สิ่งที่มีค่าเป็นตัวเงินทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน ซึ่งสหกรณ์เป็นเจ้าของ ได้แก่ เงินสด เงินฝากธนาคาร ลูกหนี้เงินให้กู้ เครื่องใช้สำนักงาน วัสดุคงเหลือ ฯลฯ

ทุน หมายถึง ส่วนที่สมาชิกหรือสหกรณ์เป็นเจ้าของ หลังจากนำสินทรัพย์ทั้งสิ้นหักด้วยหนี้สินแล้ว ซึ่งได้แก่ ทุนเรือนหุ้น ทุนสำรอง ทุนสะสมต่าง ๆ กำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ ฯลฯ

รายได้ หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับอันเนื่องมาจากการดำเนินธุรกิจ การลงทุนและรายได้
อื่น ๆ ได้แก่ ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ฯลฯ

ค่าใช้จ่าย หมายถึง ต้นทุนของสินค้าหรือบริการที่ใช้จ่ายไปเพื่อก่อให้เกิดรายได้ ได้แก่
ดอกเบี้ยจ่าย เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าเบี่ยงเลี้ยง ค่าพาหนะ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ฯลฯ

ทั้งนี้ รายการเงินทั้ง 5 ประเภทจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเสมอ กล่าวคือ สินทรัพย์ที่ใช้
ในการดำเนินงานของสหกรณ์ ประกอบด้วยทุน ของสหกรณ์ ส่วนหนึ่งและหนี้สิน อีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

ทุนของสหกรณ์จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ขึ้นอยู่กับผลการดำเนินงานของสหกรณ์ว่ากำไร หรือ
ขาดทุนสุทธิ ที่มีมาจากรายได้หักด้วยค่าใช้จ่าย จึงสรุปความสัมพันธ์ของรายการเงินทั้ง 5 ประเภท
ได้ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + (\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย})$$

เมื่อเกิดรายการเงินขึ้นจะต้องมีการบันทึกบัญชี ซึ่งเป็นผลให้บัญชีที่เกี่ยวกับรายการเงินนั้น ๆ
เพิ่มขึ้นหรือลดลง ดังนั้น ก่อนที่จะบันทึกบัญชีได้อย่างถูกต้องจึงต้องทำการแปลความหมายของ
รายการเงินก่อนว่า เมื่อเกิดรายการเงินนั้น ๆ ขึ้นแล้วมีผลทำให้สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย
เพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นจำนวนเงินเท่าใด

หลักการบันทึกบัญชี

หลักการบันทึกบัญชีสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

บัญชี

ด้านซ้าย

หรือ

“เดบิต”

ด้านขวา

หรือ

“เครดิต”

ดังนั้น ก่อนที่จะนำรายการเงินไปบันทึกบัญชี ต้องทำความเข้าใจก่อนว่ารายการเงินทั้ง 5 ประเภทข้างต้น มีหลักในการบันทึกบัญชี ดังนี้

1. บัญชีประเภทสินทรัพย์ รายการเงินที่ทำให้สินทรัพย์เพิ่มขึ้นให้บันทึกบัญชีสินทรัพย์ทางด้านเดบิต ในทางตรงข้ามรายการเงินที่มีผลทำให้สินทรัพย์ลดลงให้บันทึกบัญชีทางด้านเครดิต

บัญชีประเภทสินทรัพย์ ตามปกติจะมียอดคงเหลือทางด้านเดบิต

บัญชีสินทรัพย์	
เดบิต	เครดิต
+ (เพิ่ม)	- (ลด)
ยอดคงเหลือ “เดบิต”	

2. บัญชีประเภทหนี้สิน การบันทึกรายการเงินในบัญชีเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับบัญชีประเภทสินทรัพย์ คือ รายการเงินที่มีผลทำให้หนี้สินเพิ่มขึ้นให้บันทึกบัญชีไว้ทางด้านเครดิต ส่วนรายการเงินที่มีผลทำให้หนี้สินลดลงให้บันทึกบัญชีทางด้านเดบิต

บัญชีประเภทหนี้สิน ตามปกติจะมียอดคงเหลือทางด้านเครดิต

บัญชีหนี้สิน	
เดบิต	เครดิต
- (ลด)	+ (เพิ่ม)
ยอดคงเหลือ “เครดิต”	

3. บัญชีประเภททุน วิธีการบันทึกบัญชีเป็นเช่นเดียวกับบัญชีประเภทหนี้สิน คือ รายการเงินที่มีผลทำให้ทุนเพิ่มขึ้นให้บันทึกบัญชีทางด้านเครดิต ส่วนรายการเงินที่มีผลทำให้ทุนลดลงให้บันทึกบัญชีทางด้านเดบิต

บัญชีประเภททุน ตามปกติจะมียอดคงเหลือทางด้านเครดิต

บัญชีทุน	
เดบิต - (ลด)	เครดิต + (เพิ่ม)
	ยอดคงเหลือ “เครดิต”

4. บัญชีประเภทรายได้ โดยที่รายได้ทำให้ส่วนของทุนเพิ่มขึ้น ดังนั้น การบันทึกบัญชีรายได้จึงเป็นเช่นเดียวกับบัญชีทุน คือ ให้บันทึกบัญชีรายได้ทางด้านเครดิต กรณีที่มีรายการเงินที่ทำให้รายได้ลดน้อยลงให้บันทึกบัญชีทางด้านเดบิต

บัญชีรายได้	
เดบิต - (ลด)	เครดิต + (เพิ่ม)
	ยอดคงเหลือ “เครดิต”

5. บัญชีประเภทค่าใช้จ่าย มีวิธีการบันทึกบัญชีตรงกันข้ามกับบัญชีประเภทรายได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายทำให้ส่วนของทุนลดลง ดังนั้น เมื่อมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นให้บันทึกบัญชีทางด้านเดบิต กรณีที่มีรายการเงินที่ทำให้ค่าใช้จ่ายลดลงให้บันทึกบัญชีทางด้านเครดิต

เดบิต + (เพิ่ม)	เครดิต - (ลด)
ยอดคงเหลือ “เดบิต”	

โดยสรุปแล้ว การเพิ่ม ลด และยอดคงเหลือ ของบัญชีแต่ละประเภท เป็นดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 สรุปการเพิ่มลดและยอดคงเหลือของบัญชีแต่ละประเภท

ประเภทบัญชี	เพิ่ม	ลด	ยอดคงเหลือ
สินทรัพย์	เดบิต	เครดิต	เดบิต
หนี้สิน	เครดิต	เดบิต	เครดิต
ทุน	เครดิต	เดบิต	เครดิต
รายได้	เครดิต	เดบิต	เครดิต
ค่าใช้จ่าย	เดบิต	เครดิต	เดบิต

ลักษณะของรายการค้าของสหกรณ์จำแนกตามประเภทธุรกิจ

ธุรกิจสินเชื่อ

1. รายได้ คือ ดอกเบี้ยรับจากเงินที่ให้สมาชิกกู้
2. ต้นทุน คือ ดอกเบี้ยจ่ายของเงินทุนที่สหกรณ์ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำมาเพื่อให้สมาชิกกู้ต่อ
3. รายได้เฉพาะธุรกิจ ได้แก่ รายได้อื่นที่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจนว่าเป็นรายได้ของธุรกิจสินเชื่อโดยเฉพาะ เช่น รายได้ค่าปรับลูกหนี้เงินให้กู้ หนี้สูญรับคืนลูกหนี้เงินให้กู้ ฯลฯ
4. ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจนว่าเป็นค่าใช้จ่ายของธุรกิจสินเชื่อโดยเจาะ เช่น หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินให้กู้ หนี้สงสัยจะสูญ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับ ค่าใช้จ่ายในการติดตามหนี้ ค่าใช้จ่ายในการสอบทานหนี้ ฯลฯ

ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

1. รายได้ คือ รายได้จากการขายสินค้าประเภทการเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าอื่น ๆ ที่สหกรณ์จัดหาจำหน่ายแก่สมาชิก
2. ต้นทุน คือ ค่าซื้อสุทธิของสินค้าประเภทการเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าอื่น ๆ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้า
3. รายได้เฉพาะธุรกิจ ได้แก่ รายได้ค่าปรับลูกหนี้การค้า หนี้สูญรับคืน ลูกหนี้การค้า ฯลฯ
4. ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการขาย ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อซื้อวัสดุการเกษตร ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสินค้า หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้การค้า ค่าเสื่อมราคาโกดัง/โรงเก็บสินค้า ฯลฯ

ธุรกิจรวบรวมผลผลิต

1. รายได้ ได้แก่ รายได้จากการขายผลผลิตต่าง ๆ ที่สหกรณ์รวบรวม เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพด ยางพารา น้ำมันดิบ ถังเหลือง เป็นต้น
2. ต้นทุน ได้แก่ ค่าซื้อผลผลิตสุทธิ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการซื้อผลิตผล
3. รายได้เฉพาะธุรกิจ ได้แก่ รายได้ค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตผล หนี้สูญรับคืน ลูกหนี้ค่าผลิตผล ฯลฯ
4. ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการขาย ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาผลิตผล ดอกเบี้ยจ่ายเงินกู้เพื่อสร้างฉาง หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าผลิตผล ค่าเสื่อมราคาฉาง ฯลฯ

ธุรกิจแปรรูปผลิตผลการเกษตรและผลิตสินค้า

1. รายได้ ได้แก่ รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปผลิตผลการเกษตร เช่น ข้าวสารที่ได้จากการแปรรูป ผลผลิตอื่น ๆ น้ำมันดิบ สัตว์เลี้ยงเพื่อขาย สัตว์เลี้ยงเพื่อขายผลิตผล
2. ต้นทุน ได้แก่ ต้นทุนในการผลิต ซึ่งประกอบด้วย ผลิตผลที่ใช้ไปในการผลิต ค่าแรงงาน และค่าใช้จ่ายในการผลิต
3. รายได้เฉพาะธุรกิจ ได้แก่ รายได้ค่าปรับลูกหนี้ค่าผลิตภัณฑ์แปรรูป หนี้สูญรับคืน ลูกหนี้ค่าผลิตภัณฑ์แปรรูป ฯลฯ
4. ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการขาย หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ ค่าผลิตภัณฑ์แปรรูป ฯลฯ

ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร

1. รายได้ ได้แก่ รายได้จากการบริการที่สหกรณ์คิดจากสมาชิกในการให้บริการเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ทางการเกษตร เช่น รายได้ค่าบริการสูบน้ำ รายได้ค่าบริการปรับพื้นที่ เป็นต้น
2. ต้นทุน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อให้บริการแก่สมาชิก เช่น ค่าน้ำมันเครื่องสูบน้ำ
3. รายได้เฉพาะธุรกิจ ได้แก่ รายได้ค่าปรับลูกหนี้ค่าบริการ หนี้สูญรับคืนลูกหนี้ค่าบริการ
4. ค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจ ได้แก่ ค่าบำรุงรักษาเครื่องจักร ค่าซ่อมแซมเครื่องจักรและอุปกรณ์ หนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้ค่าบริการ ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรและอุปกรณ์ ฯลฯ

นอกจากนี้สหกรณ์ จะมีรายได้และค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจแล้ว ยังมีรายได้และค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจนว่าเป็นรายได้และค่าใช้จ่ายของธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งโดยเฉพาะ คือ

รายได้อื่น ได้แก่ ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ค่าธรรมเนียมแรกเข้า ผลตอบแทนจากการลงทุน รายได้ค่าเช่า รายได้เบ็ดเตล็ด ฯลฯ

ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ได้แก่ เงินเดือนค่าจ้าง ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าสำนักงาน ค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์ ค่าพาหนะ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด

การจัดทำงบทดลอง

หลังจากบันทึกรายการเงินที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของสหกรณ์ตามเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีในสมุดบันทึกรายการขั้นต้น ประกอบด้วย สมุดเงินสด สมุดซื้อสินค้า สมุดขายสินค้า สมุดรายได้ค่าบริการและสมุดรายวันทั่วไป โดยเรียงตามลำดับก่อนหลังที่รายการเงินนั้นเกิดขึ้น จากนั้น จึงผ่านรายการไปสมุดบันทึกรายการขั้นปลาย ประกอบด้วย สมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป บัญชีย่อยและทะเบียนต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว เนื่องจากสหกรณ์การเกษตรบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่ รายการเงินทุกรายการจะบันทึกบัญชี 2 ด้านเสมอ คือ ด้านเดบิตและด้านเครดิต ซึ่งจำนวนเงินรวมด้านเดบิตจะต้องเท่ากับด้านเครดิตเสมอ สหกรณ์จึงสามารถพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่ได้ โดยการจัดทำงบทดลอง

ความหมายของงบทดลอง

งบทดลอง คือ รายงานทางการเงินที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงยอดคงเหลือของบัญชีต่าง ๆ ทุกบัญชีในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป ณ วันใดวันหนึ่ง เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่ ซึ่งจำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเดบิตจะต้องเท่ากับจำนวนเงินรวมของบัญชีที่มียอดคงเหลือด้านเครดิต โดยทั่วไปสหกรณ์จะจัดทำงบทดลองประจำเดือนนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวทางการเงินของสหกรณ์ เพื่อนำข้อมูลในงบทดลองไปใช้ในการวางแผนและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานต่อไป อย่างไรก็ตามงบทดลองแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์อย่างคร่าว ๆ เท่านั้น

ประโยชน์ของงบทดลอง

1. ช่วยในการพิสูจน์ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีตามหลักการบัญชีคู่
2. ช่วยในการตรวจสอบการบันทึกบัญชีว่า ได้มีการบันทึกบัญชีผิดพลาด หรือมีรายการผิดปกติ
3. ช่วยให้การจัดทำงบการเงินต่าง ๆ ได้แก่ งบแสดงฐานะทางการเงิน งบกำไรขาดทุน งบต้นทุนขาย/บริการและงบต้นทุนการผลิต เป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น
4. ข้อมูลในงบทดลองที่นำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ สามารถใช้ในการวางแผนงาน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานและแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

การจัดทำงบการเงิน

งบการเงิน เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์สำหรับรอบระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และแสดงฐานะการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่ง

ประโยชน์ของงบการเงิน

1. ใช้ในการขอเครดิตจากสถาบันการเงิน
2. ใช้เพื่อจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี
3. ใช้วัดประสิทธิภาพของการดำเนินงาน โดยการวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อทราบเงินทุนที่ใช้ดำเนินงาน การใช้เงินทุน การสะสมทุนของตนเอง การใช้สินทรัพย์ ฯลฯ
4. เพื่อผู้บริหารของสหกรณ์นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การควบคุมงานและแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
5. ทำให้ได้ข้อมูลทางบัญชีอันเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางธุรกิจของสหกรณ์

วิธีการจัดทำงบการเงิน

ให้นำรายการบัญชีและตัวเลขจากกระดาษทำการงบทดลองในช่วงต่าง ๆ คือ ช่องงบบัญชีผลิต ช่องงบบัญชีขาย ช่องงบกำไรขาดทุนและช่องงบดุล ไปจัดทำงบการเงิน ดังนี้

งบแสดงฐานะทางการเงิน เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงฐานะทางการเงินของสหกรณ์ ณ วันใดวันหนึ่งว่าสหกรณ์มีสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์ประเภทใดบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด

งบกำไรขาดทุน เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์มีผลกำไรสุทธิ หรือขาดทุนสุทธิเป็นจำนวนเงินเท่าใด

งบต้นทุนขาย/บริการ เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงต้นทุนขายสินค้าและต้นทุนบริการในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี ว่าสหกรณ์ขายสินค้าและให้บริการต่าง ๆ โดยมีต้นทุนขายสินค้าและต้นทุนบริการทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงินเท่าใด

หมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินจัดทำขึ้นเพื่อขยายความรายการในงบการเงิน อธิบายหลักเกณฑ์หรือนโยบายการบัญชี รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลอื่นที่ไม่ได้แสดงไว้ในงบการเงิน

การปิดบัญชี

การปิดบัญชีมี 3 ลักษณะ คือ การปิดบัญชีประจำวัน การปิดบัญชีประจำเดือนและการปิดบัญชีประจำปี

สหกรณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

การปิดบัญชีประจำวัน หมายถึง การปิดบัญชีในสมุดเงินสดทุกสิ้นวัน เพื่อทราบจำนวนเงินสดคงเหลือประจำวัน

การปิดบัญชีประจำเดือน หมายถึง การปิดบัญชีในสมุดเงินสด สมุดซื้อสินค้า สมุดขายสินค้า และสมุดรายได้อื่นๆ โดยผ่านรายการบัญชีไปบัญชีแยกประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป เพื่อจัดทำงบทดลองประจำเดือน

การปิดบัญชีประจำปี หมายถึง การปิดบัญชีทุกบัญชีในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไปภายหลังปรับปรุงรายการบัญชี ณ วันสิ้นปีทางบัญชีแล้ว เพื่อจัดทำงบการเงินประจำปี ซึ่งจะทำให้ทราบผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงิน ณ วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์

ทั้งนี้ การปิดบัญชีประจำปีประเภทรายได้และค่าใช้จ่ายให้โอนปิดเข้าบัญชีต้นทุนการผลิต บัญชีต้นทุนขายและบัญชีกำไรขาดทุนเพื่อคำนวณหาผลกำไรหรือขาดทุนจากการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยบันทึกรายการปิดบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป แล้วผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้อง สำหรับการปิดบัญชีประจำปีประเภทสินทรัพย์ หนี้สินและทุน ให้คำนวณหายอดคงเหลือของบัญชีแยกประเภทแต่ละบัญชี ณ วันสิ้นปีทางบัญชีแล้วยกยอดไปในปีบัญชีถัดไป

สหกรณ์ที่เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม

การปิดบัญชีมี 3 ลักษณะเช่นเดียวกับสหกรณ์ที่ไม่ได้เป็นผู้ประกอบการในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนี้

การปิดบัญชีประจำวัน หมายถึง การปิดบัญชีในสมุดเงินสดทุกสิ้นวัน เพื่อทราบจำนวนเงินสดคงเหลือประจำวัน

การปิดบัญชีประจำเดือน หมายถึง การปิดบัญชีในสมุดเงินสด สมุดซื้อสินค้า สมุดขายสินค้า และรายงานภาษีขาย สมุดรายได้อื่นๆ โดยผ่านรายการบัญชีไปบัญชีแยกประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป เพื่อจัดทำงบทดลองประจำเดือน

นอกจากนี้ ณ วันสิ้นเดือน สหกรณ์จะต้องปิดบัญชีภาษีซื้อและบัญชีภาษีขายไปยังบัญชีภาษีมูลค่าเพิ่ม เพื่อคำนวณหาจำนวนภาษีมูลค่าเพิ่มที่ต้องนำส่งกรมสรรพากร หรือขอคืนภาษีมูลค่าเพิ่มจากกรมสรรพากรแล้วแต่กรณี

การจัดทำรายการปรับปรุงบัญชีเมื่อสิ้นปีทางบัญชี

ในการคำนวณหาผลการดำเนินงานตามเกณฑ์คงค้าง ต้องปรับปรุงรายการบัญชีในวันสิ้นงวดบัญชีให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ทราบถึงรายได้และค่าใช้จ่ายที่ควรจะเป็นของงวดบัญชีนั้น ๆ ทั้งนี้

จำนวนเงินของบัญชีต่าง ๆ ในงบทดลองก่อนปรับปรุงรายการยังไม่อาจนำมาแสดงในงบการเงินได้ทันที เนื่องจากการบัญชีในระหว่างงวดนี้อาจมีรายการที่คาบเกี่ยวกับงวดบัญชีปีถัดไป กล่าวคือ อาจมีรายการรับเงินบางรายการที่รับมาเกินกว่าที่ควรได้รับในงวดบัญชีนั้น หรือมีรายการรับเงินบางรายการที่ควรได้รับในงวดบัญชีนั้นแต่ยังไม่ได้รับเงิน ในทำนองเดียวกันอาจมีรายการจ่ายเงินบางรายการที่จ่ายเกินกว่าที่ต้องจ่ายในงวดบัญชีนั้น หรือรายการจ่ายเงินบางรายการที่ต้องจ่ายในงวดบัญชีนั้นแต่ยังไม่ได้จ่ายเงิน ซึ่งรายการดังกล่าวได้แก่ รายได้รับล่วงหน้า รายได้ค้างรับ ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย เป็นต้น นอกจากนี้อาจมีรายการเงินบางรายการที่เกิดขึ้นแล้ว แต่สหกรณ์ยังไม่ได้นำมาบันทึกบัญชีอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้ผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์ใกล้เคียงกับความจริงและสอดคล้องกับหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ในวันสิ้นงวดบัญชีจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงรายการในบัญชีสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้และค่าใช้จ่าย ก่อนที่จะปิดบัญชีเพื่อหาผลการดำเนินงานและจัดทำงบการเงินต่อไป

อนึ่ง การจัดทำรายการปรับปรุงบัญชีของสหกรณ์เมื่อสิ้นปีทางบัญชี จะต้องพิจารณาถึงระเบียบ ข้อบังคับและคำแนะนำต่าง ๆ ของนายทะเบียนสหกรณ์ด้วยว่ากำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับรายการปรับปรุงนั้น ๆ ไว้อย่างไร

สำหรับรายการที่จะนำมาปรับปรุงบัญชี แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. รายการที่ได้บันทึกบัญชีไว้แล้วในระหว่างปี ได้แก่ จำนวนเงินตามรายการบัญชีที่ปรากฏในงบทดลอง แต่สหกรณ์ยังให้ประโยชน์หรือใช้ประโยชน์จากรายการบัญชีนั้น ๆ ไม่ครบถ้วนจึงต้องปรับปรุงให้รายได้และค่าใช้จ่ายที่บันทึกบัญชีไว้แล้วมีเฉพาะที่เป็นของงวดบัญชีนั้น ๆ ส่วนที่เกินให้ปรับปรุงออกจากบัญชี เช่น รายได้รับล่วงหน้า ค่าใช้จ่ายล่วงหน้า เป็นต้น

2. รายการที่ยังไม่ได้บันทึกบัญชีไว้ในระหว่างปี ได้แก่ รายการที่ควรเป็นของงวดบัญชีนี้แต่ยังไม่ได้บันทึกบัญชีไว้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงรายการให้ปรากฏอยู่ในบัญชี ได้แก่ รายได้ค้างรับ ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ลูกหนี้คลาดเคลื่อน วัสดุคงเหลือ สินค้าขาดหาย สำรองบำเหน็จเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

ทั้งนี้ วิธีการปรับปรุงรายการบัญชีให้จัดทำใบโอนบัญชีเพื่อเป็นเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี และบันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไป แล้วผ่านรายการไปยังสมุดบัญชีแยกประเภทที่เกี่ยวข้อง

หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บัญชี

เจ้าหน้าที่บัญชีมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้

1. จัดเตรียมและจัดทำเอกสารหลักฐานทางการเงิน เช่น การเบิก การจ่าย การรับเงิน การคำนวณดอกเบี้ยเงินกู้และคำนวณค่าปรับชำระเกินกำหนด รวมทั้งการทำเรื่องขออนุมัติต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการบันทึกบัญชีให้เรียบร้อย
2. ตรวจสอบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ว่าถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ก่อนการรับและจ่ายเงิน เช่น มีลายมือชื่อผู้อนุมัติครบถ้วน เป็นไปตามมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ เป็นค่าใช้จ่ายที่ถูกต้องหรือเป็นรายได้ที่ได้รับครบถ้วนหรือไม่ พร้อมทั้งคำนวณตัวเลข
3. รวบรวมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเงิน เพื่อนำมาบันทึกบัญชีขึ้นต้นและขึ้นปลายให้ถูกต้องเรียบร้อยและให้เป็นปัจจุบัน
4. ปิดบัญชีเป็นประจำทุกวันและปิดบัญชีประจำเดือน รวมทั้งประจำปีพร้อมกับการนำเสนอให้ผู้จัดการทำการตรวจทาน
5. ควบคุมและจัดทำสมุดทะเบียนพร้อมทั้งคำนวณเงินปันผลตามหุ้น หรือเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกแต่ละคนทำกับสหกรณ์เพื่อเตรียมจ่ายให้กับสมาชิก
6. ควบคุมดูแลและเก็บรักษาใบสำคัญ เอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับการเงินของสหกรณ์ สมุดบัญชี ตลอดจนสมุดทะเบียนและสมุดบัญชีย่อยต่าง ๆ ไว้ให้ครบถ้วน จัดให้เป็นหมวดหมู่อยู่ในที่ปลอดภัย คั่นหาง่ายและพร้อมที่จะให้ผู้ตรวจสอบทำการตรวจสอบได้
7. ตรวจสอบรายละเอียดในบัญชีย่อยทุกบัญชีให้ถูกต้องครบถ้วนและตรงกับยอดคงเหลือในบัญชีแยกประเภท
8. ควบคุมบัญชีและจำนวนเงินเป็นหนี้ทุกประเภทที่สหกรณ์เป็นหนี้ และการส่งคืนเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือตามสัญญาหรือตามระเบียบหรือตามข้อบังคับที่กำหนดไว้
9. เก็บรวบรวมข้อมูลตัวเลขรายได้และค่าใช้จ่ายของสหกรณ์เสนอผู้จัดการเพื่อจัดทำงบประมาณ
10. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สินเชื่อ เจ้าหน้าที่การตลาดและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในการรวบรวมข้อมูลการทำธุรกิจต่าง ๆ ของสหกรณ์ เช่น การให้เงินกู้ การชำระหนี้ด้วยผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การรวบรวมผลิตผล เป็นต้น
11. จัดทำรายงานกิจการประจำเดือน แสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอผู้จัดการ เพื่อนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการเป็นประจำทุกเดือน

12. จัดทำงบประมาณเสนอผู้จัดการ เพื่อนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการเป็นประจำทุกเดือน
13. จัดทำงบการเงินประจำปีเสนอผู้จัดการ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ
14. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ผู้จัดการมอบหมายเป็นครั้งคราว

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กุลธิดา โกฏิวิเชียร (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการตรวจบัญชีสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก มีธุรกิจและทุนดำเนินงานไม่มากนัก จึงไม่มีทุนเพียงพอสำหรับการจัดจ้างพนักงานทำให้มีพนักงานน้อย การแบ่งแยกงานของสหกรณ์ไม่เหมาะสม บางครั้งพนักงานหนึ่งคนทำหน้าที่มากกว่าหนึ่งตำแหน่ง ซึ่งอาจนำไปสู่การทุจริตได้ พนักงานส่วนใหญ่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางการบัญชี ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีการเปลี่ยนแปลงพนักงานบ่อยเนื่องจากการลาออกอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การบันทึกบัญชีของสหกรณ์ขาดความต่อเนื่อง ไม่เรียบร้อยและไม่เป็นปัจจุบัน ส่งผลให้ไม่สามารถจัดทำงบการเงินได้

การควบคุมทางด้านเอกสารหลักฐาน สหกรณ์ยังขาดระบบการจัดการที่ดี จัดเก็บเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไม่เรียบร้อยจึงมักสูญหายอยู่เสมอ การบันทึกบัญชีไม่เป็นปัจจุบันและไม่เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป สหกรณ์ส่วนใหญ่สามารถจัดทำเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีบันทึกการขายบัญชีในสมุดขึ้นต้นด้วยตนเอง แต่ไม่สามารถผ่านรายการบัญชีไปยังสมุดบัญชีแยกประเภทและไม่สามารถจัดทำงบการเงินเองได้ ดังนั้น การจัดทำบัญชีและงบการเงินของสหกรณ์โดยมากแล้วมักอาศัยผู้สอบบัญชีเป็นผู้จัดทำให้ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้คณะกรรมการของสหกรณ์เข้าใจว่างานด้านการจัดทำบัญชีและงบการเงินไม่อยู่ในความรับผิดชอบของสหกรณ์ เมื่อผู้สอบบัญชีให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องการเงินการบัญชีจึงไม่ให้ความสนใจและไม่ปฏิบัติตาม

สหกรณ์ส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ เพราะมักจะถือปฏิบัติกันตามที่เคยปฏิบัติกันมา ไม่มีการศึกษาระเบียบ ข้อบังคับใหม่ ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือไม่มีการปรับเปลี่ยนระเบียบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป อาจนำมาซึ่งข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน หรือเป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการทุจริตได้

อรวรรณ จำพูน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารข้อมูลทางบัญชีของสหกรณ์การเกษตร : กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรห้างฉัตร” จากการศึกษาระบบข้อมูลทางการบัญชีที่ใช้ในปัจจุบัน โดยการออกแบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางบัญชีและสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน พบว่า สหกรณ์สามารถจัดทำข้อมูลทางบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด รูปแบบรายงานทางการเงินที่

จัดทำอยู่ปัจจุบันส่วนมากมีความเหมาะสม ยกเว้นรายงานรับ-จ่ายเงินประจำเดือนที่ยังไม่มีความละเอียด ทำให้ผู้บริหารไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ การจัดทำรายงานทางการเงิน รายไตรมาสไม่มีการจัดทำเนื่องจากขาดความพร้อมทางด้านบุคลากร ประกอบกับข้อมูลทางด้านบัญชี มีรายละเอียดมากเกินไปที่จะสามารถรวบรวมครบถ้วนในเวลาอันสั้น

พิทยาพล นาถธราดล (2545) กล่าวถึงสหกรณ์ของไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาว่า เจริญรุ่งเรือง ตามสมควร จะมากน้อยเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยบวกและปัจจัยลบที่กระทบต่อสหกรณ์แต่ละแห่ง ซึ่งมีความเห็นว่าสหกรณ์ของไทยควรต้องมีการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหา โดยปัญหาที่ต้องปฏิบัติประการหนึ่ง คือ การปฏิรูปด้านการบัญชี สหกรณ์หลายแห่งปิดบัญชีไม่ได้ มีนโยบายบัญชี ที่ผ่อนปรนเพื่อให้ประมวลผลออกมาอย่างสวยงาม ซึ่งส่งผลให้ข้อมูลบัญชีไม่มีประโยชน์กับฝ่ายบริหารในการบริหารจัดการ หากนำไปใช้ก็จะเกิดความผิดพลาดเสียหายต่อสหกรณ์ได้ การบัญชีที่ดีต้องยึดหลักสากลที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งจะสร้างความโปร่งใสและสามารถชี้แจงต่อสมาชิกได้

อมรเทพ ขอสุงเนิน (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพนักงานบัญชีที่มีต่อระบบการควบคุมภายในทางการบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ในเขตจังหวัดนครราชสีมา” โดยการใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า พนักงานมีความเห็นว่า องค์ประกอบของการควบคุมภายในทางบัญชีมีความสำคัญกับระบบการควบคุมภายในทางการบัญชีโดยรวมอยู่สูง และองค์ประกอบของการควบคุมภายในที่มีความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณและรายงานทางการเงิน ด้านการจัดให้มีการประเมินและตรวจสอบ ด้านการใช้คอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูล ด้านโครงสร้างการจัดองค์กร การมอบหมายงานและความร่วมมือในการทำงาน ด้านบุคลากรและกิจกรรมการควบคุมภายในทางการบัญชีที่มีความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิจกรรมด้านเงินรับฝาก หนี้สินและทุน บริหารและการเงิน เงินทุน และสินเชื่อ

รจนา ชิตทะวงศ์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 3 ด้าน ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัญหาในด้านการปฏิบัติงาน ในกรณีที่สหกรณ์ใช้โปรแกรมระบบบัญชีสำเร็จรูปในการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์มากที่สุด คือ เมื่อโปรแกรมระบบบัญชีสำเร็จรูปมีปัญหาหรือเกิดขัดข้อง สหกรณ์ขาดผู้ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และทำการแก้ไข ส่วนปัญหาด้านบุคลากร ให้ความสำคัญรองลงมา คือ เจ้าหน้าที่บัญชีหรือผู้มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร และปัญหาในด้านการปฏิบัติงานของสหกรณ์ สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี

กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2554) ได้ทำการประเมินคุณภาพของสหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศ ประจำปี 2553 จำนวน 5,973 แห่ง พบว่า สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐานจำนวน 4,002 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 67 และไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานจำนวน 1,971 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33 ส่งผลให้ประสบปัญหาทุจริต/ ซ้อบกพร่องเป็นจำนวนเงินถึง 515,947,100.60 บาท

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีรายละเอียดการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือวิจัย
3. แหล่งที่มาของข้อมูล
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้จัดการสหกรณ์และผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองจำนวน 67 คน จากสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองจำนวน 26 แห่ง ดังนี้

1. สหกรณ์การเกษตร	จำนวน 15 แห่ง	จำนวน 45 คน
2. สหกรณ์ประมง	จำนวน 1 แห่ง	จำนวน 2 คน
3. สหกรณ์ออมทรัพย์	จำนวน 6 แห่ง	จำนวน 12 คน
4. สหกรณ์บริการ	จำนวน 3 แห่ง	จำนวน 6 คน
5. สหกรณ์เครดิตยูเนียน	จำนวน 1 แห่ง	จำนวน 2 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 67 ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยศึกษาจากหลักการปฏิบัติงานทางด้านบัญชีของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่เกี่ยวข้องคือสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ดังต่อไปนี้

1. สหกรณ์การเกษตร	จำนวน	15 แห่ง
2. สหกรณ์ประมง	จำนวน	1 แห่ง
3. สหกรณ์ออมทรัพย์	จำนวน	6 แห่ง
4. สหกรณ์บริการ	จำนวน	3 แห่ง
5. สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน	จำนวน	1 แห่ง
รวม		26 แห่ง

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีรอบระยะเวลาคือระหว่างวันที่ 5 – 20 มกราคม 2555

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าเรื่องปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสอบถาม โดยสอบถามจากผู้จัดการสหกรณ์และผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองจำนวน 26 แห่ง รวม 67 คน

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า และรวบรวมจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสาร รายงาน เว็บไซต์ และข้อมูลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้รับข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบที่ได้รับและนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม จัดหมวดหมู่และใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean หรือ \bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.)

เกณฑ์การวัดระดับค่าเฉลี่ย ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง การจัดทำบัญชีมีปัญหาในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง การจัดทำบัญชีมีปัญหาในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง การจัดทำบัญชีมีปัญหาในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง การจัดทำบัญชีมีปัญหาในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง การจัดทำบัญชีมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าเรื่องปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ผู้ศึกษาได้แยกผลการศึกษาออกเป็น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

4.1 ผลการวิเคราะห์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของตำแหน่งปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตำแหน่งปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้จัดการสหกรณ์	26	38.81
เจ้าหน้าที่บัญชี	41	61.19
รวม	67	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า สหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการสหกรณ์จำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.81 และผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่บัญชีจำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.19

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	24	35.82
ปริญญาตรี	35	52.24
สูงกว่าปริญญาตรี	8	19.94
รวม	67	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.24 รองลงมามีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.82 และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.94 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 3 ปี	15	22.39
3 – 5 ปี	17	25.37
5 ปีขึ้นไป	35	52.24
รวม	67	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ 5 ปีขึ้นไปจำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.24 รองลงมามีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ 3-5 ปี จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.37 และมีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.39 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์
ในจังหวัดอ่างทอง โดยรวมและรายด้าน

รายการ	\bar{X}	S.D	ระดับปัญหา
1. ด้านการปฏิบัติงาน	2.53	0.73	ปานกลาง
2. ด้านบุคคล	2.69	0.72	ปานกลาง
โดยรวม	2.61	0.73	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.61$, $S.D = 0.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.53$, $S.D = 0.73$) และด้านบุคคลมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$, $S.D = 0.72$)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์
ในจังหวัดอ่างทอง ด้านการปฏิบัติงาน

รายการ	\bar{X}	S.D	ระดับปัญหา
ด้านการปฏิบัติงาน			
1. ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก	3.19	0.70	ปานกลาง
2. ระเบียบของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก	2.30	0.46	น้อย
3. ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์มีความยุ่งยากซับซ้อน เข้าใจยาก	2.72	0.45	ปานกลาง
4. คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีมีรายละเอียดมาก เข้าใจยาก	2.93	0.66	ปานกลาง
5. สหกรณ์ดำเนินธุรกิจหลายด้านมีความยุ่งยากซับซ้อน	2.58	0.74	ปานกลาง
6. สหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในที่ไม่รัดกุม	2.04	0.68	น้อย
7. สหกรณ์ขาดคู่มือ ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและ การบัญชี	1.97	0.35	น้อย

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	\bar{X}	$S.D$	ระดับปัญหา
8. ผู้บริหารของสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจมากกว่าการจัดทำบัญชี	2.57	0.50	ปานกลาง
9. สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี	3.12	0.62	ปานกลาง
10. สหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานทางบัญชี	1.88	0.54	น้อย
โดยรวม	2.53	0.73	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.53, S.D = 0.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยมากที่สุดคือ ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19, S.D = 0.70$) รองลงมาคือ สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12, S.D = 0.62$) และข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานทางบัญชี โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.88, S.D = 0.54$)

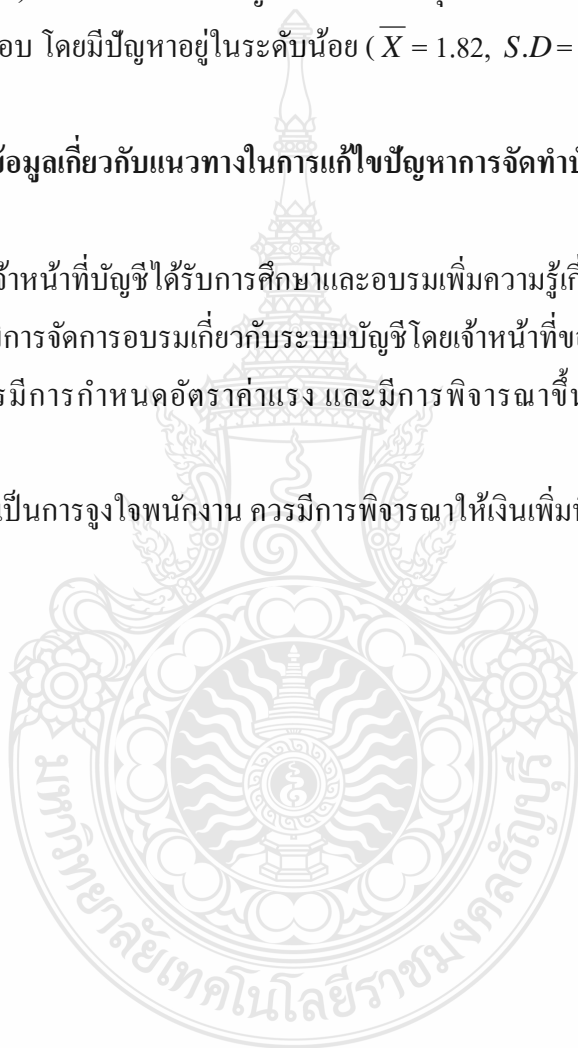
ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์
ในจังหวัดอ่างทอง ด้านบุคคล

รายการ	\bar{X}	S.D	ระดับปัญหา
ด้านบุคคล			
1. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบ คำสั่งและ คำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ไม่เพียงพอ	2.79	0.77	ปานกลาง
2. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อบังคับ มติของสหกรณ์ไม่เพียงพอ	2.21	0.81	น้อย
3. เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ	3.12	0.77	ปานกลาง
4. เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ไม่ตรงกับตำแหน่งงานที่รับผิดชอบ	1.82	0.39	น้อย
5. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับมอบหมายงานที่นอกเหนือ จากงานที่ รับผิดชอบประจำมากเกินไป	2.66	2.72	ปานกลาง
6. เจ้าหน้าที่บัญชีมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยเนื่องจาก มีการรับเข้าและลาออกบ่อยครั้ง	2.72	0.45	ปานกลาง
7. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษ อบรม ไม่เพียงพอ	3.01	0.69	ปานกลาง
8. เจ้าหน้าที่บัญชีให้ความเอาใจใส่และให้ความสนใจในการ ปฏิบัติงานไม่เพียงพอ	2.69	0.47	ปานกลาง
9. เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจาก ได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร	3.06	0.62	ปานกลาง
10. เจ้าหน้าที่บัญชีไม่ได้รับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากไม่ได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	2.82	0.72	ปานกลาง
โดยรวม	2.69	0.72	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$, $S.D = 0.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, $S.D = 0.77$) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$, $S.D = 0.62$) และข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ไม่ตรงกับตำแหน่งงานที่รับผิดชอบ โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.82$, $S.D = 0.39$)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

1. ให้เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการศึกษาและอบรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับระบบบัญชีมากขึ้น
2. ให้มีการจัดการอบรมเกี่ยวกับระบบบัญชีโดยเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
3. ควรมีการกำหนดอัตราค่าแรง และมีการพิจารณาขึ้นเงินเดือนให้เทียบเท่ากับหน่วยงานอื่น
4. เพื่อเป็นการจูงใจพนักงาน ควรมีการพิจารณาให้เงินเพิ่มพิเศษ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่องปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองและเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง โดยประชากรที่ศึกษา คือ ผู้จัดการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่บัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองจำนวน 26 แห่ง รวม 67 คน จากนั้นรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ การอธิบายลักษณะทั่ว ๆ ไปของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้และนำเสนอในรูปของตารางประกอบการบรรยายสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean หรือ \bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.)

5.1 สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษา พบว่า สหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการสหกรณ์จำนวน 26 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.81 และผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่บัญชีจำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.19 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.24 รองลงมามีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.82 และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.94 สำหรับด้านระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 35 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.24 รองลงมามีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ 3-5 ปี จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.37 และมีระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.39

ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.53, S.D = 0.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยมากที่สุดคือ ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19, S.D = 0.70$) รองลงมาคือ สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12, S.D = 0.62$) และข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ สหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานทางบัญชี โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.88, S.D = 0.54$)

ด้านบุคคล

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69, S.D = 0.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12, S.D = 0.77$) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06, S.D = 0.62$) และข้อที่มีระดับปัญหาเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ไม่ตรงกับตำแหน่งงานที่รับผิดชอบ โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.82, S.D = 0.39$)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

แนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง มีดังนี้

1. ให้เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการศึกษาและอบรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับระบบบัญชีมากขึ้น
2. ให้มีการจัดการอบรมเกี่ยวกับระบบบัญชีโดยเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
3. ควรมีการกำหนดอัตราค่าแรง และมีการพิจารณาขึ้นเงินเดือนให้เทียบเท่ากับหน่วยงานอื่น
4. เพื่อเป็นการจูงใจพนักงาน ควรมีการพิจารณาให้เงินเพิ่มพิเศษ

5.2 การอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ด้านการปฏิบัติงาน

จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านการปฏิบัติงานมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 6 ข้อ ประกอบด้วยระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์มีความยุ่งยากซับซ้อนเข้าใจยาก คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีมีรายละเอียดมากเข้าใจยาก สหกรณ์ดำเนินธุรกิจหลายด้านมีความยุ่งยากซับซ้อน ผู้บริหารของสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจมากกว่าการจัดทำบัญชี สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี และมีความเห็นว่าปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 4 ข้อ ประกอบด้วย ระเบียบของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก สหกรณ์ขาดคู่มือ ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินและการบัญชี สหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานทางบัญชี และสหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในที่ไม่รัดกุม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อมรเทพ ขอสุงเนิน (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพนักงานบัญชีที่มีต่อระบบการควบคุมภายในทางการบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ในเขตจังหวัด นครราชสีมา” ซึ่งผลการศึกษา พบว่า พนักงานมีความเห็นว่า องค์ประกอบของการควบคุมภายในทางบัญชีมีความสำคัญกับระบบการควบคุมภายในทางการบัญชีโดยรวมอยู่สูง

ทั้งนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ผู้บริหารของสหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับงานด้านบัญชีมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านของระบบบัญชีของสหกรณ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมากเพราะระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเข้าใจยาก รองลงมาคือ สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี ดังนั้น สหกรณ์ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้เจ้าหน้าที่บัญชีโดยเชิญเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์โดยตรงมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ จะทำให้เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับประสบการณ์มากขึ้น หากมีปัญหาในการจัดทำบัญชี เจ้าหน้าที่ที่สามารถที่จะติดต่อ สอบถามหรือขอคำแนะนำได้จากเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์โดยตรง วิธีการนี้จะส่งผลให้ปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ลดน้อยลง

ด้านบุคคล

จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ด้านบุคคล มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบ คำสั่งและคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับมอบหมายงานที่นอกเหนือจากงานที่ได้รับผิดชอบประจำมากเกินไป เจ้าหน้าที่บัญชีมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยเนื่องจากมีการรับเข้าและลาออกบ่อยครั้ง เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษอบรมไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่บัญชีให้ความเอาใจใส่และให้ความสนใจในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร เจ้าหน้าที่บัญชีไม่ได้รับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากไม่ได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กุลธิดา โกฏวิเชียร (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการตรวจบัญชีสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พนักงานส่วนใหญ่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางการบัญชี ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีการเปลี่ยนแปลงพนักงานบ่อยเนื่องจากมีการลาออกอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การบันทึกบัญชีของสหกรณ์ขาดความต่อเนื่อง ไม่เรียบร้อยและไม่เป็นปัจจุบัน ส่งผลให้ไม่สามารถจัดทำงบการเงินได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของรจนา ชิตะวงค์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เจ้าหน้าที่บัญชีหรือผู้มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีให้แก่สหกรณ์ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร และปัญหาในด้านการปฏิบัติงานของสหกรณ์ สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี และมีความเห็นว่าปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ด้านบุคคลมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 2 ข้อ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อบังคับ มติของสหกรณ์ไม่เพียงพอและเจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ไม่ตรงกับตำแหน่งงานที่ได้รับผิดชอบ

ทั้งนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่า ผู้บริหารของสหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคลมากขึ้น เพราะจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ความเห็นว่า เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร ดังนั้น สหกรณ์ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่บัญชีได้ศึกษาและรับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีให้มากขึ้น และควรมีการพิจารณาเกณฑ์ในการจ่ายค่าตอบแทนหรือการพิจารณาเพิ่มเงินเดือนให้เทียบเท่ากับหน่วยงานอื่น เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และยังเป็นการลดปัญหาในเรื่องของการรับเข้าและลาออกบ่อยของเจ้าหน้าที่อีกด้วย

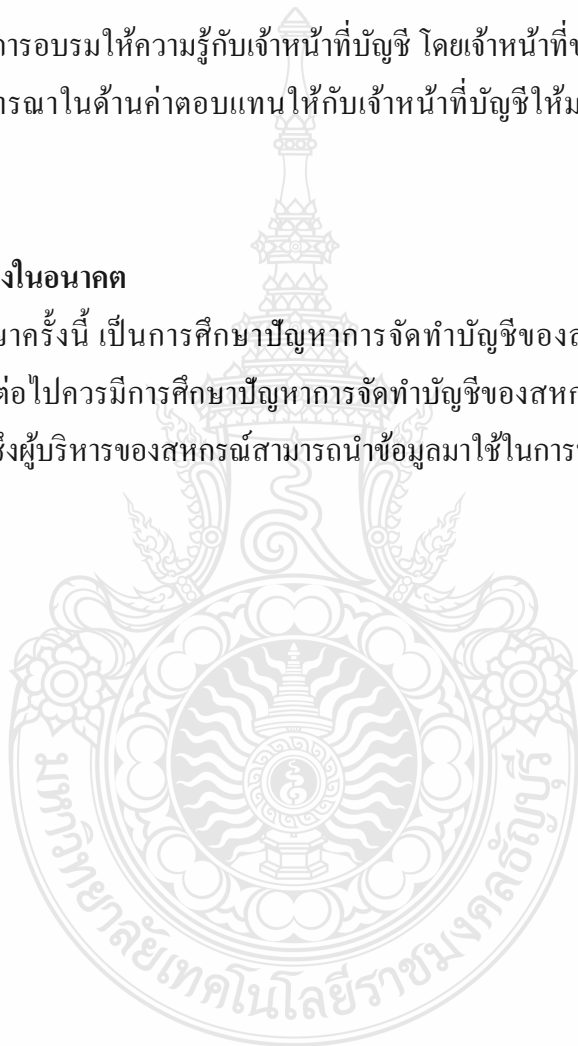
5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง ทำให้ทราบว่า ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยากและซับซ้อนมาก ขาดเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำ เจ้าหน้าที่บัญชีต้องการที่จะได้รับการศึกษาอบรมเพื่อเพิ่มเติมประสบการณ์ในการจัดทำบัญชี และต้องการแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านของการเพิ่มค่าตอบแทน ดังนั้นเพื่อให้การบริหารงานด้านบัญชีของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สหกรณ์ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีการอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่บัญชี โดยเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
2. ควรพิจารณาในด้านค่าตอบแทนให้กับเจ้าหน้าที่บัญชีให้มากขึ้นเพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอนาคต

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง สำหรับการศึกษารั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดใกล้เคียงเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกัน ซึ่งผู้บริหารของสหกรณ์สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการบริหารงานของสหกรณ์ได้

บรรณานุกรม

- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. 2554. คู่มือและสื่อการสอนหลักสูตรการจัดทำบัญชีของสหกรณ์และการจัดทำงบการเงิน. กรุงเทพฯ.
- _____. 2554. “การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต,” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.cad.go.th/ [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2554]
- กุลธิดา โกฏวิเชียร. 2545. ปัญหาการตรวจสอบบัญชีสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระบัญชีมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รจนา ชิตทวงค์. 2552. ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชลิตพันธ์ บุญมีสุวรรณ. 2547. วางระบบบัญชี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์พร จุลมนต์. 2541. เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสหกรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประพันธ์ ศิริรัตน์ธารง อภิรักษ์ พุ่มกลิ่น และกัญญา ประยูรสุข. 2549. การวางระบบบัญชี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เบรนดเองบุคส์.
- สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดอ่างทอง. 2553. สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2553. กลุ่มจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์ สหกรณ์จังหวัดอ่างทอง. อ่างทอง.
- _____. 2554. “การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต,” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://angthong.cad.go.th/> [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2554]
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. 2534. เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดและดำเนินการสหกรณ์ หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 3 นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุริยะ เขียมประชานรากร. 2538. การสหกรณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์และสมเดช โรจน์คุรีเสถียร. 2545. หลักการบัญชีเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์ที่อุป จำกัด.
- อมรเทพ ขอสุนเนิน. 2547. ความคิดเห็นของพนักงานบัญชีที่มีต่อระบบการควบคุมภายในทางการบัญชีสหกรณ์ออมทรัพย์ในเขตจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อรุวรรณ จำปุต. 2545. การบริหารข้อมูลทางบัญชีของสหกรณ์การเกษตร : กรณีศึกษา สหกรณ์
การเกษตรห้างฉัตร. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถามเรื่อง “ปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการบัญชี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองและเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลแก่ฝ่ายบริหารของสหกรณ์ในการพิจารณาปรับปรุงระบบและการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางในการวางแผน จัดทำ ควบคุม ตรวจสอบงานด้านการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามระเบียบและหลักการทางบัญชี จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริงที่สุด ทั้งนี้คำตอบที่ได้จากท่านทางผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ

ขอแสดงความนับถือ
ชุตติกาญจน์ เกิดประกอบ

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองและเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองตามสภาพที่เป็นจริง

2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทองมี

2 ด้าน คือ

1. ด้านการปฏิบัติงาน

2. ด้านบุคคล

ตอนที่ 3 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติอยู่ในสภกรณั

☐	สภกรณัการเกษตร	☐	สภกรณัออมทรัพย์
☐	สภกรณัประมง	☐	สภกรณัเครดิตยูเนียน
☐	สภกรณับริการ		

1. ตำแหน่งปัจจุบัน

- ผู้จัดการสภกรณั
- เจ้าหน้าที่บัญชี

2. ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- สูงกว่าปริญญาตรี

3. ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่

- น้อยกว่า 3 ปี
- 3 – 5 ปี
- 5 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัดอ่างทอง

ปัญหาในการจัดทำบัญชี	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญหาด้านการปฏิบัติงาน					
1. ระบบบัญชีของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เข้าใจยาก					
2. ระเบียบของสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เข้าใจยาก					
3. ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์มีความยุ่งยาก ซับซ้อน เข้าใจยาก					
4. คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางบัญชีมีรายละเอียด มาก เข้าใจยาก					
5. สหกรณ์ดำเนินธุรกิจหลายด้านมีความยุ่งยาก ซับซ้อน					
6. สหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในที่ไม่รัดกุม					
7. สหกรณ์ขาดคู่มือ ระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับ การเงินและการบัญชี					
8. ผู้บริหารของสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการดำเนิน ธุรกิจมากกว่าการจัดทำบัญชี					
9. สหกรณ์ขาดเจ้าหน้าที่ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำ เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี					
10. สหกรณ์ขาดเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีในการ ปฏิบัติงานทางบัญชี					

ปัญหาในการจัดทำบัญชี	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญหาด้านบุคคล					
1. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบคำสั่งและคำแนะนำของนายทะเบียนสหกรณ์ไม่เพียงพอ					
2. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อบังคับ มติของสหกรณ์ไม่เพียงพอ					
3. เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการเงิน การบัญชีไม่เพียงพอ					
4. เจ้าหน้าที่บัญชีมีความรู้ไม่ตรงกับตำแหน่งงานที่ได้รับผิดชอบ					
5. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับมอบหมายงานที่นอกเหนือจากงานที่ได้รับผิดชอบประจำมากเกินไป					
6. เจ้าหน้าที่บัญชีมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย เนื่องจากมีการรับเข้าและลาออกบ่อยครั้ง					
7. เจ้าหน้าที่บัญชีได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษาอบรมไม่เพียงพอ					
8. เจ้าหน้าที่บัญชีให้ความสนใจใส่ใจและให้ความสนใจในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ					
9. เจ้าหน้าที่บัญชีขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ควร					
10. เจ้าหน้าที่บัญชีไม่ได้รับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากไม่ได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่					

ตอนที่ 3 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในจังหวัด
อ่างทอง

.....

ภาคผนวก ข
เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติสหกรณ์

พ.ศ. 2542

.....
 ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2542

เป็นปีที่ 54 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 35 และมาตรา 45 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

- (1) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511
- (2) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 ลงวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2515
- (3) ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 247 ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515
- (4) พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2524

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“สหกรณ์” หมายความว่า คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกของสหกรณ์ หรือสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

บททั่วไป

มาตรา 6 ถ้าสหกรณ์เกี่ยวข้องในกิจการใดที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนสำหรับการได้มา การจำหน่าย การยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ หรือการยึดหน่วงซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินอื่นเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ การจดทะเบียนเช่นนั้นให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา 7 ห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากสหกรณ์และสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ใช้คำว่า “สหกรณ์” เป็นชื่อหรือส่วนหนึ่งของชื่อในทางธุรกิจ

มาตรา 8 ทุนกลางของบรรดาสหกรณ์ไม่จำกัดตามมาตรา 61 (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดการฝากไว้ที่ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือฝากไว้ที่สถาบันการเงินอื่นใดโดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ หรือลงทุนตามระเบียบที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด

ดอกผลที่เกิดขึ้นจากทุนกลางให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจจ่ายขาดให้แก่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเพื่อใช้จ่ายในกิจการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 110

หมวด 2

การกำกับและส่งเสริมสหกรณ์

ส่วนที่ 1

คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

มาตรา 9 ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติประกอบด้วยรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นรองประธานกรรมการ เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร อธิบดีกรมการค้าภายใน อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุสัตว์ อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนสำนักงานประมาณ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ผู้แทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์

ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับประเทศหนึ่งคน เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินห้าคนเป็นกรรมการ

ให้อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติซึ่งเป็นกรรมการ โดยตำแหน่งคัดเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นที่ประจักษ์ด้านการบริหารสหกรณ์

มาตรา 10 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในเรื่องนโยบายและแนวทางในการพัฒนาการสหกรณ์ ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

(2) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการสหกรณ์ ให้สอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(3) กำหนดแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์ รวมทั้งการร่วมมือกับภาคเอกชนให้มีส่วนในการพัฒนาการสหกรณ์

(4) กำหนดแนวทางในการประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชน เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสหกรณ์

(5) พิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อขัดข้องที่ทำให้นโยบายและแผนการ พัฒนาการสหกรณ์ไม่อาจบรรลุเป้าหมาย

(6) พิจารณาเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับสหกรณ์ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

(7) มีอำนาจและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 11 ให้กรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีในกรณีมีการแต่งตั้ง กรรมการในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้ง เพิ่มขึ้นหรือแต่งตั้งซ่อม ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่ง ได้แต่งตั้งไว้แล้วนั้น

มาตรา 12 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 11 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ พ้น จากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) รัฐมนตรีให้ออก

(4) เป็นบุคคลล้มละลาย

(5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 13 การประชุมคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมครั้งใดถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ในกรณีที่ประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดในกรณีที่ประธานออกเสียงชี้ขาด ต้องให้มีบันทึกเหตุผลทั้งสองฝ่ายไว้ด้วย

มาตรา 14 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติตามที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมอบหมายได้การประชุมของคณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่งให้นำมาตรา 13 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ 2

นายทะเบียนสหกรณ์

.....

มาตรา 15 ให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์

ให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าเป็นรองนายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย

การแต่งตั้งตามวรรคสองให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 16 ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) รับผิดชอบ ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ และกำกับดูแลสหกรณ์ให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

(2) กำหนดระบบบัญชีและมาตรฐานการสอบบัญชี ตลอดจนสมุดและแบบรายงานต่าง ๆ ที่สหกรณ์ต้องยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(3) แต่งตั้งผู้สอบบัญชี ผู้ตรวจการสหกรณ์ และผู้ชำระบัญชี

(4) ออกคำสั่งให้มีการตรวจสอบ หรือไต่สวนเกี่ยวกับการจัดตั้งการดำเนินงาน หรือฐานะการเงินของสหกรณ์

(5) สั่งให้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดหรือบางส่วนของสหกรณ์ หรือให้เลิกสหกรณ์ ถ้าเห็นว่าสหกรณ์กระทำการ หรือละเว้นกระทำการอันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์หรือสมาชิก

(6) ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียนสหกรณ์

(7) จัดทำรายงานประจำปีแยกตามประเภทสหกรณ์เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

(8) ออกระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์

(9) กระทำการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนสหกรณ์หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

บรรดาอำนาจของนายทะเบียนสหกรณ์ในการสั่ง การอนุญาต การอนุมัติหรือการดำเนินการอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้ นายทะเบียนสหกรณ์อาจมอบอำนาจให้รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายให้ปฏิบัติการแทนได้

กรมมอบอำนาจตามวรรคสองให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ส่วนที่ 3

การกำกับดูแลสหกรณ์

มาตรา 17 นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ หรือเชิญสมาชิกของสหกรณ์มาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือรายงานการประชุมของสหกรณ์ได้

มาตรา 18 เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์

มอบหมาย มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบในสำนักงานของสหกรณ์ในระหว่างเวลาทำงานของสหกรณ์ได้ และให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือหรือให้คำชี้แจงแก่ผู้ปฏิบัติการตามสมควรให้ผู้ปฏิบัติการตามวรรคหนึ่ง แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้องบัตรประจำตัวตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 19 ให้ผู้ตรวจการสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบกิจการและฐานะการเงินของสหกรณ์ตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เมื่อตรวจสอบแล้วให้เสนอรายงานการตรวจสอบต่อนายทะเบียนสหกรณ์

มาตรา 20 ถ้าที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ลงมติอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ข้อบังคับระเบียบของสหกรณ์ ระเบียบหรือคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ให้นายทะเบียนสหกรณ์หรือรองนายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งยับยั้งหรือเพิกถอนมตินั้นได้

มาตรา 21 ในกรณีที่กรรมการ ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ทำให้สหกรณ์เสียหาย ถ้าสหกรณ์ไม่ร้องทุกข์หรือฟ้องคดี ให้นายทะเบียนสหกรณ์หรือรองนายทะเบียนสหกรณ์ร้องทุกข์หรือฟ้องคดีแทนสหกรณ์ได้ และให้พนักงานอัยการรับว่าต่างให้สหกรณ์ โดยให้สหกรณ์เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการร้องทุกข์ ฟ้องคดีหรือการว่าต่างแก่นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ หรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี

มาตรา 22 ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ของตน จนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก หรือสหกรณ์มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี หรือกิจการ หรือฐานะการเงิน ตามรายงานการสอบบัญชีหรือตามรายงานการตรวจสอบ ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ปฏิบัติการดังต่อไปนี้

- (1) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์แก้ไขข้อบกพร่องตามวิธีการและระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
- (2) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ระงับการปฏิบัติบางส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดข้อบกพร่องหรือเสื่อมเสียผลประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก
- (3) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์หยุดปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราวเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องนั้นให้แล้วเสร็จตามวิธีการ และภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
- (4) ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ หรือให้กรรมการซึ่งเกี่ยวข้องกับกรณันั้นพ้นจากตำแหน่งกรรมการ

มาตรา 23 สหกรณ์ใดจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นยังไม่เกินสามปีหรือมีผลการดำเนินงานขาดทุนติดต่อกันเกินสองปี เมื่อสหกรณ์ร้องขอ หรือนายทะเบียนสหกรณ์หรือคณะกรรมการพัฒนาการ

สหกรณ์แห่งชาติเห็นว่าจำเป็นต้องแก้ไข นายทะเบียนสหกรณ์จะสั่งให้ผู้ตรวจการสหกรณ์หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายเข้าช่วยเหลือดำเนินกิจการของสหกรณ์นั้นทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้

การช่วยเหลือดำเนินกิจการของสหกรณ์ให้เป็นไปตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

มาตรา 24 ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์สั่งให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์พ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งคณะกรรมการชั่วคราว มีอำนาจหน้าที่และสิทธิเช่นเดียวกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และให้อยู่ในตำแหน่งไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่แต่งตั้ง

ก่อนที่จะพ้นจากตำแหน่งให้คณะกรรมการชั่วคราวจัดให้มีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งกรรมการขึ้นใหม่ทั้งคณะตามวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับ

มาตรา 25 ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์ให้กรรมการบางคนพ้นจากตำแหน่ง ให้คณะกรรมการส่วนที่เหลือเรียกประชุมใหญ่เลือกตั้งผู้เป็นกรรมการแทนภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งถ้ามิได้เลือกตั้งหรือเลือกตั้งผู้เป็นกรรมการไม่ได้ตามกำหนดเวลา ให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งสมาชิกเป็นกรรมการแทน ในกรณีนี้ให้ผู้ซึ่งได้รับเลือกตั้งหรือแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งกรรมการเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 26 คำสั่งใด ๆ ตามมาตรา 20 มาตรา 22 มาตรา 24 และมาตรา 25 ให้ผู้มีส่วนได้เสียอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับทราบ

คำสั่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด

ส่วนที่ 4

กองทุนพัฒนาสหกรณ์

มาตรา 27 ให้จัดตั้งกองทุนพัฒนาสหกรณ์ขึ้นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรียกโดยย่อว่า “กพส.” เพื่อเป็นทุนส่งเสริมกิจการของสหกรณ์ ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินตามมาตรา 28

มาตรา 28 กพส. ประกอบด้วย

- (1) เงินอุดหนุนที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน
- (2) เงินและทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้
- (3) เงินและทรัพย์สินที่ตกเป็นของ กพส.

(4) เงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้รับมาตาม (2) และ (3)

(5) ดอกผล รายได้ หรือประโยชน์อื่นใดของ กพส.

เงินและทรัพย์สินของ กพส. ตามวรรคหนึ่งให้นำส่งเข้าบัญชี กพส. โดยไม่ต้องนำส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรา 29 การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การจัดหาผลประโยชน์ การจัดการและการจำหน่ายทรัพย์สินของ กพส. ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

มาตรา 30 ให้มีคณะกรรมการบริหาร กพส. ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรอธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุสัตว์ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนสำนักงานประมาณเป็นกรรมการ โดยตำแหน่งกรรมการอื่นซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์ประเภทละหนึ่งคนและผู้แทนกลุ่มเกษตรกรกรหนึ่งคนเป็นกรรมการ

ให้รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์มอบหมายเป็นกรรมการ และเลขานุการการเลือกผู้แทนของสหกรณ์เพื่อให้รัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

ให้คณะกรรมการบริหาร กพส. มีอำนาจหน้าที่บริหาร กพส. ตลอดจนตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานของสหกรณ์ที่ได้รับการส่งเสริมกิจการจาก กพส. ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรา 31 ให้นำความในมาตรา 11 และมาตรา 12 มาใช้บังคับแก่การดำรงตำแหน่งของกรรมการบริหาร กพส. ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์โดยอนุโลม

มาตรา 32 ให้นำความในมาตรา 13 มาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะกรรมการบริหาร กพส. โดยอนุโลม

หมวด 3

สหกรณ์

ส่วนที่ 1

การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์

มาตรา 33 สหกรณ์จะตั้งขึ้นได้โดยการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ และต้อง

- (1) มีกิจการร่วมกันตามประเภทของสหกรณ์ที่ขอจดทะเบียน
- (2) มีสมาชิกเป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ
- (3) มีทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และสมาชิกแต่ละคนจะต้องถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด
- (4) มีสมาชิกซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในข้อบังคับภายใต้บทบัญญัติมาตรา 43 (7)

ประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนให้กำหนดโดยกฎกระทรวง

มาตรา 34 ผู้ซึ่งประสงค์จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ที่จะขอจัดตั้งขึ้น ต้องประชุมกันเพื่อคัดเลือกผู้ที่มาประชุมให้เป็นคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์จำนวนไม่น้อยกว่าสิบคน เพื่อดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ โดยให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณาเลือกประเภทของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งนั้น
- (2) กำหนดแผนดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจหรือกิจกรรมของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
- (3) ทำบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพร้อมด้วยจำนวนหุ้นที่แต่ละคนจะถือเมื่อจัดตั้งสหกรณ์แล้ว
- (4) ดำเนินการร่างข้อบังคับภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 43 และเสนอให้ที่ประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพิจารณากำหนดเป็นข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น

มาตรา 35 การขอจดทะเบียนสหกรณ์ ให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ลงลายมือชื่อในคำขอจดทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์พร้อมเอกสารดังต่อไปนี้

- (1) สำเนารายงานการประชุมตามมาตรา 34 จำนวนสองชุด
- (2) แผนดำเนินการตามมาตรา 34 (2) จำนวนสองชุด
- (3) บัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพร้อมลายมือชื่อ และจำนวนหุ้นที่แต่ละคนจะถือเมื่อจัดตั้งสหกรณ์แล้วจำนวนสองชุด
- (4) ข้อบังคับตามมาตรา 34 (4) จำนวนสี่ชุด

มาตรา 36 นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้บุคคลใด ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องมาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับการรับจดทะเบียนสหกรณ์ได้

ในการพิจารณารายการที่เกี่ยวกับคำขอ หรือรายการในข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น ถ้านายทะเบียนสหกรณ์เห็นว่ารายการดังกล่าวไม่ถูกต้อง หรือยังมิได้ดำเนินการตามมาตรา 34 นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์แก้ไขหรือดำเนินการให้ถูกต้องได้

มาตรา 37 เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่า สหกรณ์ตามที่ขอจดทะเบียนมีวัตถุประสงค์ตามมาตรา 33 คำขอจดทะเบียนมีเอกสารครบถ้วนถูกต้องตามมาตรา 35 และการจัดตั้งสหกรณ์ตามที่ขอจดทะเบียนจะไม่เสียหายแก่ระบบสหกรณ์ให้นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนและออกใบสำคัญรับจดทะเบียนให้แก่สหกรณ์นั้น

ให้สหกรณ์ที่ได้จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา 38 ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียน ให้แจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลเป็นหนังสือไปยังคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์โดยไม่ชักช้าคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์มีสิทธิยื่นคำอุทธรณ์คำสั่งไม่รับจดทะเบียนต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติโดยยื่นคำอุทธรณ์ต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด

มาตรา 39 เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์แล้ว ให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่และสิทธิเช่นเดียวกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นั้นจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์นั้นจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามมาตรา 40

ให้ผู้ซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้จะเป็นสมาชิกตามมาตรา 34 (3) เป็นสมาชิกสหกรณ์ตั้งแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์และได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

ในกรณีที่มิใช่ผู้ขอเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ภายหลังวันที่ยื่นจดทะเบียนสหกรณ์ ให้ถือว่าเป็นสมาชิกเมื่อได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

มาตรา 40 ให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์นัดสมาชิกมาประชุมกันเป็นการประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่จดทะเบียนสหกรณ์ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และมอบหมายการตั้งปวงให้แก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

มาตรา 41 ให้นายทะเบียนสหกรณ์ประกาศกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่สามารถรับสมาชิกสมทบได้คุณสมบัติ วิธีรับสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสมทบ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

ห้ามมิให้สหกรณ์ให้สิทธิแก่สมาชิกสมทบในการนับชื่อของสมาชิกสมทบเข้าเป็นองค์ประชุมในการประชุมใหญ่ การออกเสียงในเรื่องใด ๆ หรือเป็นกรรมการดำเนินการ

มาตรา 42 ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกจะนำค่าหุ้นหักกลบลบหนี้กับสหกรณ์ไม่ได้และสมาชิกมีความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องในค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น

ส่วนที่ 2

ข้อบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา 43 ข้อบังคับของสหกรณ์อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อสหกรณ์ ซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” อยู่ท้ายชื่อ
- (2) ประเภทของสหกรณ์
- (3) วัตถุประสงค์
- (4) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขา
- (5) ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายคืนค่าหุ้น
- (6) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบัญชี การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิก
- (7) คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิก
- (8) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่

(9) การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการประชุมของคณะกรรมการ
ดำเนินการสหกรณ์

(10) การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การกำหนดอำนาจหน้าที่ และ
ความรับผิดชอบของผู้จัดการ

มาตรา 44 การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ จะกระทำได้ก็แต่โดยมติของที่ประชุมใหญ่ และต้อง
นำข้อบังคับที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่
ที่ประชุมใหญ่ลงมติเมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ได้จดทะเบียนแล้วให้มีผลใช้บังคับได้

ในกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับโดยการเปลี่ยนชื่อสหกรณ์ ให้สหกรณ์คืนใบสำคัญ
รับจดทะเบียน และให้นายทะเบียนสหกรณ์ออกใบสำคัญรับจดทะเบียนการเปลี่ยนชื่อให้แก่
สหกรณ์ด้วย

การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับและการเปลี่ยนชื่อของสหกรณ์นั้น ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึง
สิทธิหรือความรับผิดชอบใด ๆ ของสหกรณ์

ให้นำความในมาตรา 36 มาตรา 37 และมาตรา 38 มาใช้บังคับแก่การแก้ไขเพิ่มเติม
ข้อบังคับโดยอนุโลม

มาตรา 45 กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการตีความในข้อบังคับ ให้สหกรณ์ขอคำวินิจฉัยจากนาย
ทะเบียนสหกรณ์ และให้สหกรณ์ถือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้น

ส่วนที่ 3

การดำเนินงานของสหกรณ์

มาตรา 46 เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำการ
ดังต่อไปนี้ได้

- (1) ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของสมาชิก
- (2) ให้สวัสดิการหรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว
- (3) ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก
- (4) ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศหรือ
บุคคลอื่นใด
- (5) รับฝากเงินประเภทออมทรัพย์หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่นได้ตาม
ระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

(6) ให้กู้ ให้สินเชื่อ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ โอน รับ จำนองหรือจำนำ ซึ่งทรัพย์สินแก่สมาชิกหรือของสมาชิก

(7) จัดให้ได้มา ซื้อ ถูกรวมสิทธิ์หรือทรัพย์สิน ครอบครอง กู้ ยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนสิทธิการเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ จำนองหรือจำนำ ขายหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่นใดซึ่งทรัพย์สิน

(8) ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

(9) ดำเนินกิจการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับ หรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์

มาตรา 47 การกู้ยืมเงินหรือการค้ำประกันของสหกรณ์ จะต้องจำกัดอยู่ภายในวงเงินที่นายทะเบียนสหกรณ์เห็นชอบ

มาตรา 48 ให้สหกรณ์ดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 49 การรับเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศ หรือบุคคลอื่นใด ถ้าการให้เงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นกำหนดไว้เพื่อการใดให้ใช้เพื่อการนั้น แต่ถ้ามิได้กำหนดไว้ให้จัดสรรเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นเป็นทุนสำรองของสหกรณ์

มาตรา 50 ให้สหกรณ์มีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ประกอบด้วย ประธานกรรมการหนึ่งคนและกรรมการอื่นอีกไม่เกินสิบสี่คนซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิก

คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบหนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้ง ให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนหนึ่งในสองของกรรมการดำเนินการสหกรณ์ทั้งหมด โดยวิธีจับสลาก และให้ถือว่าเป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

ในกรณีที่มีการเลือกตั้งกรรมการดำเนินการสหกรณ์แทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กรรมการดำเนินการสหกรณ์ที่ได้รับเลือกตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ที่ตนแทน

มาตรา 51 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้แทนสหกรณ์ ในกิจการอันเกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนหรือผู้จัดการทำการแทนก็ได้

มาตรา 52 ห้ามมิให้บุคคลซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นหรือทำหน้าที่กรรมการหรือผู้จัดการ

(1) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่กระทำโดยทุจริต

(2) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนฐานทุจริตต่อหน้าที่

(3) เคยถูกให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการหรือมีคำวินิจฉัยเป็นที่สุดให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการตามมาตรา 22 (4)

(4) เคยถูกที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งกรรมการเพราะเหตุทุจริตต่อหน้าที่

มาตรา 53 ให้สหกรณ์มีผู้ตรวจสอบกิจการ ซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกหรือบุคคลภายนอกเพื่อดำเนินการตรวจสอบกิจการของสหกรณ์แล้วทำรายงานเสนอต่อที่ประชุมใหญ่จำนวนผู้ตรวจสอบกิจการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

มาตรา 54 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่สามัญปีละหนึ่งครั้งภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์นั้น

มาตรา 55 เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ แต่ถ้านายทะเบียนสหกรณ์มีหนังสือแจ้งให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ หรือในกรณีที่สหกรณ์ขาดทุนเกินกึ่งของจำนวนทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว ต้องเรียกประชุมใหญ่วิสามัญโดยมิชักช้าแต่ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่สหกรณ์ทราบ

สมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน หรือผู้แทนสมาชิกในกรณีที่มิใช่ผู้แทนสมาชิกตามมาตรา 56 ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าห้าสิบคนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญก็ได้

ในกรณีที่สมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกของสหกรณ์เป็นผู้ร้องขอให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ ถ้าคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา 56 สหกรณ์ใดมีสมาชิกเกินกว่าห้าร้อยคน จะกำหนดในข้อบังคับให้มีการประชุมใหญ่โดยผู้แทนสมาชิกก็ได้ จำนวนผู้แทนสมาชิกจะมีน้อยกว่าหนึ่งร้อยคนไม่ได้

วิธีการเลือกตั้งผู้แทนสมาชิก จำนวนผู้แทนสมาชิก และการดำรงตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ

มาตรา 57 การประชุมใหญ่ของสหกรณ์ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนในกรณีเป็นการประชุมใหญ่โดยผู้แทนสมาชิก

ต้องมีผู้แทนสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมใหญ่ สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกจะมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาประชุมแทนตนไม่ได้

มาตรา 58 ในการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ถ้าสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก แล้วแต่กรณี มาประชุมไม่ครบองค์ประชุมให้นัดประชุมใหญ่อีกครั้งหนึ่งภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่นัดประชุมใหญ่ครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังนี้ ถ้ามิใช่การประชุมใหญ่วิสามัญที่สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกร้องขอให้เรียกประชุมแล้ว เมื่อมีสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิก แล้วแต่กรณี มาประชุมไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าสามสิบคน ก็ให้ถือว่าเป็นองค์ประชุม

มาตรา 59 สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมใหญ่ให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

- (1) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ
- (2) การควบสหกรณ์
- (3) การแยกสหกรณ์
- (4) การเลิกสหกรณ์
- (5) การอื่นใดที่ข้อบังคับกำหนดให้ใช้เสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

มาตรา 60 ในการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ และเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยไม่เกินร้อยละห้าของกำไรสุทธิ แต่ต้องไม่เกินอัตราที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ภายใต้ข้อบังคับ ดังต่อไปนี้

- (1) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท
- (2) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี

(3) จ่ายเป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

(4) จ่ายเป็นทุนสะสมไว้ เพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดของสหกรณ์ตามที่กำหนดในข้อบังคับ

มาตรา 61 ทุนสำรองตามมาตรา 60 วรรคหนึ่ง จะถอนจากบัญชีทุนสำรองได้เพื่อชดเชยการขาดทุนหรือเพื่อจัดสรรเข้าบัญชีทุนสำรองให้แก่สหกรณ์ใหม่ที่ได้จดทะเบียนแบ่งแยกจากสหกรณ์เดิมตามมาตรา 100

มาตรา 62 เงินของสหกรณ์นั้น สหกรณ์อาจฝากหรือลงทุนได้ ดังต่อไปนี้

- (1) ฝากในชุมนุมสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น
- (2) ฝากในธนาคาร หรือฝากในสถาบันการเงินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์
- (3) ชื่อหลักทรัพย์ของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ
- (4) ชื่อหุ้นของธนาคารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์
- (5) ชื่อหุ้นของชุมนุมสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น
- (6) ชื่อหุ้นของสถาบันที่ประกอบธุรกิจอันทำให้เกิดความสะดวกหรือส่งเสริมความเจริญแก่กิจการของสหกรณ์โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

(7) ฝากหรือลงทุนอย่างอื่นตามที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

มาตรา 63 ให้สหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการขายหรือแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่สมาชิกผลิตขึ้นพิจารณาซื้อหรือรวบรวมผลิตผลจากสมาชิกก่อนผู้อื่น

มาตรา 64 ให้สหกรณ์จัดทำทะเบียน ดังต่อไปนี้

- (1) ทะเบียนสมาชิกซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ
 - (ก) ชื่อ ประเภท และที่ตั้งสำนักงานของสหกรณ์
 - (ข) ชื่อ สัญชาติ และที่อยู่ของสมาชิก
 - (ค) วันที่เข้าเป็นสมาชิก
- (2) ทะเบียนหุ้นซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ
 - (ก) ชื่อ ประเภท และที่ตั้งสำนักงานของสหกรณ์
 - (ข) ชื่อของสมาชิกซึ่งถือหุ้น มูลค่าหุ้น จำนวนหุ้น และเงินค่าหุ้นที่ชำระแล้ว
 - (ค) วันที่ถือหุ้น

ให้สหกรณ์เก็บรักษาทะเบียนตาม (1) และ (2) ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์และให้ส่งสำเนาทะเบียนนั้นแก่นายทะเบียนสหกรณ์ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่จดทะเบียน

ให้สหกรณ์รายงานการเปลี่ยนแปลงรายการในทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์

มาตรา 65 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบ และรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

เมื่อมีเหตุต้องบันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกรายการในวันที่เกิดเหตุนั้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสด ให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีภายในสามวันนับแต่วันที่มิเหตุอันจะต้องบันทึกการรายการนั้น

การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

มาตรา 66 ให้สหกรณ์จัดทำงบดุลอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือนอันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์งบดุลนั้นต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์ กับทั้งบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

งบดุลนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรา 67 ให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล และให้ส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการประชุม

มาตรา 68 ให้สหกรณ์เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์และงบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับและกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้

ส่วนที่ 4

การสอบบัญชี

มาตรา 69 ให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งผู้สอบบัญชี เพื่อตรวจสอบบัญชีของสหกรณ์การตรวจสอบบัญชีนั้น ให้ปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปและตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ส่วนที่ 5 การเลิกสหกรณ์

.....

มาตรา 70 สหกรณ์ย่อมเลิกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด ดังต่อไปนี้

- (1) มีเหตุตามที่กำหนดในข้อบังคับ
- (2) สหกรณ์มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่าสิบคน
- (3) ที่ประชุมใหญ่ลงมติให้เลิก
- (4) ล้มละลาย
- (5) นายทะเบียนสหกรณ์สั่งให้เลิกตามมาตรา 71

ให้สหกรณ์ที่เลิกตาม (1) (2) (3) หรือ (4) แจ้งให้นายทะเบียนสหกรณ์ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เลิก

ให้นายทะเบียนสหกรณ์ปิดประกาศการเลิกสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ ที่ทำการสหกรณ์อำเภอหรือหน่วยส่งเสริมสหกรณ์ และที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตแห่งท้องที่ที่สหกรณ์นั้นตั้งอยู่

มาตรา 71 นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งเลิกสหกรณ์ได้เมื่อปรากฏว่า

- (1) สหกรณ์ไม่เริ่มดำเนินการภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่จดทะเบียนหรือหยุดดำเนินการติดต่อกันเป็นเวลาสองปีนับแต่วันที่หยุดดำเนินการ
- (2) สหกรณ์ไม่ส่งสำเนาบัญชีและรายงานประจำปีต่อนายทะเบียนสหกรณ์เป็นเวลาสามปีติดต่อกัน
- (3) สหกรณ์ไม่อาจดำเนินการให้เป็นผลดี หรือการดำเนินการของสหกรณ์ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์ หรือประโยชน์ส่วนรวม

มาตรา 72 สหกรณ์ที่ถูกสั่งเลิกตามมาตรา 71 มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำสั่ง และให้นายทะเบียนสหกรณ์ส่งคำอุทธรณ์ต่อไปยังคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติโดยไม่ชักช้า

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด

มาตรา 73 เมื่อสหกรณ์ใดเลิกไปด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 70 ให้จัดการชำระบัญชีตามบทบัญญัติในหมวด 4 ว่าด้วยการชำระบัญชี

หมวด 4 การชำระบัญชี

.....

มาตรา 74 การชำระบัญชีสหกรณ์ที่ล้มละลายนั้น ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย

มาตรา 75 การชำระบัญชีสหกรณ์ที่เลิกเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลายให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งผู้ชำระบัญชีโดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ขึ้นทำการชำระบัญชีสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เลิกสหกรณ์ หรือนับแต่วันที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติมีคำสั่งให้ยกอุทธรณ์แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ไม่เลือกตั้งผู้ชำระบัญชีภายในกำหนดเวลาดังกล่าว หรือนายทะเบียนสหกรณ์ไม่ให้ความเห็นชอบในการเลือกตั้งผู้ชำระบัญชี ให้นายทะเบียนสหกรณ์ตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นทำการชำระบัญชีสหกรณ์ได้

เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์เห็นสมควรหรือเมื่อสมาชิกมีจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกทั้งหมดร้องขอต่อนายทะเบียนสหกรณ์ นายทะเบียนสหกรณ์จะแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีคนใหม่แทนผู้ชำระบัญชีซึ่งได้รับเลือกตั้งหรือซึ่งได้ตั้งไว้ก็ได้

ให้นายทะเบียนสหกรณ์จดทะเบียนผู้ชำระบัญชีซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่งหรือผู้ชำระบัญชีซึ่งได้รับแต่งตั้งตามวรรคสองหรือวรรคสามและให้ปิดประกาศชื่อผู้ชำระบัญชีไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์นั้น สำนักงานสหกรณ์อำเภอหรือหน่วยส่งเสริมสหกรณ์และที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตแห่งท้องที่ที่สหกรณ์นั้นตั้งอยู่ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่จดทะเบียนผู้ชำระบัญชีผู้ชำระบัญชีอาจได้รับคำตอบแทนตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

มาตรา 76 สหกรณ์นั้นแม้จะได้ออกไปแล้วก็ให้ฟังถือว่ายังคงดำรงอยู่ตราบเท่าเวลาที่ทำเป็นเพื่อการชำระบัญชี

มาตรา 77 ให้ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ชำระสะสางกิจการของสหกรณ์ จัดการชำระหนี้และจำหน่ายทรัพย์สินของสหกรณ์นั้นให้เสร็จไป

มาตรา 78 เมื่อสหกรณ์เลิก ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์มีหน้าที่จัดการรักษาทรัพย์สินทั้งหมดของสหกรณ์ไว้จนกว่าผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้ส่งมอบผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์หรือเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ส่งมอบทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งพร้อมด้วยสมุดบัญชี เอกสาร และสิ่งอื่นเมื่อใดก็ได้

มาตรา 79 ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์จดทะเบียนผู้ชำระบัญชี ให้ผู้ชำระบัญชีประกาศโฆษณาทางหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อยสองวันติดต่อกัน หรือประกาศโฆษณา

ทางอื่นว่าสหกรณ์ได้เลิก และแจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ทุกคน ซึ่งมีชื่อปรากฏในสมุดบัญชี เอกสารของสหกรณ์ หรือปรากฏจากทางอื่น เพื่อให้ทราบว่ามีหนี้เลิก และให้เจ้าหนี้ยื่นคำ ทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

มาตรา 80 ผู้ชำระบัญชี ต้องทำงบดุลของสหกรณ์โดยไม่ชักช้า และให้นายทะเบียนสหกรณ์ ตั้งผู้สอบบัญชีเพื่อตรวจสอบงบดุลนั้นเมื่อผู้สอบบัญชีรับรองงบดุลแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีเสนองบดุล ต่อที่ประชุมใหญ่เพื่อนอนุมัติแล้วเสนองบดุลนั้นต่อนายทะเบียนสหกรณ์

ในกรณีที่การประชุมใหญ่ไม่ครบองค์ประชุม ให้ผู้ชำระบัญชีเสนองบดุลต่อนายทะเบียน สหกรณ์เพื่ออนุมัติ

มาตรา 81 ผู้ชำระบัญชีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ดำเนินกิจการของสหกรณ์เท่าที่จำเป็นเพื่อระงับรักษาผลประโยชน์ของสหกรณ์ใน ระหว่างที่ยังชำระบัญชีไม่เสร็จ
- (2) ดำเนินกิจการของสหกรณ์เท่าที่จำเป็นเพื่อชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี
- (3) เรียกประชุมใหญ่
- (4) ดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับคดีแพ่งหรือคดีอาญา และประนีประนอมยอมความในเรื่อง ใด ๆ ในนามของสหกรณ์
- (5) จำหน่ายทรัพย์สินของสหกรณ์
- (6) เรียกให้สมาชิกหรือทายาทของสมาชิกผู้ตายชำระค่าหุ้นที่ยังชำระไม่ครบมูลค่าของหุ้น ทั้งหมด
- (7) ร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้สหกรณ์ล้มละลายในกรณีที่เงินค่าหุ้นหรือเงินลงทุนได้ใช้เสร็จ แล้ว แต่ทรัพย์สินก็ยังไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้สิน
- (8) ดำเนินการอย่างอื่นเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การชำระบัญชีเสร็จสิ้น

มาตรา 82 ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีอย่างใด ๆ ห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

มาตรา 83 ค่าธรรมเนียม ค่าภาระติดพัน และค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียตามสมควรในการชำระ บัญชีนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องจัดการชำระก่อนหนี้รายอื่น

มาตรา 84 ถ้าเจ้าหนี้คนใดมิได้ทวงถามให้ชำระหนี้ ผู้ชำระบัญชีต้องวางเงินสำหรับจำนวน หนี้นั้นไว้ต่อนายทะเบียนสหกรณ์เพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ และให้ผู้ชำระบัญชีมีหนังสือแจ้งการที่ ได้วางเงินไปยังเจ้าหนี้โดยไม่ชักช้า

ถ้าเจ้าหนี้ไม่รับเงินไปจนพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่ผู้ชำระบัญชีวางเงินไว้ต่อนาย ทะเบียนสหกรณ์

ยอมหมดสิทธิในเงินจำนวนนั้น และให้นายทะเบียนสหกรณ์จัดส่งเป็นรายได้ของ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยให้เสร็จภายในเวลาอันสมควร

มาตรา 85 ให้ผู้ชำระบัญชีเสนอรายงานต่อนายทะเบียนสหกรณ์ทุกระยะหกเดือนว่าได้ จัดการไปอย่างไรบ้างและแสดงให้เห็นความเป็นไปของบัญชีที่ชำระอยู่นั้น รายงานดังกล่าวนี้ให้ทำ ตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

รายงานตามวรรคหนึ่งให้สมาชิก ทายาทของสมาชิกผู้ตายและเจ้าหน้าที่ทั้งหลายของสหกรณ์ ตรวจสอบได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

ถ้าปรากฏข้อบกพร่องในการชำระบัญชี นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจสั่งให้ผู้ชำระบัญชี แก้ไขข้อบกพร่อง และรายงานต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายในเวลาที่กำหนด

มาตรา 86 เมื่อได้ชำระหนี้ของสหกรณ์แล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใดให้ผู้ชำระบัญชีจ่าย ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) จ่ายคืนเงินค่าหุ้นให้แก่สมาชิกไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว
- (2) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วแต่ต้องไม่เกินอัตราที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท
- (3) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ใน ระหว่างปีตามที่กำหนดในข้อบังคับ

ถ้ายังมีทรัพย์สินเหลืออยู่อีก ให้ผู้ชำระบัญชีโอนให้แก่สหกรณ์อื่น หรือสันนิบาตสหกรณ์ แห่งประเทศไทยตามมติของที่ประชุมใหญ่ หรือด้วยความเห็นชอบของนายทะเบียนสหกรณ์ ใน กรณีที่ไม่อาจเรียกประชุมใหญ่ได้ภายในสามเดือนนับแต่วันที่ชำระบัญชีเสร็จ

มาตรา 87 เมื่อได้ชำระบัญชีกิจการของสหกรณ์เสร็จแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีทำรายงานการ ชำระบัญชีพร้อมทั้งรายการย่อของบัญชีที่ชำระนั้น แสดงว่าได้ดำเนินการชำระบัญชีและจัดการ ทรัพย์สินของสหกรณ์ไปอย่างไร รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชีและจำนวนทรัพย์สินที่จ่ายตาม มาตรา 86 เสนอต่อผู้สอบบัญชี

เมื่อผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองบัญชีที่ชำระนั้นแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีเสนอต่อนาย ทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้สอบบัญชีรับรองบัญชีที่ชำระนั้นเมื่อนายทะเบียน สหกรณ์เห็นชอบด้วยแล้วให้ถือว่าเป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี และให้นายทะเบียนสหกรณ์ถอนชื่อ สหกรณ์ออกจากทะเบียน

มาตรา 88 เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบในการชำระบัญชีตามมาตรา 87 แล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีมอบบรรดาสมาชิกและเอกสารทั้งหลายของสหกรณ์ที่ได้ชำระบัญชีเสร็จแล้วนั้น แก่นายทะเบียนสหกรณ์ภายในสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบให้นาย

ทะเบียนสหกรณ์รักษาสมุดบัญชีและเอกสารเหล่านี้ไว้อีกสองปีนับแต่วันที่ถอนชื่อสหกรณ์นั้นออกจากทะเบียน

สมุดบัญชีและเอกสารตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มีส่วนได้เสียตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา 89 ในคดีฟ้องเรียกหนี้สินที่สหกรณ์ สมาชิก หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานะเช่นนั้น

ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียน

หมวด 5

การควบสหกรณ์เข้ากัน

มาตรา 90 สหกรณ์ตั้งแต่สองสหกรณ์อาจควบเข้ากันเป็นสหกรณ์เดียวได้ โดยมติแห่งที่ประชุมใหญ่ของแต่ละสหกรณ์ และต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

ในการขอความเห็นชอบของนายทะเบียนสหกรณ์ให้ส่งสำเนารายงานการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ที่ลงมติให้ควบเข้ากันไปด้วย

มาตรา 91 เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ให้ความเห็นชอบตามมาตรา 90 แล้วให้สหกรณ์แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์เพื่อให้ทราบรายการที่ประสงค์จะควบสหกรณ์เข้ากัน และขอให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านในการควบสหกรณ์เข้ากันนั้น ส่งคำคัดค้านไปยังสหกรณ์ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

ถ้าไม่มีเจ้าหนี้คัดค้านภายในกำหนดเวลาดังกล่าวนั้น ให้ถือว่าไม่มีคำคัดค้าน

ถ้ามีเจ้าหนี้คัดค้าน สหกรณ์จะควบเข้ากันมิได้ จนกว่าจะได้ชำระหนี้หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้รายนั้น

มาตรา 92 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ของแต่ละสหกรณ์ที่ควบเข้ากัน ตั้งผู้แทนขึ้นสหกรณ์ละไม่เกินสามคน เพื่อดำเนินการจดทะเบียนตามมาตรา 93

มาตรา 93 สหกรณ์ที่ตั้งขึ้นใหม่โดยควบเข้ากันนั้น ต้องจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ใหม่ โดยยื่นคำขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

ในคำขอจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ ต้องมีผู้แทนของสหกรณ์ที่ควบเข้ากันลงลายมือชื่ออย่างน้อยสหกรณ์ละสองคนทุกสหกรณ์

คำขอจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ ต้องมีเอกสารดังต่อไปนี้ยื่นพร้อมกับคำขอด้วย

(1) หนังสือของทุกสหกรณ์ที่ควบเข้ากันนั้นรับรองว่าได้แจ้งไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงตามมาตรา 91 วรรคหนึ่ง และไม่มีเจ้าหนี้คัดค้านภายในกำหนด หรือในกรณีที่มีเจ้าหนี้คัดค้านสหกรณ์ได้ชำระหนี้หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้นั้นแล้ว

(2) ข้อบังคับของสหกรณ์ใหม่ที่จดทะเบียนเสร็จแล้ว

(3) สำเนารายงานการประชุมผู้แทนของสหกรณ์ที่ควบเข้ากันหนึ่งฉบับเอกสารตาม (2) และ (3) นั้น ผู้แทนของสหกรณ์ต้องลงลายมือชื่อรับรองสองคน

มาตรา 94 เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ที่ควบเข้ากันเป็นสหกรณ์ใหม่แล้ว ให้นายทะเบียนสหกรณ์ถอนชื่อสหกรณ์เดิมที่ได้ควบเข้ากันนั้นออกจากทะเบียน

ให้ผู้แทนของสหกรณ์ที่ควบเข้ากันมีอำนาจหน้าที่และสิทธิเช่นเดียวกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ตามมาตรา 40

มาตรา 95 สหกรณ์ใหม่นี้ย่อมได้ไปทั้งทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของสหกรณ์เดิมที่ได้ควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น

หมวด 6

การแยกสหกรณ์

มาตรา 96 การแยกสหกรณ์จะกระทำมิได้ แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองท้องที่หรือแบ่งหน่วยงาน หรือสถานประกอบการ จะแยกสหกรณ์ก็ได้หากมีความจำเป็นหรือมีเหตุให้ไม่สะดวกแก่การดำเนินงาน

การแยกสหกรณ์ตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้โดยสมาชิกของสหกรณ์นั้นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าห้าร้อยคนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอแยกสหกรณ์ต่อคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เรียกประชุมใหญ่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอตามวรรคสอง เพื่อพิจารณาเรื่องการแยกสหกรณ์ ถ้าที่ประชุมใหญ่ได้มีมติเห็นชอบให้แยกสหกรณ์ ให้พิจารณาแบ่งแยกทรัพย์สิน ทุน ทุนสำรอง หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของสหกรณ์ตามวิธีการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

การวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องต่าง ๆ ของที่ประชุมใหญ่ตามวรรคสาม ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกที่มาประชุม

ถ้าคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ไม่เรียกประชุมใหญ่ภายในกำหนดเวลาตามวรรคสาม ให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจเรียกประชุมใหญ่ภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควร

มาตรา 97 ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติไม่เห็นชอบให้แยกสหกรณ์ถ้าสมาชิกซึ่งลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอแยกสหกรณ์ตามมาตรา 96 วรรคสอง พิจารณาแล้วไม่เห็นด้วยกับมติที่ประชุมใหญ่นั้น ให้สมาชิกดังกล่าวทุกคนลงลายมือชื่อทำหนังสือถึงนายทะเบียนสหกรณ์ภายในกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ลงมติ เพื่อให้นายทะเบียนสหกรณ์พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดว่าสมควรแยกสหกรณ์หรือไม่ และเมื่อนายทะเบียนสหกรณ์วินิจฉัยชี้ขาดเป็นอย่างไรแล้วให้แจ้งคำวินิจฉัยให้สหกรณ์ทราบ

คำวินิจฉัยของนายทะเบียนสหกรณ์ให้เป็นที่สุด

มาตรา 98 เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้มีมติเห็นชอบตามมาตรา 96 หรือนายทะเบียนสหกรณ์วินิจฉัยชี้ขาดให้แยกสหกรณ์ตามมาตรา 97 แล้ว ให้สหกรณ์แจ้งมติที่ประชุมใหญ่ หรือคำวินิจฉัยของนายทะเบียนสหกรณ์เป็นหนังสือไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์ เพื่อให้ทราบรายการที่ประสงค์จะแยกสหกรณ์ และให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านในการแยกสหกรณ์นั้นส่งคำคัดค้านไปยังสหกรณ์ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

มาตรา 99 สหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่โดยการแยกจากสหกรณ์เดิมนั้นให้นำบทบัญญัติในหมวด 3 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการจดทะเบียนสหกรณ์มาใช้บังคับโดยอนุโลม คำขอจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ ต้องยื่นพร้อมเอกสาร ดังต่อไปนี้

(1) สำเนาหนังสือร้องขอแยกสหกรณ์ และสำเนารายงานการประชุมใหญ่ที่ได้มีมติเห็นชอบให้แยกสหกรณ์ตามมาตรา 96 วรรคสี่ หรือสำเนาหนังสือนายทะเบียนสหกรณ์ซึ่งวินิจฉัยชี้ขาดให้แยกสหกรณ์ตามมาตรา 97 แล้วแต่กรณี

(2) สำเนาหนังสือของสหกรณ์ทุกฉบับที่แจ้งไปยังเจ้าหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์ตามมาตรา 98

(3) หนังสือของสหกรณ์ที่รับรองว่าไม่มีเจ้าหนี้คัดค้านภายในกำหนดหรือสำเนาคำคัดค้านของเจ้าหนี้พร้อมทั้งหลักฐานที่แสดงว่าสหกรณ์ได้ชำระหนี้หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้นั้นแล้ว

มาตรา 100 บรรดาทรัพย์สิน ทุน ทนสำรอง หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของสหกรณ์เดิมที่ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติให้แบ่งแยกตามมาตรา 96 หรือนายทะเบียนสหกรณ์ได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดให้แบ่งแยกตามมาตรา 97 แล้วแต่กรณี ย่อมโอนไปให้แก่สหกรณ์ใหม่ตั้งแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียน

หมวด 7 ชุมนุมสหกรณ์

.....

มาตรา 101 สหกรณ์ตั้งแต่ห้าสหกรณ์ขึ้นไปที่มีประสงค์จะร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่เข้าร่วมกันนั้น อาจรวมกันจัดตั้งเป็นชุมนุมสหกรณ์ได้ ชุมมนุมสหกรณ์ใดจะมีฐานะเป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศจะต้องตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บรรดาสหกรณ์ในภูมิภาคหรือทั่วประเทศที่เป็นสหกรณ์ประเภทเดียวกัน หรือประเภทธุรกิจการผลิต การค้า อุตสาหกรรมหรือบริการอย่างเดียวกัน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนด

มาตรา 102 การจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์จะกระทำได้อต่อเมื่อที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์แต่ละสหกรณ์ได้มีมติให้เข้าร่วมในการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์นั้นได้

มาตรา 103 ในการดำเนินการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์ ให้คณะกรรมการดำเนินการของแต่ละสหกรณ์ตั้งผู้แทนขึ้นสหกรณ์ละหนึ่งคน ประกอบเป็นคณะผู้จัดตั้งชุมนุมสหกรณ์เพื่อดำเนินการจัดตั้งชุมนุมสหกรณ์

การจัดตั้งและการจดทะเบียนชุมนุมสหกรณ์ให้นำบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยสหกรณ์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 104 การขอจดทะเบียนชุมนุมสหกรณ์นั้น ให้คณะผู้จัดตั้งชุมนุมสหกรณ์อย่างน้อยห้าคน ลงลายมือชื่อยื่นคำขอต่อนายทะเบียนสหกรณ์

มาตรา 105 ให้ชุมนุมสหกรณ์ที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคลและเป็นสหกรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ให้ชุมนุมสหกรณ์มีอำนาจกระทำการได้ตามมาตรา 46 และตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ให้นำบทบัญญัติในหมวด 3 หมวด 4 หมวด 5 และหมวด 6 มาใช้บังคับกับชุมนุมสหกรณ์โดยอนุโลม

มาตรา 106 การประชุมใหญ่ชุมนุมสหกรณ์ให้ประกอบด้วยผู้แทนสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการของแต่ละสหกรณ์เลือกตั้งขึ้นสหกรณ์ละหนึ่งคน ตามที่กำหนดในข้อบังคับของชุมนุมสหกรณ์ ในการประชุมต้องมีผู้แทนสหกรณ์มาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้แทนสหกรณ์ทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน แล้วแต่กรณี จึงจะเป็นองค์ประชุม

ผู้แทนสหกรณ์คนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง หรือจะให้ให้มีเสียงเพิ่มขึ้นตามระบบสัดส่วนตามที่กำหนดในข้อบังคับของชุมนุมสหกรณ์นั้นก็ได้

มาตรา 107 ในการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ ให้ที่ประชุมใหญ่ชุมนุมสหกรณ์เลือกตั้งจากผู้แทนสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์เป็นกรรมการ ตามจำนวนหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของชุมนุมสหกรณ์

หมวด 8

สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

มาตรา 108 ให้มี “สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย” ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจการสหกรณ์ทุกประเภททั่วราชอาณาจักร ให้มีความเจริญก้าวหน้าอันมิใช่เป็นการหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน

มาตรา 109 ให้สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็นนิติบุคคลสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยมีสำนักงานใหญ่ในกรุงเทพมหานคร และจะตั้งสำนักงานสาขาขึ้น ณ ที่อื่นใดก็ได้

มาตรา 110 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย มีอำนาจกระทำการต่าง ๆ ภายในขอบวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 108 และอำนาจเช่นนี้ให้รวมถึง

- (1) ส่งเสริมและเผยแพร่กิจการสหกรณ์ ตลอดจนทำการวิจัยและรวบรวมสถิติเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์
- (2) แนะนำช่วยเหลือทางวิชาการแก่สหกรณ์ และอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานระหว่างสหกรณ์กับส่วนราชการหรือบุคคลอื่น
- (3) ให้การศึกษาฝึกอบรมวิชาการเกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์
- (4) ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างสหกรณ์ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ หรือสันนิบาตสหกรณ์ของต่างประเทศ หรือองค์การต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์ทำนองเดียวกัน
- (5) ซื้อ จัดหา จำหน่าย ถูกรรมสิทธิ์ ครอบครอง หรือทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินใด ๆ
- (6) ส่งเสริมธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม หรือบริการของสหกรณ์
- (7) สนับสนุนและช่วยเหลือสหกรณ์เพื่อแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องที่เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

(8) เป็นตัวแทนของสหกรณ์ เพื่อรักษาประโยชน์อันพึงมีพึงได้จาก การสนับสนุนของรัฐ องค์การระหว่างประเทศ หรือภาคเอกชนอื่น

(9) ร่วมมือกับรัฐบาลในการส่งเสริมสหกรณ์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่บรรดาสหกรณ์อย่างแท้จริง

(10) ดำเนินการอื่นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คณะกรรมการพัฒนาการ สหกรณ์แห่งชาติมอบหมาย

มาตรา 111 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้

- (1) ค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย
- (2) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
- (3) ดอกผลที่เกิดจากทุนกลางของสหกรณ์ไม่จำกัดตามมาตรา 8
- (4) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้
- (5) เงินหรือทรัพย์สินที่เหลือจากการชำระบัญชีสหกรณ์ตามมาตรา 84 และมาตรา 86 วรรคสอง
- (6) เงินที่ได้จากการจำหน่ายหนังสือวิชาการ เอกสาร หรือสิ่งอื่น
- (7) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนในการให้บริการ
- (8) ผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

มาตรา 112 ให้มีคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย กรรมการซึ่งที่ประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์ จำนวนไม่เกินสิบห้าคน

ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกตั้งกรรมการเป็น ประธานกรรมการคนหนึ่ง และรองประธานกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคน

ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยแต่งตั้งผู้อำนวยการ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็น เลขาธิการของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 52 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์ แห่งประเทศไทย และผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย โดยอนุโลม

มาตรา 113 ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย มีหน้าที่ บริหารกิจการตลอดจนมีอำนาจออกระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามวัตถุประสงค์ของสันนิบาตสหกรณ์ แห่งประเทศไทย

การออกระเบียบเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยก่อนจึงใช้บังคับได้

(1) ระเบียบว่าด้วยการใช้จ่ายและการเก็บรักษาเงิน

(2) ระเบียบว่าด้วยการประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และหลักเกณฑ์การจัดตั้งผู้แทนของสหกรณ์เข้าร่วมประชุมใหญ่

(3) ระเบียบว่าด้วยการเลือกตั้ง การประชุม และการดำเนินกิจการของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

มาตรา 114 ให้กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี

เมื่อครบวาระดังกล่าวตามวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการเลือกตั้งกรรมการขึ้นใหม่ ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการซึ่งได้รับเลือกตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้ แต่ไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

มาตรา 115 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 114 กรรมการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) เป็นบุคคลล้มละลาย

(4) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(5) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

(6) พ้นจากการเป็นสมาชิกของสหกรณ์ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกตัวแทนของสหกรณ์ผู้อื่นเป็นกรรมการแทน และให้ผู้ซึ่งได้รับเลือกแทนนั้นอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 116 ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญปีละหนึ่งครั้งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

เมื่อมีเหตุอันสมควร คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจะเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ หรือเมื่อสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ ในหนังสือร้องขอนั้นต้องระบุว่าประสงค์ให้เรียกประชุมเพื่อการใด

ในกรณีที่สมาชิกเป็นผู้ร้องขอให้เรียกประชุมใหญ่วิสามัญ ให้คณะกรรมการดำเนินการ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับ หนังสือร้องขอ

มาตรา 117 ให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยมีหน้าที่บริหารกิจการของ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามระเบียบและนโยบายที่คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาต สหกรณ์แห่งประเทศไทยกำหนด และมีอำนาจบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่ง ประเทศไทย

ในส่วนกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นตัวแทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เพื่อการนี้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่ง ประเทศไทยจะมอบอำนาจให้บุคคลใดกระทำการเฉพาะอย่างแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการ ดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยกำหนดก็ได้

มาตรา 118 ให้นำบทบัญญัติในหมวด 3 ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการสอบบัญชีมาใช้บังคับแก่ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยโดยอนุโลม

หมวด 9

กลุ่มเกษตรกร

.....

มาตรา 119 ในกรณีที่คณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งร่วมกันดำเนินการโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแต่ยังไม่อาจรวมกัน จัดตั้งเป็นสหกรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ จะจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้นตามหลักเกณฑ์และ วิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกาก็ได้

พระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้กำหนดการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกร การกำกับ กลุ่มเกษตรกรการเลิกกลุ่มเกษตรกร และการควบกลุ่มเกษตรกรเข้ากัน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่ ประเภทของกลุ่มเกษตรกรด้วย

มาตรา 120 กลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 119 ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา 121 ให้นายทะเบียนสหกรณ์เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรและมีอำนาจหน้าที่ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และมีรองนายทะเบียนสหกรณ์เป็นผู้ช่วย มีอำนาจหน้าที่ตามที่ นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร

ประจำจังหวัดที่กลุ่มเกษตรกรตั้งอยู่ และมีอำนาจหน้าที่ตามระเบียบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำหรับกรุงเทพมหานครให้นายทะเบียนสหกรณ์เป็นนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร กรุงเทพมหานคร

มาตรา 122 ในกรณีที่กลุ่มเกษตรกร โดยมติของที่ประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม แสดงความจำนงขอเปลี่ยนฐานะเป็นสหกรณ์เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์พิจารณาเห็นว่า ข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรมีรายการถูกต้องตามมาตรา 43 ให้นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนและดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 123 เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนกลุ่มเกษตรกรเป็นสหกรณ์ ให้คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีฐานะเป็นคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์จนกว่าจะมีคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้เลือกตั้งขึ้นใหม่ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ สหกรณ์ตามวรรคหนึ่งย่อมได้ไปทั้งทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของกลุ่มเกษตรกรเดิม

มาตรา 124 เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรและพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมายมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบในสำนักงานของกลุ่มเกษตรกรในเวลาทำงานของกลุ่มเกษตรกร ให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกช่วยเหลือ และให้คำชี้แจงแก่ผู้เข้าไปตรวจสอบตามสมควรให้ผู้เข้าไปตรวจสอบตามวรรคหนึ่ง แสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ซึ่งเกี่ยวข้องบัตรประจำตัวตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามแบบที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 125 ในคดีฟ้องเรียกหนี้ที่กลุ่มเกษตรกร สมาชิกหรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานะเช่นนั้นห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันที่นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรถอนชื่อกลุ่มเกษตรกรออกจากทะเบียน

มาตรา 126 ถ้ากลุ่มเกษตรกรเกี่ยวข้องในกิจการใดที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนสำหรับการได้มาการจำหน่าย การยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ หรือการยึดหน่วง ซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ในการจดทะเบียนเช่นนั้นให้กลุ่มเกษตรกรได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

มาตรา 127 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้คำว่า “กลุ่มเกษตรกร” เป็นชื่อหรือส่วนหนึ่งของชื่อในทางธุรกิจ เว้นแต่กลุ่มเกษตรกรที่ได้จดทะเบียนตามพระราชกฤษฎีกาออกตามมาตรา 119

มาตรา 128 ให้นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรและพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้กรรมการ สมาชิกและเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกรมาชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจการของกลุ่มเกษตรกร หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินการ หรือรายงานการประชุมของกลุ่มเกษตรกร

หมวด 10
บทกำหนดโทษ

.....

มาตรา 129 ผู้ใดใช้คำว่า “สหกรณ์” หรือ “กลุ่มเกษตรกร” ประกอบกับชื่อหรือส่วนหนึ่งของชื่อในทางธุรกิจ โดยมีได้เป็นสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรที่ได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกตั้งแต่วันละห้าร้อยถึงหนึ่งพันบาทจนกว่าจะได้เลิกใช้

มาตรา 130 ผู้ใดไม่มาชี้แจงข้อเท็จจริงหรือไม่ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือรายงานการประชุมของสหกรณ์หรือชุมนุมสหกรณ์ตามคำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายซึ่งสั่งการตามมาตรา 17 หรือไม่มาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือไม่ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือรายงานการประชุมของกลุ่มเกษตรกรตามคำสั่งของนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมายตามมาตรา 128 แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 131 ผู้ใดขัดขวาง หรือไม่ให้คำชี้แจงแก่นายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายตามมาตรา 18 หรือขัดขวางหรือไม่ให้คำชี้แจงแก่นายทะเบียน กลุ่มเกษตรกรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรมอบหมายตามมาตรา 124 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 132 ผู้ใดฝ่าฝืนไม่จัดการรักษาทรัพย์สินของสหกรณ์ หรือไม่ส่งมอบทรัพย์สิน สมุดบัญชีเอกสาร และสิ่งอื่นของสหกรณ์ให้แก่ผู้ชำระบัญชีตามมาตรา 78 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

มาตรา 133 ผู้ใดฝ่าฝืนไม่แก้ไขข้อบกพร่องตามที่นายทะเบียนสหกรณ์สั่งการตามมาตรา 22
(1) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

บทเฉพาะกาล

มาตรา 134 ให้ถือว่าบรรดาสหกรณ์จำกัด ชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และกลุ่มเกษตรกรตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นสหกรณ์ชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และกลุ่มเกษตรกร ตามพระราชบัญญัตินี้ให้โอนเงินทุนหมุนเวียนส่งเสริมการสหกรณ์มาเป็นของกองทุนพัฒนาสหกรณ์ ตามมาตรา 27

มาตรา 135 ชุมนุมสหกรณ์ที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แต่มีจำนวนสหกรณ์ เป็นสมาชิกต่ำกว่าอัตราที่กำหนดไว้ในมาตรา 101 ให้เป็นชุมนุมสหกรณ์ต่อไปได้

มาตรา 136 ข้อบังคับของสหกรณ์ที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยังคงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ คงดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะครบวาระตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์นั้น โดยให้ถือว่าเป็นการดำรงตำแหน่งในวาระแรก

มาตรา 137 สหกรณ์ไม่จำกัดตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ที่มีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ถ้าประสงค์จะจัดตั้งเป็นสหกรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนตามหมวด 3 ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบ วันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ถ้าไม่มีการจดทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้นายทะเบียนสหกรณ์สั่งเลิกสหกรณ์ไม่จำกัดนั้น และตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นทำการชำระบัญชี โดยให้นำบทบัญญัติในหมวด 4 ว่าด้วยการชำระบัญชีมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 138 ให้บรรดาพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบหรือคำสั่งที่ออกตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ ที่ใช้บังคับอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับยังคงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบหรือคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ชวน หลีกภัย

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้มีบทบัญญัติหลายประการไม่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาสหกรณ์ให้ทันต่อสภาพการแข่งขันกับระบบธุรกิจในปัจจุบัน ประกอบกับพระราชบัญญัตินี้ได้รวมบทบัญญัติเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร ซึ่งสมควรปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงเห็นสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ที่ใช้บังคับอยู่เดิมทั้งฉบับโดยจัดระบบสหกรณ์ให้สหกรณ์มีชนิดเดียวคือสหกรณ์ที่สมาชิกมีความรับผิดชอบจำกัดเท่าจำนวนหุ้นที่ถือ เพื่อให้สหกรณ์พัฒนาไปด้วยความมั่นคงในด้านการกำกับและส่งเสริมกิจการสหกรณ์ได้ กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่เสนอความเห็นต่อรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์ จัดให้มีกองทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่บรรดาสหกรณ์ ปรับปรุงองค์ประกอบและวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้ได้ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้มีการพัฒนาไปสู่การจัดตั้งสหกรณ์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนปรับปรุงกำหนดโทษให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

(ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 116 ตอนที่ 30 ก ลงวันที่ 23 เมษายน 2542)

พระราชบัญญัติ

สหกรณ์ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๕๓

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๓

เป็นปีที่ ๖๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา ๒๘ ประกอบกับมาตรา ๔๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๕ ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานประมง ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ผู้จัดการใหญ่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ประธานกรรมการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้แทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการ ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน ประธานคณะกรรมการกลาง

กลุ่มเกษตรกรระดับประเทศหนึ่งคน เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินห้าคนเป็นกรรมการ”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕ ให้อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าเป็นรองนายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมายการแต่งตั้งตามวรรคสองให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๐ ให้มีคณะกรรมการบริหาร กพส. ประกอบด้วย อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อธิบดีกรมประมง อธิบดีกรมปศุสัตว์ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ผู้แทนกรมบัญชีกลาง ผู้แทนสำนักงบประมาณ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กรรมการอื่นซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์ประเภทละหนึ่งคน และผู้แทนกลุ่มเกษตรกรหนึ่งคนเป็นกรรมการ

ให้รองอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์มอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการ

การเลือกผู้แทนของสหกรณ์และผู้แทนกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้รัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติกำหนดให้คณะกรรมการบริหาร กพส. มีอำนาจหน้าที่บริหาร กพส. ตลอดจนตรวจสอบติดตามและประเมินผลงานของสหกรณ์ที่ได้รับการส่งเสริมกิจการจาก กพส. ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในระเบียบกรมส่งเสริมสหกรณ์”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๑ ให้นำความในมาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ มาใช้บังคับแก่การดำรงตำแหน่งของกรรมการบริหาร กพส. ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนของสหกรณ์และผู้แทนกลุ่มเกษตรกรโดยอนุโลม”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา ๔๒ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้และให้มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บริวารสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นนั้น”

มาตรา ๘ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๒/๑ และมาตรา ๔๒/๒ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒

“มาตรา ๔๒/๑ เมื่อสมาชิกได้ทำความยินยอมเป็นหนังสือไว้กับสหกรณ์ ให้ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานของรัฐ หรือนายจ้างในสถานประกอบการ หรือหน่วยงานอื่นใดที่สมาชิกปฏิบัติหน้าที่อยู่หักเงินเดือนหรือค่าจ้าง หรือเงินอื่นใด ที่ถึงกำหนดจ่ายแก่สมาชิคนั้น เพื่อชำระหนี้หรือภาระผูกพันอื่นที่มีต่อสหกรณ์ ให้แก่สหกรณ์ตามจำนวนที่สหกรณ์แจ้งไป จนกว่าหนี้หรือภาระผูกพันนั้นจะระงับสิ้นไปให้หน่วยงานนั้นหักเงินดังกล่าวและส่งเงินที่หักไว้ให้นั้นให้แก่สหกรณ์โดยพลัน

การแสดงเจตนายินยอมตามวรรคหนึ่ง มีอายุจะถอนคืนได้ เว้นแต่สหกรณ์ให้ความยินยอมการหักเงินตามวรรคหนึ่ง ต้องหักให้สหกรณ์เป็นลำดับแรก ถัดจากหนี้ภาษีอากรและการหักเงินเข้ากองทุนที่สมาชิกต้องถูกหักตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม

มาตรา ๔๒/๒ สมาชิกอาจทำหนังสือตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้รับ โอนประโยชน์ในเงินค่าหุ้น เงินฝาก หรือเงินอื่นใดจากสหกรณ์เมื่อตนถึงแก่ความตาย โดยมอบไว้แก่สหกรณ์เป็นหลักฐาน”

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความใน (๕) ของมาตรา ๔๖ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๕) รับฝากเงินประเภทออมทรัพย์หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่นหรือสมาคมฉาบฉวยซึ่งมีสมาชิกของสมาคมนั้นไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์ผู้รับฝากเงิน ทั้งนี้ ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์”

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความใน (๑) ของมาตรา ๕๒ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๑) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

มาตรา ๑๑ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๖๐ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๖๐ การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ และเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ต้องไม่เกินร้อยละห้าของกำไรสุทธิ”

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๒ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๑๒ ให้มีคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน ในกรณีที่สหกรณ์ประเภทใดไม่มีชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศ ให้มีผู้แทนจากสหกรณ์ประเภทนั้นจำนวนหนึ่งคนเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นซึ่งที่ประชุมใหญ่ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกตั้งจากผู้แทนสหกรณ์ซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการ มีจำนวนเท่ากับกรรมการ โดยตำแหน่งเป็นกรรมการ

ให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกตั้งกรรมการเป็นประธานกรรมการคนหนึ่ง และรองประธานกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนให้คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยแต่งตั้งผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และให้ผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็นเลขานุการของคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งผู้แทนสหกรณ์ที่ไม่มีชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศให้เป็นไปตามระเบียบของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

การกำหนดสัดส่วนผู้แทนสหกรณ์ที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการอื่นให้เป็นไปตามระเบียบในมาตรา ๑๑๓ (๓)

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๕๒ มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยและผู้ดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย โดยอนุโลม”

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๕ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๑๔ กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๖) พ้นจากการเป็นสมาชิกของสหกรณ์ภายใต้บังคับตามวรรคหนึ่ง กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนผู้แทนสหกรณ์ซึ่งมาประชุม

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้กรรมการเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ และให้ถือว่าคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่เว้นแต่มีกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงสองในสาม

ในกรณีที่กรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ที่ประชุมใหญ่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเลือกผู้แทนสหกรณ์เป็นกรรมการแทน เว้นแต่วาระของกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งเหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวัน จะไม่ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ และให้ผู้ได้รับเลือกตั้งอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทน”

มาตรา ๑๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่ของมาตรา ๑๑๖ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒

“ในกรณีที่คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยไม่เรียกประชุมใหญ่วิสามัญตามวรรคสาม สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดอาจทำหนังสือร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาตามวรรคสาม เพื่อให้รัฐมนตรีเรียกประชุมใหญ่วิสามัญได้ ในกรณีเช่นนี้ให้รัฐมนตรีเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือร้องขอ”

มาตรา ๑๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๑๗/๑ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒

“มาตรา ๑๑๗/๑ ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยให้ประธานกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย หรือกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย หรือสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยสหกรณ์ ร้องขอให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติวินิจฉัยได้

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติให้เป็นที่สุด”

มาตรา ๑๖ ให้คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ คณะกรรมการบริหาร กพส.และ คณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันที่ พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์ แห่งชาติคณะกรรมการบริหาร กพส. และคณะกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ต้อง ดำเนินการจัดให้มีคณะกรรมการดังกล่าวภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ ใช้บังคับ

มาตรา ๑๗ ให้อัตราค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่คณะกรรมการพัฒนาการ สหกรณ์แห่งชาติกำหนดตามมาตรา ๖๐ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งใช้บังคับอยู่ใน วันก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ คงใช้บังคับได้ต่อไปจนกว่าจะมีกฎกระทรวงที่ออกตาม มาตรา ๖๐ แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

.....
 หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีบทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และไม่เอื้อ ประโยชน์ต่อการดำเนินกิจการของสหกรณ์ สมควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับองค์ประกอบและ การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการลักษณะต้องห้ามของกรรมการหรือผู้จัดการ หลักเกณฑ์การ พ้นจากตำแหน่งของกรรมการดำเนินการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย การแต่งตั้งรองนาย ทะเบียนสหกรณ์ เงินค่าหุ้น การตั้งผู้รับโอนประโยชน์ของสมาชิกผู้ตาย อำนาจหน้าที่ของสหกรณ์ ในการรับฝากเงิน หลักเกณฑ์ในการกำหนดอัตราการเก็บค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย อำนาจของรัฐมนตรีในการเรียกประชุมใหญ่วิสามัญและแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินการ ของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยให้ครอบคลุมและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้การดำเนินกิจการ ของสหกรณ์สามารถลุล่วงไปได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ว่าด้วย การบัญชีของสหกรณ์

พ.ศ. 2542

เพื่อให้การจัดทำบัญชีและงบการเงินของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีมาตรฐานตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป และปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 65 และ 66 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 นายทะเบียนสหกรณ์จึงกำหนดระเบียบว่าด้วยการบัญชีของ สหกรณ์ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบและคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ให้อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์รักษาการตามระเบียบนี้

ข้อ 5 การปฏิบัตินอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือในกรณีที่ไม่มีข้อกำหนดชัดเจนในระเบียบนี้ ให้กรมตรวจบัญชีสหกรณ์วินิจฉัยโดยกำหนดหลักเกณฑ์ หรือวิธีการ หรือคำแนะนำให้ปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

หมวด 1

ข้อความทั่วไป

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดให้มีการปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ โดยสรุปจากรายการบัญชีต่างๆ ที่สหกรณ์ จัดบันทึกไว้ เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสด สำหรับรอบระยะเวลาบัญชี ดังกล่าวให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของ สหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ข้อ 7 งบการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน และงบต่าง ๆ รวมทั้งรายละเอียดประกอบงบการเงินตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

ข้อ 8 การจัดทำบัญชีของสหกรณ์

8.1 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

8.2 การบันทึกรายการบัญชีของสหกรณ์ ต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่ สมบูรณ์และครบถ้วน

8.3 ให้บันทึกรายการบัญชีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่ายและนโยบาย การบัญชีที่สำคัญที่สหกรณ์กำหนดไว้ โดยให้เปิดเผยให้ทราบในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่ง ถือเป็นส่วนหนึ่งของงบการเงินของสหกรณ์ ทั้งนี้ การเปิดเผยในหมายเหตุประกอบงบการเงินให้ รวมถึงรายการบัญชีใดที่มีได้ปฏิบัติตามเกณฑ์และนโยบายการบัญชีที่กำหนดนั้นด้วย

8.4 ให้บันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น สำหรับรายการ อื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเงินสด ให้บันทึกบัญชีให้เสร็จสิ้นภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการ

ข้อ 9 การเก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชี ให้สหกรณ์เก็บรักษา เอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชีต่าง ๆ ไว้ที่สำนักงาน สหกรณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อ ประโยชน์ในการตรวจสอบและอื่น ๆ

หมวด 2

นโยบายการบัญชีที่สำคัญ

ข้อ 10 การรับรู้รายได้

การบันทึกรายได้พึงรับในงวดบัญชี ให้สหกรณ์รับรู้รายได้ตามลักษณะการเกิด รายได้แต่ ละประเภท ได้แก่ รายได้จากการขายสินค้า รายได้จากการให้บริการ รายได้จากการให้ผู้อื่นใช้ สิทธิประโยชน์ของสหกรณ์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ในรูปของดอกเบี้ย เงินปันผล และอื่น ๆ ทั้งนี้ ต้องมีความ แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้นหรือที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก รายได้นั้น รวมทั้งรายได้ดังกล่าวต้องมีมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือด้วย

กรณีมีการขายผ่อนชำระ ให้รับรู้รายได้จากการขายสินค้าในวันที่เริ่มสัญญา ชื้อขาย หรือ สัญญาเช่าซื้อ โดยแยกยอดกำไรขั้นต้นทั้งหมดออกจากยอดขายไปแสดงเป็นรายได้รอการ ตัดบัญชี ในงบดุล เพื่อรอการ โอนเป็นรายได้ประจำงวดบัญชีตามส่วนของลูกหนี้ที่ผ่อนชำระในระหว่างปี

ข้อ 11 การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญและการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

11.1 การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ หมายถึง จำนวนเงินที่กันไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อ แสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงิน เพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาด ว่าจะเรียกเก็บได้ การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ อาจประมาณการได้ตามวิธีดังนี้

11.1.1 พิจารณาลูกหนี้แต่ละราย ในกรณีที่สงสัยว่าหนี้รายใดจะสูญไม่อาจเรียกให้ชำระหรือเรียกคืนได้ทั้งจำนวน ให้ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเต็มจำนวนตามยอดลูกหนี้ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับที่ลูกหนี้รายนั้น ๆ เป็นหนี้อยู่

11.1.2 ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยวิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชี โดยถืออัตราร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์

11.1.3 ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญโดยวิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชี โดยการจัดกลุ่มลูกหนี้ เงินค้างรับและดอกเบี้ยค้างรับ จำแนกตามอายุของหนี้ที่ค้างชำระ ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีที่คำนวณได้ ถ้ามีจำนวนมากกว่ายอด คงเหลือในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ผลต่างถือเป็นค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ ในทางตรงกันข้าม หากมีจำนวนน้อยกว่ายอดคงเหลือในบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ผลต่างถือเป็นค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ ให้นำไปปรับลดยอดค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ ในบัญชีหนี้สงสัยจะสูญ

11.2 การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

11.2.1 หนี้สูญที่จะตัดจำหน่ายจากบัญชีลูกหนี้ได้ ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามที่ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว

11.2.2 ก่อนจะตัดหนี้สูญลูกหนี้รายใด ลูกหนี้รายนั้นต้องมีการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติ ให้ตัดจำหน่ายหนี้สูญได้

ข้อ 12 สินค้าคงเหลือและวัสดุคงเหลือ

สินค้าคงเหลือ หมายถึง สินทรัพย์ที่มีไว้เพื่อขายตามลักษณะการประกอบธุรกิจโดยปกติหรืออยู่ในระหว่างกระบวนการผลิตเพื่อให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อขาย หรือมีไว้เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ

วัสดุคงเหลือ หมายถึง ของใช้สิ้นเปลืองในโรงงานและในสำนักงาน ซึ่งมีไว้เพื่อใช้ มิใช่มีไว้เพื่อจำหน่าย

12.1 การตรวจนับ

ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์ต้องจัดให้มีการตรวจนับสินค้าและวัสดุคงเหลือ โดยให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้าหรือวัสดุเป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อให้ทราบปริมาณและสภาพของสินค้าและวัสดุที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ ให้แยก

รายละเอียดสินค้า คงเหลือสภาพปกติ สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด และวัสดุคงเหลือที่ตรวจนับได้ไว้ต่างหากจากกัน

12.2 การตีราคา

12.2.1 สินค้าคงเหลือสภาพปกติ ให้ตีราคาตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่าโดยอาจเลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุน ดังนี้

ก. วิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) กล่าวคือ สินค้าที่ซื้อหรือผลิตขึ้นก่อนจะถูกขายออกไปก่อน ดังนั้น สินค้าที่เหลืออยู่จะเป็นสินค้าที่ซื้อหรือผลิตครั้งล่าสุดย้อนขึ้นไปตามลำดับ

ข. วิธีราคาทุนถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) โดยนำราคาทุนทั้งหมดของสินค้าที่ซื้อมาหารด้วยจำนวนหน่วยของสินค้านั้น และนำราคาถ่วงเฉลี่ยต่อหน่วยที่คำนวณได้คูณด้วยจำนวนหน่วยของสินค้าคงเหลือในวันสิ้นปีทางบัญชี

อนึ่ง เมื่อสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุนสินค้าคงเหลือ วิธีใดวิธีหนึ่งสำหรับสินค้าประเภทใดแล้ว จะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอ

12.2.2 สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด ให้ตีราคาลดลงตามราคาที่สามารถจำหน่ายได้ กรณีที่ลดราคาสินค้าที่เสื่อมหรือชำรุดลงต่ำกว่าราคาทุน ให้สหกรณ์จัดทำรายละเอียดประกอบการลดราคานั้น โดยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับประเภทสินค้า จำนวน ราคาทุน ราคาที่ลดลง และเหตุผลที่ลดราคา เสนอขออนุมัติต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ เมื่อที่ประชุมมีมติอนุมัติให้ลดราคาได้แล้วจึงดำเนินการจำหน่ายตามราคาที่ลดลงได้

ทั้งนี้ ให้เปิดเผยถึงรายการลดราคาสินค้าในระหว่างปีไว้ใน หมายเหตุประกอบงบการเงินถึงจำนวนครั้งที่ลดราคา จำนวน ประเภทสินค้า จำนวนเงินที่ลดราคา วันที่และครั้งที่ของการประชุมคณะกรรมการดำเนินการที่มีมติให้ลดราคา

12.2.3 วัสดุคงเหลือ ให้ตีราคาตามราคาทุน

12.3 สินค้าขาดบัญชี

12.3.1 การปฏิบัติเกี่ยวกับสินค้าขาดบัญชี ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

12.3.2 การตัดสินค้าขาดบัญชี ต้องมีการตั้งสำรองสินค้าขาดบัญชีที่ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ไว้เต็มจำนวนแล้ว ณ วันสิ้นปีทางบัญชี ก่อนหน้าวันที่ที่ประชุมใหญ่พิจารณาอนุมัติให้ตัดเป็นสินค้าขาดบัญชีได้

ข้อ 13 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ หมายถึง สินทรัพย์ที่มีตัวตนที่สหกรณ์มีไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการผลิต เพื่อใช้ในการจำหน่ายสินค้าหรือให้บริการ เพื่อให้เช่าหรือเพื่อใช้ในการบริหารงาน ซึ่งคาดว่าจะใช้ประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งรอบปีบัญชี

13.1 การวัดมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

สหกรณ์ต้องบันทึกมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ โดยใช้ราคาทุน ซึ่งประกอบด้วย ราคาซอรวมภาษีนำเข้า ภาษีซื้อที่เรียกคืนไม่ได้ ต้นทุนการกู้ยืมและต้นทุนทางตรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหาสินทรัพย์ เพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ตามประสงค์ ทั้งนี้ กรณีที่มีส่วนลดและค่าภาษีที่จะได้รับคืนต้องนำมาหักออกจากราคาซื้อด้วย

13.2 รายงานภายหลังการได้มาซึ่งที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

ก. รายงานเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการได้มา หากเป็นผลทำให้ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์มีสภาพดีขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานในการใช้งานเดิม เช่น มีอายุการใช้งานเพิ่มขึ้น มีเนื้อที่ที่ใส่อยเพิ่มขึ้น เป็นต้น ให้ถือเป็นรายการที่ทำให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์เพิ่มขึ้น

ข. รายงานเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการได้มา หากเป็นผลให้สามารถรักษาสภาพของมาตรฐานในการใช้งานเดิมไว้โดยไม่มี的增加ประสิทธิภาพ ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้น

13.3 การตีราคาใหม่

สหกรณ์อาจตีราคาที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ใหม่ตามราคาตลาด ซึ่งถือเป็นมูลค่ายุติธรรมได้โดยผู้ประเมินราคาอิสระที่มีความเชี่ยวชาญและเชื่อถือได้ อนึ่ง ในการตีราคาใหม่ต้องตีราคาทุกรายการที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกับรายการที่ตีราคาใหม่พร้อมกัน เพื่อมิให้มีการเลือกตีราคาเฉพาะบางรายการและเพื่อมิให้มูลค่าของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ที่แสดงอยู่ในงบการเงินมีทั้งราคาทุนและราคาที่ตีใหม่ปะปนกัน ทั้งนี้ระยะเวลาของการพิจารณาตีราคาใหม่แต่ละครั้งต้องไม่ต่ำกว่า 5 ปี

13.4 การคำนวณค่าเสื่อมราคา

ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ในแต่ละรอบปีทางบัญชี ให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานและใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยใช้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

13.4.1 ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาโดยวิธีเส้นตรงตามอัตราร้อยละของราคาทุนของอาคารและอุปกรณ์ อัตราค่าเสื่อมราคาให้คิดเป็นร้อยละต่อปี

- อาคารถาวร ฦาง เครื่องสี่ขา ร้อยละ 5 - 10
- เรือสี่ขา ร้อยละ 5 - 15

- เรือยนต์และอุปกรณ์เรือ ร้อยละ 10 -15
- อุปกรณ์ฉาง เครื่องจักร เครื่องยนต์ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงาน ร้อยละ 10 - 20
- รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ร้อยละ 20 - 25

13.4.2 ในกรณีที่อาคารและอุปกรณ์ของสหกรณ์ มีลักษณะเป็นสินทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพการใช้งานสูงในระยะแรก และประโยชน์ที่ให้ในระยะหลังไม่แน่นอน หรือถ้าใช้งานไปนาน อาจเกิดค่าซ่อมแซมมาก สหกรณ์อาจเลือกใช้วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum – of – the Years – Digits Method) แต่ทั้งนี้ ระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายต้องไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้ในข้อ

13.4.1 สำหรับอาคารและอุปกรณ์ประเภทเดียวกัน

13.4.3 เมื่อสหกรณ์เลือกใช้วิธีการคิดค่าเสื่อมราคาวิธีใดวิธีหนึ่งตามข้อ 13.4.1 หรือ 13.4.2 แล้ว จะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุการใช้งานของรายการอาคารและอุปกรณ์ นั้น

13.4.4 วิธีการคำนวณค่าเสื่อมราคา

ก. อาคารและอุปกรณ์ที่มีอายุการใช้งานไม่เต็มปี ให้คำนวณตามระยะเวลาเป็นวันนับจากวันที่อาคารและอุปกรณ์นั้นพร้อมจะใช้งาน โดยคำนวณตามอัตราที่กำหนดไว้ ข้างต้น และให้นับ 1 ปี มี 365 วัน

ข. อาคารและอุปกรณ์ที่ใช้จนหมดสภาพ สูญหายหรือชำรุดเสื่อมเสียใช้การไม่ได้ ให้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชีในปีที่สิ้นสภาพนั้น

ค. เมื่อคิดค่าเสื่อมราคาถึงงวดสุดท้ายแล้ว ให้คงเหลือมูลค่าอาคารและอุปกรณ์ไว้ 1 บาทต่อหน่วย จนกว่าอาคารและอุปกรณ์นั้นจะสิ้นสภาพหรือตัดบัญชีได้

ค่าเสื่อมราคาที่ยกคำนวณได้ ให้แสดงไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมของอาคารและอุปกรณ์ แยกตามประเภทของอาคารและอุปกรณ์ที่เกิดค่าเสื่อมราคานั้น หรือนำไปหักในบัญชีอาคารและอุปกรณ์ประเภทที่เกิดค่าเสื่อมราคานั้นโดยตรง และให้บันทึกรายการค่าเสื่อมราคาไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ด้วย สำหรับสหกรณ์ที่จัดตั้งใหม่ นับแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในทำระเบียนนี้ เป็นต้นไป ค่าเสื่อมราคาที่ยกคำนวณได้ให้แสดงไว้ในบัญชีค่าเสื่อมราคาสะสมเท่านั้น

13.5 การเลิกใช้

13.5.1 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป ให้สหกรณ์รับรู้ผลต่างระหว่างจำนวนเงินสุทธิที่คาดว่าจะได้รับกับราคาตามบัญชีของรายการสินทรัพย์นั้น ๆ หลังหักค่าเสื่อมราคาสะสมถึงวันที่เลิกใช้ เป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในปีที่มีการเลิกใช้

13.5.2 ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เลิกใช้และถือไว้เพื่อรอจำหน่าย ให้คำนวณค่าเสื่อมราคาต่อไปจนกว่าจะสามารถจำหน่ายได้ สำหรับการแสดงรายการที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ที่เลิกใช้และถือไว้เพื่อรอจำหน่ายให้แสดงรายการเป็นสินทรัพย์หมุนเวียน และเมื่อมีการจำหน่ายได้ ให้ปฏิบัติ เช่นเดียวกับ ข้อ 13.5.1

ข้อ 14 สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดจ่าย

สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หมายถึง สินทรัพย์ประเภทที่ไม่อาจแลเห็นและจับต้องไม่ได้ มีลักษณะเป็นสิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด สินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ต้องตัดบัญชี ได้แก่ สิทธิการเช่า สิทธิการใช้ประโยชน์ใน ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์และอื่น ๆ รวมทั้งสิทธิในการใช้ซอฟต์แวร์ต่างๆ ให้ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับและการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ ตามลำดับ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาที่กำหนดไว้ในข้อ 13.4.1 ทั้งนี้ ให้บันทึกค่าตัดจ่ายหักจากบัญชีสินทรัพย์ที่มีการตัดจ่ายนั้นโดยตรง และบันทึกรายการ ตัดจ่ายไว้ในทะเบียนสินทรัพย์ด้วย

ข้อ 15 เงินลงทุน

เงินลงทุน หมายถึง หลักทรัพย์ที่สหกรณ์ถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับประโยชน์ในรูปของรายได้หรือผลตอบแทนอื่น เช่น ดอกเบี้ย เงินปันผล เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นหลักทรัพย์ที่สหกรณ์ตั้งใจถือไว้ชั่วคราวและจะขายเมื่อมีความต้องการเงินสด หรือตั้งใจจะถือไว้เป็นระยะเวลานานเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนก็ได้

การตีราคาเงินลงทุน ให้ตีราคาตามมูลค่ายุติธรรม และให้บันทึกส่วนที่ต่างจากราคาทุนไว้เป็นค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน

ข้อ 16 การตัดบัญชีค่าใช้จ่ายของสินทรัพย์ประเภทค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี

ค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี หมายถึง ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นแล้วและเป็นประโยชน์แก่การดำเนินงานธุรกิจระยะยาวในภายหน้า ซึ่งจะต้องตัดบัญชีเป็นค่าใช้จ่ายในระยะเวลาอันยาวนานกว่าหนึ่งงวดบัญชี เช่น ค่าใช้จ่ายแรกตั้ง ค่าใช้จ่ายจ่ายล่วงหน้า ค่าปรับปรุง ซ่อมแซมและค่าตกแต่งซึ่งใช้เงินเป็นจำนวนมาก เป็นต้น ให้สหกรณ์คำนวณเป็นรายปีเพื่อตัดออกจากบัญชีในแต่ละรอบปีบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี

ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายรอตัดบัญชี ไม่ให้รวมถึงผลเสียหายหรือผลขาดทุนที่เกิดขึ้นแล้วเป็นจำนวนมากที่ประสงค์จะตัดเป็นค่าใช้จ่ายในระยะหลายปี เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อกำไรสุทธิ

หมวด 3 การเปิดเผยข้อมูล

ข้อ 17 การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ นอกเหนือจากที่แสดงให้เห็นในรูปของงบการเงินและรายละเอียดประกอบงบการเงินแล้ว สหกรณ์ ต้องแสดงหมายเหตุประกอบงบการเงินเพื่อเปิดเผยสาระสำคัญที่มีผลต่อข้อมูลในงบการเงินนั้น

ข้อ 18 หมายเหตุประกอบงบการเงิน ประกอบด้วย

18.1 สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ ซึ่งแสดงข้อมูลเกี่ยวกับเกณฑ์การจัดทำ งบการเงินและนโยบายการบัญชีที่สหกรณ์กำหนดไว้ตามหมวด 2 โดยให้แสดงไว้ในส่วนแรกของ หมายเหตุประกอบงบการเงิน

18.2 ข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นรายละเอียดประกอบรายการที่แสดงในงบการเงิน

18.3 ข้อมูลเพิ่มเติมที่ไม่ได้แสดงอยู่ในงบการเงินแต่เป็นข้อมูลที่จำเป็น เพื่อให้ งบการเงินนั้นแสดงโดยถูกต้องตามที่ควร ให้เปิดเผยต่อจากสรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญ เช่น เหตุการณ์สำคัญซึ่งเกิดขึ้นภายหลังวันที่ในงบการเงิน ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีต่อกรรมสิทธิ์หรือสิทธิใน การใช้สินทรัพย์ หลักประกันที่ให้กับหนี้สิน สินทรัพย์ที่อาจได้รับหรือหนี้สินที่อาจเกิดขึ้นในภาย หน้าที่ ข้อมูลผูกพันที่สำคัญและมีระยะเวลาซึ่งไม่ปรากฏในงบการเงิน เป็นต้น

หมวด 4 การควบ การแยกและการชำระบัญชี

ข้อ 19 การควบสหกรณ์เข้ากัน

19.1 ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินสำหรับระยะเวลาต่อจากวันสิ้นปีทางบัญชีใน งบการเงินก่อนปีที่ควบสหกรณ์ ซึ่งผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นครั้งสุดท้าย ถึงวันก่อนวันที่นาย ทะเบียน-สหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ที่ควบเข้ากัน เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและแสดง ความเห็น โดยให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการควบเข้ากันไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

19.2 ให้รวมสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์แต่ละแห่งที่ควบเข้ากันเป็นของ สหกรณ์ใหม่ เพื่อเป็นรายการตั้งต้นบัญชีในวันที่ยานทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ควบ เข้ากันและในวันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ใหม่ที่เกิดจากการควบเข้ากัน ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ การควบเข้ากันไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

ข้อ 20 การแยกสหกรณ์

20.1 ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินของสหกรณ์ที่จะแยกสำหรับระยะเวลาต่อจาก วันสิ้นปีทางบัญชีในงบการเงินก่อนปีที่แยกสหกรณ์ ซึ่งผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นครั้งสุดท้ายถึง วันก่อนวันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ใหม่ที่เกิดจากการแยกสหกรณ์ เพื่อให้ ผู้สอบบัญชี ตรวจสอบและแสดงความเห็น โดยให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการแยกสหกรณ์ไว้ใน หมายเหตุประกอบ งบการเงิน

20.2 ให้นำสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของสหกรณ์แต่ละแห่งที่ได้รับจากการพิจารณา แบ่งแยกตามวิธีการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เป็นรายการตั้งต้นบัญชีของสหกรณ์ใหม่แต่ละ แห่งตามวันที่ที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนสหกรณ์ที่ดั่งใหม่ และในวันสิ้นปีทางบัญชีของ สหกรณ์ใหม่ แต่ละแห่ง ให้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการแยกสหกรณ์ไว้ในหมายเหตุประกอบงบ การเงิน

ข้อ 21 การชำระบัญชี

21.1 ให้ผู้ชำระบัญชีจัดทำงบการเงินของสหกรณ์ที่ชำระบัญชีสำหรับระยะเวลา ต่อจากวันสิ้นปีทางบัญชีในงบการเงินที่ผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นครั้งสุดท้ายถึงวันรับมอบ สินทรัพย์ เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองก่อนที่จะเริ่มดำเนินการชำระบัญชี

21.2 เมื่อชำระบัญชีของสหกรณ์เสร็จแล้ว ให้ผู้ชำระบัญชีจัดทำรายงานการ ชำระ บัญชี พร้อมทั้งรายการย่อของบัญชีที่ชำระนั้น เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2542

(ลงชื่อ) **อภิชัย การุณยวนิช**

(นายอภิชัย การุณยวนิช)

รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รองนายทะเบียนสหกรณ์ ปฏิบัติราชการแทน

นายทะเบียนสหกรณ์

ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์

กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและคำแนะนำ ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์เรียงตามลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย

1. พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553

เป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยสหกรณ์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 10 หมวด หมวดที่ 1 บททั่วไป

หมวดที่ 2 การกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ แบ่งเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

ส่วนที่ 2 นายทะเบียนสหกรณ์

ส่วนที่ 3 การกำกับดูแลสหกรณ์

ส่วนที่ 4 กองทุนพัฒนาสหกรณ์

หมวดที่ 3 สหกรณ์ แบ่งเป็น 5 ส่วน

ส่วนที่ 1 การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์

ส่วนที่ 2 ข้อบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม

ส่วนที่ 3 การดำเนินงานของสหกรณ์

ส่วนที่ 4 การสอบบัญชี

ส่วนที่ 5 การเลิกสหกรณ์

หมวดที่ 4 การชำระบัญชี

หมวดที่ 5 การควบสหกรณ์เข้ากัน

หมวดที่ 6 การแยกสหกรณ์

หมวดที่ 7 ชุมนุมสหกรณ์

หมวดที่ 8 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

หมวดที่ 9 กลุ่มเกษตรกร

หมวดที่ 10 บทกำหนดโทษ

บทเฉพาะกาล

2. ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 16 (8) บัญญัติให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ออกระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ นอกจากนี้ นายทะเบียนสหกรณ์ยังมอบอำนาจให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ได้แก่ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น พิจารณากำหนดระเบียบและคำแนะนำต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สหกรณ์ถือปฏิบัติด้วย ซึ่งต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์

3. ข้อบังคับของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 มาตรา 34 (4) บัญญัติให้คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ดำเนินการร่างข้อบังคับภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 43 และเสนอให้ที่ประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพิจารณากำหนดเป็นข้อบังคับของสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ รวมถึงระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ แล้วนำข้อบังคับดังกล่าวไปขอจดทะเบียนกับนายทะเบียนสหกรณ์ ทั้งนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับสามารถกระทำได้โดยมติที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ และนำข้อบังคับที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ลงมติ เมื่อนายทะเบียนสหกรณ์ได้จดทะเบียนแล้วจึงมีผลใช้บังคับได้

ข้อบังคับของสหกรณ์อย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 43)

1. ชื่อสหกรณ์ ซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” อยู่ท้ายชื่อ
2. ประเภทของสหกรณ์
3. วัตถุประสงค์
4. ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และที่ตั้งสำนักงานสาขา
5. ทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายคืนค่าหุ้น
6. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบัญชี และการเงินของสหกรณ์
7. คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิก
8. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการประชุมใหญ่
9. การเลือกตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งและการประชุมของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์

10. การแต่งตั้ง การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ

4. ระเบียบของสหกรณ์

เป็นระเบียบ หรือข้อกำหนดที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ รวมถึงข้อบังคับของสหกรณ์ และควรบังคับใช้ระเบียบนั้น ๆ ภายหลังจากวันที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีมติ

ระเบียบของสหกรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชีระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ และระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน

1. ระเบียบเกี่ยวกับการเงินการบัญชี

- ระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน

2. ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ

- ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิก

- ระเบียบว่าด้วยการจัดหาสินค้าที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย

- ระเบียบว่าด้วยการรวบรวมผลิตผล หรือผลิตภัณฑ์ของสมาชิก

- ระเบียบว่าด้วยการรับฝากเงินจากสมาชิก

ฯลฯ

3. ระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน

- ระเบียบว่าด้วยทุนของสหกรณ์

- ระเบียบว่าด้วยสมาชิก

- ระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการ

- ระเบียบว่าด้วยอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์

ฯลฯ

5. มติที่ประชุม

เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานของสหกรณ์ที่กำหนดขึ้น โดยมติที่ประชุมใหญ่และ/หรือมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งต้องไม่ขัด หรือแย้งกับพระราชบัญญัติสหกรณ์ ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ ข้อบังคับของสหกรณ์ และระเบียบของสหกรณ์ ได้แก่

- การกำหนดวงเงินกู้ยืมและค้ำประกัน

- การกำหนดอัตรากារเบิกค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ

- การพิจารณาปรับเงินเดือนเจ้าหน้าที่สหกรณ์

ระเบียบและคำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ในมาตรา 65 มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 ดังนี้

มาตรา 65 ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

รายการบัญชีที่เกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกในวันที่เกิดรายการนั้น สำหรับรายการบัญชีที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกในสมุดบัญชีภายใน 3 วันนับแต่วันที่เกิดรายการนั้น และการบันทึกรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

มาตรา 66 ให้สหกรณ์จัดทำงบดุลอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุกรอบ 12 เดือน ซึ่งถือว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์ และงบดุลนั้นต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนของสหกรณ์กับบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด โดยงบดุลนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จ และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรา 67 ให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวที่เสนองบดุล และส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการประชุม

มาตรา 68 ให้สหกรณ์เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์และงบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับและกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ไว้ที่สำนักงานของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกขอตรวจดูได้

ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์

ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์เกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ที่ให้สหกรณ์การเกษตรถือปฏิบัติ มีดังนี้

- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดเงินสดขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546
- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับลูกหนี้ พ.ศ. 2547

- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546

- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ พ.ศ. 2547

- ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยสินทรัพย์ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ได้รับ

บริจาคหรืออุดหนุน พ.ศ. 2547

- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

- คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับสินทรัพย์ไม่มีตัวตน พ.ศ. 2547

ฯลฯ

คำแนะนำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีของสหกรณ์ที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดให้สหกรณ์การเกษตรถือปฏิบัติ มีดังนี้

- คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน พ.ศ. 2544

- คำแนะนำกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เรื่อง วิธีปฏิบัติทางบัญชีเกี่ยวกับเงินสดขาดบัญชี/เงินสดเกินบัญชี พ.ศ. 2546

ฯลฯ

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542

เพื่อให้การจัดทำบัญชีและงบการเงินของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีมาตรฐานตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป และปฏิบัติในแนวทางเดียวกันนายทะเบียนสหกรณ์จึงกำหนดระเบียบนี้ขึ้นประกอบด้วย 4 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 ข้อความทั่วไป

หมวดที่ 2 นโยบายการบัญชีที่สำคัญ

หมวดที่ 3 การเปิดเผยข้อมูล

หมวดที่ 4 การควบ การแยก และการชำระบัญชี

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ ดังนี้

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์รับผิดชอบจัดให้มีการปิดบัญชี และจัดทำงบการเงินทุกวันสิ้นปีทางบัญชีเพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสด สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวให้แล้วเสร็จโดยเร็วและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วนำเสนอที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์เพื่ออนุมัติภายใน 150 วัน นับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ข้อ 7 งบการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วย งบดุล งบกำไรขาดทุน และงบต่างๆรวมทั้งรายละเอียดประกอบงบการเงินตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

ข้อ 8 ให้สหกรณ์จัดทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด การบันทึกรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน โดยบันทึกรายการบัญชีตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย และให้เปิดเผยนโยบายการบัญชีที่สำคัญ รวมถึงรายการใดที่มีได้ปฏิบัติตามเกณฑ์และนโยบายการบัญชีที่กำหนดในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ทั้งนี้ ให้บันทึกรายการบัญชีที่เกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น สำหรับรายการอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดให้บันทึกบัญชีให้เสร็จภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการ

ข้อ 9 ให้สหกรณ์เก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชีต่างๆ ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและอื่นๆ

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดเกี่ยวกับนโยบายการบัญชีที่สำคัญ ดังนี้

ข้อ 10 ให้สหกรณ์รับรู้รายได้ตามลักษณะการเกิดรายได้แต่ละประเภท ทั้งนี้ ต้องมีความแน่นอนเกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ

ข้อ 11 สหกรณ์อาจประมาณการค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญโดยพิจารณาจากหนี้แต่ละรายหรือประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชี โดยถืออัตราร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์ หรือประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปีบัญชี ตามที่จำแนกอายุของหนี้ที่ค้างชำระกรณีค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีบัญชีที่คำนวณได้มีจำนวนมากกว่ายอดคงเหลือตามบัญชี ผลต่างถือเป็นค่าใช้จ่ายของปีนั้น ในทางตรงกันข้าม หากค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญ ณ วันสิ้นปีบัญชีที่คำนวณได้มีจำนวนน้อยกว่ายอดคงเหลือตามบัญชี ผลต่างถือเป็นค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ ให้นำไปปรับลดยอดบัญชีหนี้สงสัยจะสูญการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546 และสหกรณ์ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบดังกล่าว

ข้อ 12 สหกรณ์ต้องจัดให้มีการตรวจนับสินค้าและวัสดุคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีโดยให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้า หรือวัสดุเป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อทราบปริมาณ และสภาพของสินค้า หรือวัสดุที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริง ทั้งนี้ ให้แยกรายละเอียดสินค้าคงเหลือสภาพปกติ สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด และวัสดุคงเหลือที่ตรวจนับได้ไว้

ต่างหากจากกันให้ตีราคาวัสดุคงเหลือตามราคาทุน และตีราคาสินค้าคงเหลือสภาพปกติตามราคาทุน หรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า สหกรณ์อาจคำนวณราคาทุนด้วยวิธีเข้าก่อนออกก่อน (FIFO) หรือวิธีราคาทุนถ่วงเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) เมื่อเลือกใช้วิธีใดกับสินค้าประเภทใดแล้วจะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอ สำหรับสินค้าที่เสื่อมหรือชำรุดให้ตีราคาลดลงตามราคาที่สามารถจำหน่ายได้ กรณีที่ลดราคาลดต่ำกว่าราคาทุนให้จัดทำรายละเอียดการขอลดราคาเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการเพื่ออนุมัติก่อนดำเนินการจำหน่าย และหากสหกรณ์มีสินค้าขาดบัญชีให้ปฏิบัติตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546

ข้อ 13 สหกรณ์ต้องบันทึกมูลค่าเริ่มแรกของที่ดิน อาคารและอุปกรณ์โดยใช้ราคาทุนซึ่งประกอบด้วย ราคาซื้อรวมภาษีนำเข้า ภาษีซื้อที่เรียกคืนไม่ได้ ต้นทุนการกู้ยืมและต้นทุนทางตรงอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหาสินทรัพย์ เพื่อให้สินทรัพย์อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานให้คำนวณค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานและใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยวิธีเส้นตรงตามอัตราร้อยละของราคาทุนของอาคารและอุปกรณ์ หรืออาจเลือกใช้วิธีอัตราลดลงตามผลรวมจำนวนปี (Sum - of - the - Years - Digits Method) สำหรับอาคารและอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพการใช้งานสูงในระยะแรก และประโยชน์ที่ให้ในระยะหลังไม่แน่นอนหรือถ้าใช้งานไปนานอาจเกิดค่าซ่อมแซมมาก โดยระยะเวลาที่ตัดจำหน่ายต้องไม่เกินกว่าการใช้วิธีเส้นตรงเมื่อสหกรณ์เลือกใช้วิธีใดในการคิดค่าเสื่อมราคาจะต้องใช้วิธีนั้นอย่างสม่ำเสมอตลอดอายุการใช้งานของอาคารและอุปกรณ์นั้น

ข้อ 14 สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ได้แก่ สิทธิการเช่า สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาคาร อุปกรณ์และอื่นๆ สิทธิการใช้ซอฟต์แวร์ เป็นต้น ให้สหกรณ์ตัดจ่ายตามอายุการใช้สิทธิที่ได้รับ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ตามลำดับ แต่ต้องไม่น้อยกว่าอัตราค่าเสื่อมราคาตามวิธีเส้นตรงและให้บันทึกค่าตัดจ่ายหักจากบัญชีสินทรัพย์ไม่มีตัวตนนั้นโดยตรง

ข้อ 15 ให้สหกรณ์ตีราคาเงินลงทุนที่อยู่ในความต้องการของตลาดตามมูลค่ายุติธรรมและให้บันทึกส่วนที่ต่างจากราคาทุนไว้เป็นค่าเผื่อการปรับมูลค่าเงินลงทุน

ข้อ 16 ค่าใช้จ่ายรอดตัดบัญชี เช่น ค่าใช้จ่ายแรกตั้ง ค่าปรับปรุงซ่อมแซมและตกแต่ง ซึ่งใช้เงินเป็นจำนวนมาก เป็นต้น ให้สหกรณ์คำนวณเป็นรายปีเพื่อตัดออกจากบัญชีในแต่ละรอบปีบัญชีให้เสร็จสิ้นภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดเกี่ยวกับ
การเปิดเผยข้อมูล ดังนี้

ข้อ 17 เมื่อสหกรณ์เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน และผลการดำเนินงานในรูปของงบการเงิน และรายละเอียดประกอบงบการเงินแล้ว ให้แสดงหมายเหตุประกอบงบการเงินเพื่อเปิดเผยสาระสำคัญที่มีผลต่อข้อมูลในงบการเงินนั้น

ข้อ 18 หมายเหตุประกอบงบการเงิน ประกอบด้วย สรุปนโยบายการบัญชีที่สำคัญข้อมูลเพิ่มเติมที่เป็นรายละเอียดประกอบงบการเงิน และข้อมูลเพิ่มเติมที่ไม่ได้แสดงในงบการเงินแต่เป็นข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้งบการเงินนั้นแสดงโดยถูกต้องตามที่ควร เช่น เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นหลังวันที่ในงบการเงินแต่ก่อนวันที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่องบการเงิน สินทรัพย์ที่อาจได้รับ หรือหนี้สินที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง เป็นต้น

.....

อนึ่ง นอกจากระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ในการดำเนินงานของสหกรณ์ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ที่กำหนดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ โดยมีรายละเอียดตามที่ปรากฏในภาคผนวก

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ – สกุล : นางชุตिकाญจน์ เกิดประกอบ
- วัน เดือน ปี เกิด : วันศุกร์ที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2519
- ที่อยู่ (ทะเบียนบ้าน) : 6 หมู่ 8 ต.ม่วงเตี้ย อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง 14000
- ที่อยู่ (ปัจจุบัน) : วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี ต.บ้านสวน อ.เมือง จ.ชลบุรี
- ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี บัณฑิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- ประวัติการทำงาน : ปี พ.ศ. 2542-2551 วิทยาลัยการอาชีพวิเศษชัยชาญ
ปี พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี

